PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 3. Štev. 560 - Cena 10 lir - 8 jugolire - 5 din | Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. postale | TRST nedelja, 6. aprila 1947 | UREDNIŠTVO in UPRAVA, PIAZZA GOLDONI št. 1 - I Tel. št.: Ur. 93806, 93808 Upr. 93807. Rokopisi se ne vračajo

Veselo Veliko noč
želi primorskemu ljudstvu
„PRIMORSKI DNEVNIK"

Vstajenje

Na spomlad, ko se vsa narava prebuja v novo življenje, ko se ljudem v srcu odpira novo upanje, obhajamo praznik vstajenja.

Zima, ki s svojo krutostjo postoteri človekove skrbi in stavlja na trdo preizkušnjo našo omahujočo ljubezen do bližnjega, je za nami. Kakor prerojen se človek z novimi močmi vrže na delo, kuje načrte, pripravljen verovati v nedosegljivost. Čudovit je v svojem nesmrtnem vzponu k vsemu, kar je dobrega, lepega in resničnega; njemu veljajo vse naše simpatije, kajti na njem gradi človeštvo svoje edino upanje v boljšo bodočnost.

Zanj ni katastrofe, ki bi ga dokončno potisnila k tlom in ga mogla prepričati, da je vsak napor zaman; poražen, zlomljen, pohabljen dvigne svoje ponosno čelo, vedno pripravljen nadaljevati delo, ki mu še ni prineslo zasluženega uspeha. Naprej, vedno naprej ga ženeta krivica in nasilje, ki je od njih večkrat izmučen do smrti. Zanj ni poti nazaj, ni počitka, ni ležišča, kamor bi položil svoje trudno telo; brez malodušja, omahovanja ali oklevanja nadaljuje pot, ki mu jo je začrtala njegova plemenita narava, visokim ciljem zvest do smrti in preko nje.

S tega visokega mesta, s stališča človeka, ki je vstal od mrtvih, miri ljudi in dogodke. Zato ni čudno, če je njegova beseda tako pogostoma ostra in neusmiljena, in kakor bič pada na one, ki sta jim stoletna krivica in trpljenje upognila hrbtenico, da se jim zdita kakor zrak, ki brez njega ni življenja.

«Vstanite, služnji, iz prokletstva!», doni njegov glas. Vstanite od mrtvih, otresite se mrliča, ki ga nosite v sebi in sprejmite nase breme živih v večni borbi za priznanje in spoštovanje človeškega dostojanstva.

Dolga je pot, a sila sinu človekovega je neizčrpna; sledovi krvi so na njej, a najboljši niso nikoli štedili s krvjo, kadar je bil krvav protest kakor plat zvona, ki mora buditi dremajoče, hrabriti obupujoče in opominjati one, ki so se v naše telo zajedli v zmotnem prepričanju, da je njihovo nasilje večni zakon življenja.

Se trdneje so stali ljudje, nedostopni v svoji ohlosti, pa jim je zmanjkalo tal pod nogami; človeštvo jih je pozabilo, ker go niso hoteli poznati. Tako se bo zgodilo s vsemi, ki gazijo življenje in mu skušajo natakniti nagobčnik.

Mnogo jih je še, ki s svojo upognjeno hrbtenico opravičujejo nasilje in krivico; mnogo je takih, ki imajo na jeziku besedo življenja, sami pa so živi mrtveci, ki jim je upognjena hrbtenica postala življenjski nazor. Kakor kamen jim je na duši obležala beseda, duha življenja pa so zatajili. Leto za letom obhajajo praznik vstajenja, a leto za letom hodijo po istih stopinjah; od mrtvih pa še niso vstali. Kdaj bo tudi zanje napočil dan vstajenja?

Vsem, ki jim še ni prodrlo v zavest prepričanje, da je upognjena hrbtenica, dopuščanje krivice in nasilja, greh nad samim seboj še prej kot greh nad svojim bližnjim, greh pred Bogom in ljudmi, kličemo: Vzravnajte hrbtenico, ki nam ni bila dana, da bi plazili pred komer koli; dvignite glavo, ki jo moramo nositi pokonci; povzdignite svoj glas, da bo vaša beseda beseda neupogljivo živih, da bodo živeči od krivice in nasilja začutili spoznanje, da so minili časi, ko je človeštvo klečalo in molče trpelo udarce v obraz.

Vedno bolj živo se širi spoznanje o neprecenljivi vrednosti človeškega dostojanstva; vedno večja in vedno bolj strnjena je vrsta onih, ki so za vedno ustali od mrtvih. Vstajenja sicer še ni, a veliko jutro se bliža. Dogodka ne spremljajo znamenja na nebu, a zato so tembolj zgovorna znamenja krog nas. Zadnji ostanki nenasitnega pohlepa ženejo vik in krik; kakor ranjena zver se v smrtnih krčih zaganja proti neizbežnemu in skuša zastrupiti zrak z gesli jeze, razdora in sovraštva. A zaman. Mrliči so mrliči; kljub kričanju so njihova gesla prah in pepel. Življenje jih je zapustilo za vedno. V zavesti svoje moči in pravice stopajo vrste vzravnanih svojemu velikemu jutru naproti.

Vstali so, in nihče jih ne bo mogel več spraviti na kolena.

Avstrija se mora odpovedati Slovenski Koroški

Slovenska duhovščina na Koroškem za priključitev k Jugoslaviji

Moskva, 5. — Na tiskovni konferenci v Moskvi je voditelj jugoslovanske delegacije Edvard Kardelj med drugim izjavil, da so avstrijske divizije imele važno vlogo v borbi proti jugoslovanski narodno osvobodilni vojski. V peti ofenzivi so te divizije tvorile eno četrtino nemške vojske, v šesti ofenzivi pa eno tretjino. Avstrijski oficirji so imeli vsa važnejša mesta v nacistični komandi v Jugoslaviji in so odgovorni za številne pokolje prebivalstva. Ogromno število vojnih zločincev, ki jih je registrirala jugoslovanska komisija za vojne zločince, so Avstrijci. Avstrija je bila tudi v veliki meri udeležena pri plenjenju Jugoslavije.

Glede na to mora mirovna pogodba z Avstrijo stremeti za tem, da prepreči pangermanskim imperialističnim vplivom, da bi vršili pritisk na Avstrijo, ter omogočiti uspešno demokratizacijo te dežele kakor tudi njeno razorožitev.

Avstrija se mora odpovedati Slovenski Koroški, ki se mora združiti z Jugoslavijo s 120.000 Slovenci in 60.000 Avstrijci. S tem bi v Avstriji ostalo še nad 70.000 Jugoslovanov. Pravice teh mora zajamčiti posebni avtonomni statut.

Zamenjava prebivalstva se bi izvršila na podlagi pogajanj med obema državama in s prostovoljnim pristankom prizadetih.

Jugoslavija zahteva od Avstrije 150.000 milijonov dolarjev za reparacije ter popolno povračilo imovine, ki so jo Nemci odnesli iz Jugoslavije.

Jugoslavija zahteva dalje popolno demilitarizacijo področja, ki sega 20 km v notranjost avstrijskega ozemlja ob jugoslovanski meji, ter izročitev vojnih zločincev in izdajalcev, ki so se zatekli v Avstrijo.

Kardelj je dalje izjavil, da se ceni na 6.000 število Slovencev, ki so sedaj v Avstriji v zaporu, samo zaradi tega, ker so dajali izraza svojim nacionalnim čustvom. Vse slovenske organizacije so v Avstriji prepovedane po britanskih okupacijskih oblasteh. To pa ne pomeni, da se avstrijska vlada s tem ne strinja.

Glede vloge, ki jo je igrala slovenska katoliška duhovščina na Koroškem, je Kardelj pripomnil, da so skoraj vsi slovenski duhovniki podpisali spomenico za priključitev Koroške k Jugoslaviji, kater se avstrijska duhovščina odločno upira. 90% slovenskih duhovnikov na Koroškem je bilo zaprtih ali poslanih v koncentracijska taborišča v dobi po anšlusu. V zaporih in taboriščih je umrlo 12 slovenskih duhovnikov, medtem ko je pod Hitlerjem bilo bore malo avstrijskih duhovnikov zaprtih.

Glede nemške imovine v Avstriji je Kardelj izjavil, da se ta ne more vračunati v reparacije, ki jih Jugoslavija zahteva od Avstrije in ki bodo morale biti plačane iz tekuče proizvodnje njene industrije.

Politična organizacija Nemčije

Danes zjutraj so se sestali namestniki za Avstrijo in preučevali razne gospodarske klavzule pogodbe z Avstrijo, o katerih je bil prej razpravljal gospodarski odbor. Nanašajo se na lastnino Združenih držav v Avstriji in na njihove državljane ter na ureditev gospodarskih odnošajev med Avstrijo in drugimi državami.

Sestala sta se tudi koordinacijski in pripravljalni odbor. Prvi je razpravljal o delitvi oblasti med osrednjo nemško vlado in federalnimi vladami. (Laender).

Popoldne se je sestal Svet zunanjih ministrov in razpravljal o poročilu, ki ga je po dveh dneh dela sestavil koordinacijski odbor, in ki se nanaša na politično ureditev Nemčije. Dokument vsebuje pet točk: 1. centralne uprave Nemčije; 2. ustanovitev nemškega konzultativnega sveta; 3. delitev oblasti med osrednjo vlado in federalnimi vladami; 4. ustanovitev začasne vlade; 5. začasne kompetence vlade.

O teh petih točkah navaja poročilo koordinacijskega odbora, vprašanja, o katerih je bil dosežen sporazum, in druga vprašanja, o katerih še ni sporazuma.

De Gasperi upa da bo tudi Italija dobila od Amerike kaj več

Rim, 5. (ATI-AFP) — De Gasperi je priredil včeraj tiskovno konferenco, na kateri je govoril o zunanji in notranji politiki. Pričel je s Trumanovim posojilom Grčiji in Turčiji ter dejal, da ni to nič novega, temveč da bosta obe deželi dobivali sedaj samo večjo pomoč. To je navezal na Italijo in izrazil upanje, da bo tudi ona dobila kaj več. Opozoril je, da grozi Italiji diktatura, če težave, v katerih je dežela, ne bodo rešene. Poudaril je, da si Italija sama ne more pomagati in omenil je ameriško posojilo.

Nato je de Gasperi prikazal velike težave, s katerimi se Italija bori. Omenil je veliko vznemirjenje, dva milijona brezposelnih, razvrednotenje denarja, slab razvoj tujskega prometa, znatno število beguncev in tuberkulozo. Dejal pa je, da ni pesimist, kajti «Italija se je borila s temi težavami bolje kakor katera koli druga država.»

De Gasperi je dejal, da se je položaj glede dobav žita in premoga izboljšal; podpisani so bili tudi trgovinski sporazumi z Anglijo in Argentino. Končal je, da se bo njegova vlada borila za ohranitev svobode.

Giunta oproščen na Matteottijevem procesu

Rim, 5. (ATI-AFP) — Sinoči je bila izrečena sodba v procesu proti Matteottijevim morilcem. Sodišče je spoznalo Amerigo Dubinija, Amleta Poveroma in Giuseppe Viola za krive premišljenega umora in jih obsodilo na 30 let ječe. Viola je na begu.

Cesare Rossi, ki je bil obtožen sokrivde pri zločinu, je bil zaradi pomanjkanja dokazov oproščen, Filippo Filippelli in Filippo Panzeri pa sta prišla pod amnestijo in sta bila tudi izpuščena.

«Zaradi pomanjkanja dokazov» je bil oproščen tudi Francesco Giunta, ki je bil obdolžen, da je sodeloval pri ustanovitvi fašistične kazenske organizacije. Ni pa še rešeno vprašanje nekaterih drugih kaznivih dejanj, ki jih je Giunta obtožen.

∴

TANANARIVA. — V glavnem mestu Madagaskarja Tananarive je bila proglašena policijska ura od 21. ure do 5.30, čeprav poročajo, da je položaj miren.

TRUMANOVA DOKTRINA

stremi za tem, da se v Grčiji razširi državljanska vojna in da se odrekajo demokratične svoboščine

Atene, 5. — Monarho-fašistični minister Zervas je ob poročanju grškemu kralju o položaju v Lakoniji priznal, da delovanje demokratične vojske narašča po vsej Grčiji.

Po hudih borbah so edinice demokratične vojske udrle v predmestja Crevene v Makedoniji in so tam povzročile velike izgube vladnim četam. Partizanski oddelek je zavzel vas Megalitrava v Trakiji, drugi oddelek pa je zavzel vasi Aratos in Protat v istem okraju.

List «Risospastis» objavlja pismo enega od sedmih morilcev Zevgasa, po imenu Sidiropulosa.

Sidiropulos piše, da je zbežal iz taborišča v Buljkešu v Jugoslaviji. Grška vojaška policija ga je aretirala in od njega zahtevala, naj podpiše krivo pričevanje o razmerah v Buljkešu.

Ko je podpisal že pripravljeno izjavo, so ga skupno s šestimi drugimi spravili v stik in ta skupina je pripravila atentat na Zevgosa. Imeli so nalogo, da ubijejo tudi druge vplivne člane EAM-a. 19. marca so se vsi zbrali na sedežu vojaške policije, kjer mu je neki Tiagonas dejal: «Vse je pripravljeno, ti moraš umoriti Zevgosa, kjer koli ga najdeš.

Albanski list «Baškimi» piše, da se je komisija Varnostnega sveta v teku preiskave lahko prepričala, da so obtožbe grške-monarhofašistične vlade proti Albaniji, Jugoslaviji in Bolgariji brez vsake podlage, kajti vsa grška dokumentacija se je izkazala kot neresnična, grška vlada pa se je iz tožiteljice spremenila v obtoženko. Članek piše dalje, da je preiskava pokazala, da so vsi neredi in tudi državljanska vojna posledica terorja, ki ga monarho-fašistična vlada izvaja v prisotnosti britanskih zasedbenih sil.

Ameriška komisija za zunanje zadeve je predložila uradno poročilo o načrtu za pomoč Grčiji in Turčiji, ki pravi, da ima ameriška pomoč Grčiji in Turčiji edini namen «omogočiti vladam teh držav, da bi si lahko same pomagale». Poročilo pravi dalje, da je neodvisnost teh dveh držav v nevarnosti, če ne dobita pomoči od ZDA.

Na nekem zborovanju je ravnatelj ministrstva za Srednji vzhod Lloyd Henderson izjavil, da se Grčija bori za ohranitev svojih demokratičnih ustanov, in je te svoje trditve utemeljeval z dejstvom, da imajo tudi komunisti možnost izdajati svoj list. Dejal je celo, da v državah, ki mejijo z Grčijo, ne obstoja taka svoboda. Tudi glede Turčije je zatrjeval, da vlada tam velika svoboda.

Demokratični senator Walter George pa je šel dalje in je izjavil, da je ameriška pomoč Grčiji in Turčiji sredstvo za omejitev sovjetske ekspanzionistične politike.

Predstavniki grške zveze dela izjavljajo v brzojavki, ki so jo poslali ameriškim sindikatom CIO in AFL, da Trumanova doktrina ne stremi za tem, da bi obnovila grško gospodarstvo, pač pa za tem, da razširi državljansko vojno in še nadalje odpravlja sindikalne svoboščine. Brzojavka se zaključuje: Trumanov načrt je v nasprotju z osnovnimi načeli Združenih narodov, sabotira temelje te organizacije in služi samo imperialističnim ciljem. *(ATI-AFP-Tanjug).*

Neuspeh grških izzivanj

Lake Success, 5. — Neuspeh poskusov mednarodne anketne komisije za Grčijo, da bi podprla grško vladno tezo o vmešavanju severnih sosedov v grško državljansko vojno, ima svoj odmev tudi v krogih OZN. Glavni tajnik Trygve Lie je nenadno odpotoval v Oslo. Nekateri spravljajo njegov odhod v zvezo z obtožbami, češ da so bili nekateri člani tajništva mednarodne anketne komisije «pristranski». Te obtožbe razširja ameriški tisk kot nekak razlog za neuspeh grških provokacij v komisiji. Širijo se celo glasovi, da bo Trygve Lie odstopil, krogi glavnega tajništva pa to odločno zanikujejo.

Iran kupuje orožje v ZDA

Washington, 5. (APF) — Predstavnik zunanjega ministrstva je sporočil, da bodo v aprilu ali v začetku maja odpotovale iranske vojaške osebnosti v Washington, kjer se bodo pogajale za nabavo vojaškega materiala. Iranska vlada je že večkrat zaprosila za nakup vojnega materiala v ZDA, ni pa še poslala točnega seznama. Predstavnik zunanjega ministrstva je izjavil, da bo ameriška vlada naklonjeno preučila dejanske potrebe.

Izvajanje amnestije na Poljskem

Varšava, 5. (Tass) — Ministrstvo za javno varnost je objavilo poročilo o izvajanju zakona o amnestiji. Na podlagi tega zakona je bilo izpuščenih 20.000 jetnikov, nad 20.000 članov tajnih organizacij pa je zapustilo tajno gibanje in so se predstavili varnostnim oblastem.

Novi zakon jamči vse civilne svoboščine in nekaznjivost vsem, ki do 25. aprila zapustijo tajno gibanje.

Varšava sedež mednarodne zveze političnih preganjancev

Pariz, 5. (ATI-AFP) — Na zaključni seji menarodnega kongresa bivših političnih jetnikov in preganjancev je bilo sklenjeno, da bo Varšava stalni sedež nove zveze političnih preganjancev, ki se sedaj ustanavlja.

Bil je izvoljen tudi odbor zveze, ki ga sestavljajo: predsednik Maurice Lampe (Francija), podpredsednik Alois Neumann (ČSR), Manuel Razola (Spanija) in Puhlov (ZSSR), glavni tajnik Balicki (Poljska), namestnika glavnega tajnika polkovnik Lavry (Belgija) in Vivoda (Jugoslavija).

Prošnja Avstrije za vstop v zvezo je bila odbita. Kongres je sprejel resolucije, ki zahtevajo uvedbo demokracije v Grčiji in Španiji ter priključitev Slovenske Koroške Jugoslaviji.

Angleška produkcija pada

London, 2. (ATI-Tanjug) — Associated Press poroča, da so v spodnji zbornici službeno objavili, da je proizvodnja čevljev v prvem tromesečju tega leta zaradi krize padla za 8. miljonov parov. Samo v mesecu februarju so producirali 6 miljonov parov čevljev manj kakor je bilo predvideno.

Trgovinska pogodba med ČSR in Bolgarijo

Sofija, 5. — Na tiskovni konferenci je bolgarski minister za elektrifikacijo Manol Sokolarov potrdil, da bo v kratkem podpisana pogodba med ČSR in Bolgarijo, ki predvideva medsebojno zamenjavo blaga.

Angleški novinarji v ZSSR

London, 5. (AFP) — Delegacija angleških novinarjev, ki jo je imenoval novinarski sindikat «National Union of Journalists», bo v nekaj dneh odpotovala v Sovjetsko zvezo, da stopi v stik s sovjetskim tiskom, tako poroča «Daily Worker». Z druge strani pa bodo povabili na obisk v Anglijo delegacijo sovjetskih novinarjev.

Spellman - trojanski konj

Dunaj, 4. — Agencija France Presse poroča, da 80% dohodkov Vatikana prihaja iz ZDA in Kanade, dočim prihaja le 20% iz Italije, Španije, Francije in drugih držav.

Agencija poroča dalje, da kljub svoji gospodarski odvisnoti od Amerike Vatikan nasprotuje imenovanju ameriškega kardinala Spellmanna za državnega tajnika Vatikana, ker bi to še bolj povečalo odvisnost Vatikana od Amerike, ki si želi tega imenovanja, da okrepi svoj položaj pri sv. stolici.

Enrico Martino opolnomočen minister v Beogradu

Rim, 5. (ATI-AFP) — Italijansko zunanje ministrstvo sporoča, da je bil Enrico Martino imenovan za opolnomočenega ministra italijanske vlade v Beogradu.

Sfavke, nizke mezde, visoke cene...

Rim, 5. (TANJUG) — Poštni, telegrafski in telefonski uslužbenci v Rimu so proglasili stavko. Stavkajo tudi uslužbenci iste stroke v Neaplju. Državnim uradnikom so se pridružili občinski, nadalje pristaniški delavci in drugi v protestu proti nizkim plačam in pretiranim cenam.

V Lecce manifestirajo brezposelni

Bari, 5. (AFP) — Ob veliki manifestaciji brezposelnih v Svinzano pri mestu Lecce je bilo težko ranjenih osem manifestantov in štirje policaji. Policija je streljala. Močni oddelki policije so nato vzpostavili red, toda ozračje v mestu je še vedno napeto.

Ubita „križarja"

Zagreb, 5. (AFP) — V spopadu z narodno zaščito sta bila ubita poveljnik «križarjev» Anton Vičič in njegov namestnik Anton Gagič. Oba sta dve leti izvrševala teroristična dejanja.

∴

PARIZ. — Delegacija levičarske zveze v Tunisu je danes sporočila, da znaša škoda, ki jo je povzročila vojna v Tunisu, 65 milijard, brez strehe pa je ostalo 250 tisoč oseb.

TURŠKA POLITIKA PRED NOVIM RAZVOJEM

Demokratična stranka grozi z izstopom iz parlamenta

Ankara, 5. (ATI-AFP) — S sklepom demokratične stranke, da bo bojkotirala delne volitve, ki se bodo vršile prihodnjo nedeljo, se pričenja nov razvoj v notranji politiki Turčije.

Opozicijska demokratična stranka in vladna ljudska republikanska stranka se sicer strinjata v nekaterih splošnih stališčih in v zunanji politiki, popoln nesporazum pa vlada glede volivnega zakona. Opozicija zatrjuje, da daje ta zakon vladi prevelika pooblastila in daje možnost, da po svoji volji določa glasovanje in spreminja izide volitev. Te zahteve postavlja demokratična stranka že od julija preteklega leta.

Na kongresu demokratične stranke v februarju je bilo sklenjeno, da bodo njeni poslanci dokončno izstopili iz parlamenta, če volivni zakon ne bo spremenjen. Volivni bojkot za prihodnjo nedeljo razlagajo kot prvi znak za izvedbo te grožnje in obenem prvi znak nevarnosti, da v Turčiji spet zavlada sistem ene same stranke.

Voditelj demokratične stranke Baja je dejal, da bo opozicija morala izstopiti iz parlamenta, če vlada ne bo ukinila totalitarnih zakonov. Baja je izjavil, da bi njegova stranka gotovo dobila 80% glasov, če bi se volitve vršile svobodno.

V ZDA ni dovoljeno opozarjati na fašistično nevarnost

New York, 5. (TASS) — Dopisnik «New York Post-a» poroča, da kompetentni odbor kongresa še vedno odklanja dovoljenje za izdajo brošure pod naslovom «Fašizem v akciji», ki jo je pripravil pravni odsek kongresne knjižnice na zahtevo demokratičnega predstavnika Texasa, senatorja Patmana.

Dopisnik piše, da opozarja Patman v uvodu brošure, da je fašizem v ZDA še vedno živ, in izjavlja, da «nekateri naši vidnejši politični možje dajejo prikrite izjave, ki bi prav gotovo delale čast Rosenbergu, Hitlerju in Goebbelsu.

Ženska delegacija ZSSR v Rimu

Moskva, 5. (Tass) — Na povabilo zveze italijanskih žena je 3. t. m. odpotovala v Rim sovjetska ženska delegacija, ki jo vodi članica antifašistične odbora sovjetskih žena Vera Fomina.

Francija želi posojilo od Mednarodne banke

Washington, 5. — Francoski poslanik Henri Bonnet je podal izjavo o posojilu 500 milijonov dolarjev, ki jih Francija skuša dobiti od Mednarodne banke. Bonnet je izjavil, da upa, da bo Francija prva država, ki bo dobila od Mednarodne banke posojilo.

Razvoj premogovne industrije na vzhodu ZSSR

Moškva, 5. (ATI-TASS) — Sovjetska vlada je dala iniciativo obširnemu načrtu za razvoj premogovne industrije v vzhodnih področjih Rusije. Leta 1947. bo proizvodnja v vzhodnih pokrajinah prekoračila za 2,4 milijone ton količino proizvodnje, ki jo predvideva petletni načrt.

6. april 1941

Na cvetno nedeljo dne 6. aprila 1941 je dal Hitler brez vojne napovedi povelje za napad na Jugoslavijo. Njegova letala so zločinsko napadla Beograd na način, ki ga ne pozna zgodovina. Jugoslavija je bila od tega dne neizprosno vključena v vrtinec druge svetovne vojne.

Miroljubni in svobodoljubni narodi Jugoslavije te vojne niso nikoli želeli; edina želja jim je bila biti na svojem svoj gospodar, ne služeč pri tem nobenemu imperialističnemu bloku v njegovih namerah za osvajanje sveta. To so naši narodi dokazali deset dni pred napadom, ki so ljudske množice same neposredno spregovorile na beograjskih ulicah in pod geslom «Bolje rat nego pakt!» proglasile neveljavnost podpisa protiljudske vlade o pristopu k k trojnem paktu. Povedale so jasno in nedvoumno celemu svetu, da fašizma nočejo, in tako uvrstile svojo državo v antifašistično fronto.

6. april pomeni za Jugoslavijo začetek strašnega klanja, kakršnega še svet ni videl in ki se ne sme ponoviti. Za to mu daje garancijo nova, demokratična ureditev Jugoslavije pod Titovim vodstvom, v kateri vlada ljudstvo, ki bo znalo ohraniti mir sebi in svojim potomcem.

6. april pa pomeni ravno tudi začetek narodno osvobodilne borbe, ki je presejala na situ najglobljih preizkušenj vse ljudstvo. In kar je bilo zdravega, je obveljalo, kar pa je bilo gnilega, je za vedno propadlo. Pomeni začetek borbe, ki je pod specifičnimi pogoji dovedla Jugoslavijo na pot tistih socialnih preosnov in takšne ureditve nacionalnega vprašanja, ki zagotavljajo človeka vredno življenje bodočim rodovom.

Za nas Primorce in Tržačane pa je 6. april dan, ki nam je napovedal — čeprav s perspektivo še dolgega trpljenja — končni dan osvoboditve in priključitve, ne k predaprilski, stari in gnili Jugoslaviji, temnici narodov, temveč k novi, prerojeni Titovi federativni ljudski republiki. Ta dan osvoboditve smo doživeli, toda le kot blisk, kot bežno slavno zmago, za katero so nas prikrajšali in jo enkrat v njeni popolnosti odtegnili.

Toda odločnost in trdna vera v pravico, ki smo si jo privzgojili pod težkimi pogoji, nam je zagotovilo, da bomo doživeli še enkrat tisti blesk svobode, ki pa ga bomo tedaj zadržali za vedno.

S tega vidika je 6. april tudi za nas pomemben datum.

Pod nacističnim geslom

„svobodne in nedeljive Koroške"

Deželna vlada upravlja slovenski del Koroške po starih, imperialističnih in nacističnih, z avstrijstvom kamufliranih, vsenemških načrtih in metodah pod starim geslom «svobodne in nedeljive Koroške». Politični režim v deželi je tudi po zlomu hitlerizma reakcionaren, krivičen in šovinističen. Je to isti režim, le v drugi izdaji in pod krilatico «demokracije», kakor so ga skozi vseh zadnjih 25 let izvajale razne deželne vlade v Celovcu preko SS-Standartenführerja Maier-Kaibitscha, SS-Gruppenführerja Fritza, Gauleiterjev Kutschere in dr. Rainerja ter drugih s celim štabom pomagačev in idejnih zagovornikov ter svetovalcev nasilne germanizacije koroških Slovencev in njihovega fizičnega iztrebljenja. Vsi ti «strokovnjaki» so bili zbrani v koroškem Heimatdienstu, od leta 1924 dalje v Koroškem Heimatbundu in v deželni vladi v Celovcu. Z njimi roko v roki so delali idejni nositelji in znanstveniki pangermanizma na Koroškem dr Martin Wutte, dr. Viktor Paschinger, dr. Graber, Perkonigg in nešteto drugih nacistov.

V vseh od nacifašistov zasedenih deželah razen na Koroškem so demokratične ljudske množice vzele oblast v svoje roke, edino na Koroškem je provizorična deželna vlada deželnega glavarja Hansa Piescha ohranila tako v formalnem kakor materialnem oziru kontinuiteto nacifašističnega režima in prevzela legalno od nacifašističnih predstavnikov v deželi oblast in določeno nalogo. Zato ni važno, da so se deželni glavar Hans Piesch in njegovi sodelavci 7. maja 1945 predstavili v svojem proglasu na ljudstvo Koroške kot provizorična deželna vlada, katera je 4. junija 1945 bila preimenovana v Konsultativni deželni odbor za Koroško, ter se nato od 25. julija 1945 dalje zopet imenovala provizorična deželna vlada in 10. decembra 1945 na podlagi sporazuma med socialistično stranko in Volkspartei postala «izvoljena» deželna vlada. Radi te kontinuitete med nacističnim režimom Gauleiterja Rainerja in oblastjo provizorične deželne vlade deželnega glavarja Hansa Piescha, ta vlada ni ne «nova» ne demokratična vlada v smislu idej novega demokratičnega časa in kakršna bi morala biti, če naj bi odgovarjala izjavi avstrijskega zveznega kanclerja ing. Figla z dne 28. decembra 1945, ki je objavil «da bo bodoča Avstrija nova, revolucionarna Avstrija in nikdar več ona iz leta 1918, 1933 ali 1938». Deželna vlada za Koroško pa je ostala na starem tiru, ker je legalno, brez revolucionarnega akta prevzela oblast direktno iz rok vojnega zločinca Gauleiterja dr. Rainerja in se napram njemu celo obvezala nadaljevati na Koroškem imperialistično velenemško politiko izraženo v geslu «nedeljive Koroške».

Da je podana kontinuiteta oblasti deželne vlade z nacističnim režimom v formalnem in materialno-pravnem oziru, izhaja nedvomno iz uradnih poročil, objavljenih v «Kärntner-Zeitung» z dne 8. maja 1945 št. 126, uradnemu glasilu deželne vlade v Celovcu. V tem uradnem glasilu je objavila provizorična deželna vlada 8. maja 1945 svoj proglas na ljudstvo Koroške, datiran s 7. majem 1945, v katerem je sporočila ljudstvu, da je prevzela provizorična vlada upravo dežele in je izrecno navedla: «Nova deželna vlada bo smatrala kot svojo glavno nalogo ohranitev svobodne in nedeljive Koroške. Ta proglas je podpisalo vseh 8 članov provizorične deželne vlade in sicer Hans Piesch kot deželni glavar, Stefan Tauschitz kot namestnik deželnega glavarja, Hans Ferlitsch, Hans Herke, Ferdinand Wedenigg, Silvester Leer, Josef Ritscher in Julius Santer kot deželni svetniki. Iz drugih uradnih objav v isti številki prej citiranega uradnega glasila deželne vlade v Celovcu pa izhaja, da so se člani provizorične deželne vlade Gauleiterju Reinerju obvezali, vršiti prej navedeno glavno nalogo, izraženo v geslu «svobodne in nedeljive Koroške». To je bilo geslo pangermanske, imperialistične politike na Koroškem od leta 1919 dalje do zloma Nemčije, katero so vsa leta v tem duhu vodili in izvajali Maier-Kaibitsch, stotnik Fritz in drugi — oni Maier-Kaibitsch, ki je bil že leta 1936 ilegalni namestnik ilegalnega nacističnega gauleiterja za Koroško, čeravno je bil na zunaj član deželnega vodstva Schuschniggove domovinske fronte na Koroškem. Pod tem geslom so Maier-Kaibitsch, stotnik Fritz, Gauleiterja Kutschera in dr. Rainer od marca 1938 dalje izvajali fizično iztrebljenje koroških Slovencev.

Pod naslovi: «dr. Rainer kot Gauleiter in državni namestnik odstopil» — «Hans Piesch deželni glavar» je zgoraj citirano uradno glasilo deželne vlade od 8. maja 1945 objavilo poročilo o pogajanjih članov deželne vlade z gauleiterjem dr. Rainerjem in njegovim komisarjem Gauhauptmannom Natmessnigom, v katerem dobesedno pravi:

«Po večdnevnih pogajanjih,... ki so jih člani nove provizorične deželne vlade imeli z bivšim gauleiterjem Rainerjem, je prišlo v ponedeljek zvečer (7. 5. 1945) končno do tega, da se je Rainer, četudi obotavljaje in s težkim srcem, odločil vzeti od svojega urada slovo. Ob 11. uri ponoči je dal po radiju sledečo izjavo: *Započela je zasedba Koroške po sovražnih vojaških silah. Političnо delovanje stranke se s tem končuje. Odrejam ustavitev njenega delovanja v krajih, ki jih je zasedel sovražnik. Jaz sam kot nacionalsocialist nisem od sovražnika pričakoval priznanja za zagovornika interesov Koroške in me ne poslušajo. Zato napravim kot državni namestnik prostor onim silam, katere bolje odgovarjajo naziranju naših sovražnikov in dajem njim možnost osnovanja nove politične grupacije. V to svrho prenesem državne posle na Gauhauptmanna in komisaričnega državnega predsednika Meinharda Natmessniga. V tej uri pozivam ljudstvo k ohranitvi miru, reda in složnosti...*

Nacionalsocialisti — nacionalsocialistinje! Zahvaljujem se Vam za Vašo zvestobo izkazano Führerju! Njegova ideja živi v nas! Bodite sedaj vsi strnjeni z vsemi svojimi močmi za svobodno in nedeljivo Koroško». Nadalje poroča prej omenjeno uradno glasilo koroške deželne vlade z dne 8. maja 1945, da je gauhauptmann Natmessnig takoj po objavi prej citirane dr. Rainerjeve izjave o odstopu sprejel člane nove začasne deželne vlade, katere je nagovoril in v svojem govoru izvajal sledeče: *«Na osnovi obstoječih razmer na splošno, posebej pa na Koroškem, je gospod državni namestnik dr. Friedrich Rainer odstopil s svojega mesta. Pri tej priložnosti je odredil, naj jaz prevzamem posle državnega namestnika tako v državni upravi kakor tudi v deželni samoupravi.*

Od 4. maja dalje sem se pogajal v sporazumu z gauleiterjem in državnim namestnikom z možmi iz onih političnih strank, ki so leta 1933 politično predstavljale koroško ljudstvo, zaradi prevzema uprave. Ta pogajanja je bilo tako mogoče pravočasno zaključiti, da v primeru ustavitve delovanja nemške nacionalsocialistične stranke (NSDAP) in istočasne izločitve gospoda državnega namestnika iz uprave državnega okrožja izvršni odbor (mislec pri tem provizorična deželna vlada) takoj nadaljuje vodstvo javne uprave na Koroškem.

Moji gospodje. *Vaša imena so mi bila sporočena* za člane tega izvršnega odbora. Zahvaljujem se Vam, da ste pokazali *popolno razumevanje* za pogoje, ki so morali biti izpolnjeni, da se je zagotovila nemotena predaja uprave... Nemčija je vojno izgubila in iz tega dejstva je politični režim zadnjih let nujno izvajal konsekvence.

Posebno čutim za potrebno, da se Vam, gospoda, zahvalim in mislim, da izražam s tem mnenje za obnovo voljnih in pozitivnih sil našega koroškega ljudstva, zato, da *ste sodelovali vedno znova* in sicer *po svoji volji* pri pogajanjih z menoj in z gauleiterjem in da ste izražali trdno voljo, da noben rojak *ne sme biti preganjan samo zaradi svoje pripadnosti k stranki.*

To Vaše stališče mi daje zagotovilo, da bo mogoče ohraniti mir in red v naši ljubljeni koroški deželi ne samo sedaj, temveč tudi v bodoče. *Vi jamčite za to,* da bo koroško ljudstvo enotno in močno, če bo šlo za to, proti kakemu notranjemu ali zunanjemu sovražniku zopet *poudariti ljudsko voljo za nedeljivost naše dežele, ki jo je uveljavilo že pred 25 leti. Od Vas vseh izražena volja, sprejeti stari bojni klic «Koroška svobodna in nedeljiva» kot vodilo Vaših dejanj, bo odobrila vsa Koroška.*

Predajam Vam s tem pooblastila in pravice, ki jih ima državni namestnik na Koroškem na temelju zakona od 14. aprila 1939 in k temu zakonu pripadajočih naredb in odlokov.

Med pogajanji z Vami sem se prepričal, da to odgovornost radi sprejemate. Ze sama volja do dejanja Vam bo najboljši pomočnik v izvedbi Vaših nalog.»

Gauhauptmannu Natmessnigu je odgovoril deželni glavar Piesch sledeče: «Gospod Gauhauptmann! Izjavljam Vam, da *smo se izjavili pripravljene* za prevzem tega težkega in odgovornega dela, ker nas je k temu silila ljubezen do te lepe dežele. Ta ljubezen, ki smo jo vedno čutili, nam bo dajala tudi moči, da bomo premagali težave in privedli deželo iz strahot tega časa v boljšo bodočnost».

Obrnivši se na člane svoje vlade, je deželni glavar Piesch zaključil: «*Gospoda, pozivam vas, da greste z menoj na delo!*».

Mladina bo volila

Na velikonočni ponedeljek 7. aprila, se bodo povsod v krajih, ki bodo pripadli Jugoslaviji, vršile tajne demokratične volitve v mladinske odbore. To bo pomemben praznik vse mladine novega goriškega okraja, ker si bo s svobodnimi volitvami postavila vodstva svoje organizacije na vaseh, v trgih, tovarnah, podjetjih itd. Volitve pa bodo morale biti tudi vestna priprava na III. Kongres mladine Slovenije, ki bo zasedal meseca maja.

Znano je, da je silen delovni polet v naših krajih, ki pričakujejo priključitve, zahteval razne razmestitve mladinskega kadra. Najboljši mladinci so v mnogih krajih zapustili svoja odgovorna mesta v mladinski organizaciji, ter prevzeli višje dolžnosti. Mladinski odbori so zato ostali po večini nepopolni, četudi so z nadomestitvami in kooptacijami novih članov sproti skušali ohraniti organizacijo na dobrih temeljih. Že sam ta položaj zahteva sedaj redne volitve. Mladina si bo prostovoljno in po svoji uvidevnostih zbrala nova vodstva, take odbore, ki jo bodo znali z vzgledom in s čutom odgovornosti voditi naspro ti velikim nalogam v izgradnji močne domovine, v ustvarjanju srečnega življenja narodu, v izvajanju velikega petletnega gospodarskega načrta. Saj ravno v tem bo morala naša mladina odigrati odgovorno in vodilno vlogo. V petletko se je mladina že vključila z graditvijo nove mladinske proge Samac-Sarajevo. Na tisoče in tisoče mladincev je tu že pričelo z delom in med njimi so tudi goriške brigade. Mobilizirati mlade prostovoljce za gradnjo proge in jih vsestransko podpirati, bo še za naprej ena največjih skrbi novoizvoljenih mladinskih odborov.

Ljudi, ki kažejo sposobnosti in ljubezen do dela, ki znajo z vzgledom učiti tovariše in so sami najbolj požrtvovalni, take ljudi bo mladina na velikonočni ponedeljek izvolila za svoje predstavnike in voditelje. Obenem bodo na teh volitvah volili delegate v okrajni plenum mladinske organizacije. Seveda bodo ti najboljši med najboljšimi. Z volitvami pa se bo tudi goriška mladina vključila v predkongresno tekmovanje.

Priprave za ta dan so v polnem teku. Mladinci in mladinke imajo polne roke dela in povsod vlada pravo mladinsko razpoloženje; živahnosti in nestrpnega vrvenja zlasti na deželi ne manjka. Ta dan bo mladina poskrbela za ljudske zabave, prireditve, izlete, za rajanje in veselje.

Mladinske organizacije bodo med seboj tekmovale za najboljši potek samih volitev, za stoodstotno udeležbo in njih čim hitrejšo izvedbo. Iz mnogih krajev bo mladinska štafeta nesla rezultate svojih volitev v Ajdovščino, da bo javnost po radiu zvedela za najboljšo vas.

Mladinskega praznika se veseli tudi vse ostalo ljudstvo, ki se zaveda, da je mladina steber naše lepše bodočnosti in neuklonljivi branilec naše svobode.

Predstavniki oblasti obljubljajo SNG dvorano

Slovensko narodno gledališče še vedno ni našlo v Trstu svojega hrama kljub raznim obljubam. Zato smo se obrnili na tajnika gledališča tov. Justa Košuto, da nam pove, ali kaj kaže, da bodo te obljube sploh kdaj postale stvarnost. Tov. Košuta nam je dejal:

«V zadnjem času se zdi, da obljube vendar ne bodo ostale samo obljube. Za Slovensko narodno gledališče sta pokazala zlasti zanimanje major Erskine in predsednik tržaške občine gospod Miani. Mi smo vedno veliki optimisti in smo prepričani, da bodo od obljub prešli k dejanjem. Major Erskine je bil zelo ljubezniv in je povedal, da bo osebno posredoval pri polkovniku, ki je pristojen za ta vprašanja pri zavezniškem glavnem stanu, ko pojde v Abano. Sam major mi je dejal, da upa, da se bodo želje ljubiteljev Talije v Trstu kmalu uresničile. Možno je namreč, da nam bodo dali na razpolago gledališče Nazionale ali pa Excelsior, ki ga bodo Angleži izpraznili, če ga ne bodo nato rekvirirali Amerikanci.

Tudi predsednik tržaške občine Miani je obljubil, da bo stvar čim prej dovedel do pozitivnega rezultata. Dejal nam je, naj se zglasimo pri njem v torek po Veliki noči, da se pobliže pogovorimo o stvari. Iz vseh teh obljub sklepamo, da bomo vendarle lahko nastopili v središču mesta ter se nam bo vsaj delno popravila krivica, ki že toliko časa traja, saj je skrajni čas, da se preide od obljub k dejanjem.»

ŽELJE LJUDSTVA

mora razmejitvena komisija upoštevati

Ni lahko delo razmejitvene komisije. Sele tedaj, ko na terenu zabijajo razmejitvene količke in postavljajo francosko črto, se vidi, kako nesmiselna in krivična je ta razmejitev. Res, potrebno je veliko razumevanje med komisijama, da se bo rešilo vprašanje v mejah danih možnosti, kolikor mogoče zadovoljivo. Od sodelovanja komisij je mnogo odvisno. Toda kadar govorimo o sodelovanju, mislimo na dobro voljo po sporazumni rešitvi vprašanja na obeh straneh. Če ena stran tega ne pokaže, potem je seveda težko govoriti o razumevanju in dobri volji za sodelovanje. Problemi pa morajo biti rešeni. Prepričani smo, da jih bodo s sodelovanjem mnogo laže rešili, kakor pa obratno.

Zadnji dogodki na sektorju Neblo-Jenkovo so bili kakor nalašč za tiste, ki so imeli interes na tem, da ne bi prišlo do sodelovanja. Nekateri milanski listi so skušali prikazati dogodke, ko je civilna policija hotela izzvati prebivalstvo s streljanjem, v čisto drugačni luči. Hoteli so prikazati dogodek že kot prve spopade, kot vojni dogodek, ki so ga povzročili «neki elementi iz cone B». Ali ima tako hujskanje namen, da bi prišlo do prijateljskega sodelovanja med obema narodoma? Naše ljudstvo se prav dobro zaveda, da imajo reakcionarji interes povzročati nasprotja med obema narodoma, ki želita živeti v miru. Zato naše ljudstvo ni nasedlo provokacijam.

Toda naše ljudstvo živo spremlja delo komisije. V zapadnih Brdih, v bližini, kjer je policija izzvala incidente, imajo sledeči problem: etnična meja bi morala potekati po Idriji, začrtali pa so jo v Neblem, ki je 1500 metrov od Idrijce. Sporno vprašanje so sedaj tudi tri hiše, ki leže kakih 150 m zapadno od francoske črte. Po etnični meji bi moral tudi Mirnik pripadati Jugoslaviji, kajti Mirnik in Breg skupno, štejeta približno komaj 300 prebivalcev.

Velikega pomena za briško ljudstvo je tudi cesta, ki pelje ob Idriji izpod Miška do Jenkovega. Cesta je na ozemlju, ki je etnično slovenska. Domačini so mnenja, da bi bilo pravično cesto prisoditi Jugoslaviji. Pod Jugoslavijo bi prišlo 400 Slovencev, a Italija bi zgubila 150 Italijanov in Furlanov. Če bi pa glasovali, potem bi pa sploh večina glasovala za Jugoslavijo.

To je zopet en problem, ki je nastal v zvezi z razmejitvijo. Rešitev je odvisna predvsem od razumevanja položaja, in koliko je komisija pripravljena upoštevati voljo ljudstva. Pri reševanju konkretnih vprašanj se bo pokazalo, katera komisija je pokazala več volje do sodelovanja.

Preskrba

Razdeljevanje petroleja. Od 8. t. m. dalje bodo delili po 2 litra petroleja na rumene nakaznice in 1.50 litrov na modre nakaznice, in sicer na odrezek za april 1947. Cena po 51 lir za liter.

Prodajalci naj izročijo odrezke za marec v ul. Genova 7.

Oljčno olje. Izredno razdeljevanje oljčnega olja delavcem in penzionistom se zaključi v soboto 12 t. m.

Vse razprodajalce in čitatelje «PRIMORSKEGA DNEVNIKA» obveščamo, da stane velikonočna številka, ki izide na 8. straneh, 10 lir, 8 jugolir ali 5 din.

VESTI S PODEŽELJA

KORTE PRI IZOLI

Tudi v naši vasi se temeljito pripravljamo za fizkulturni nastop 1. maja v Trstu. Vaj se udeležuje 16 mladincev, 42 mladink in tudi pionirji pridno sodelujejo. Upamo, da bo 1. maj v Trstu pokazal, kaj je sposobna mladina STO-ja, če jo vodi pri delu napredni duh. Prepričani smo, da bomo pritegnili v naše vrata te dni še posebej tisto mladino, ki stoji še ob strani in tako ustvarili enotno borbeno fronto vse napredne mladine v STO-ju.

KOPER

Ljudska oblast je razdelila v dnevih pred prazniki preko 13.000 kg prekajenega prašičjega mesa po 265 lir kg. Goveje meso prodajajo mesarji po 133 lir kg, slanino pa po 180 lir. Pišejo nam: Pošljamo vam samo poročilo o teh cenah, blago lahko kupi vsak in vse tiste bučne vesti «Voce libera» itd. o lakoti in težkem stanju v coni B naj bodo na ta način «potrjene».

MAREZIGE

Priprava za 1. maj v Istri. Skoraj še mesec dni nas loči od našega praznika, praznika mladosti. 150 mladincev in pionirjev iz Marezig bo ta dan nastopilo s svojimi vajami, kar dokazuje, da je v naši vasi zanimanje veliko. Na sestanku Prosvetnega društva smo izvolili pripravljalni odbor, ki si je nadel nalogo, da se bo z vso resnostjo lotil dela. Vasem Čežarji. Pobegi smo napovedali tekmovanje: kdo bo dal večje število fizkulturnikov, pevcev, zastav in transparentov. Mladina, med njo posebno mladinke, pridno vadijo in tudi pionirji nočejo v ničemer zaostajati. Tudi pevski zbor je vložil svoj trud, da bo nastop čim bolje uspel.

OKRAJ BUJE

V Bujščini obiskuje razne večerne tečaje 778 tovarišic in tovarišev. Obisk teh tečajev je iz dneva v dan večji. Značilno pa je, da jih obiskujejo tudi starejši ljudje, ki prej niti vedeli niso, koliko koristnega se na tečajih lahko nauče. Posebno žene so z velikim nezaupanjem gledale na tečaje; ko pa so videle požrtvovalnost učiteljstva, se je celo v majhni vasici Krešica kar 33 žena vpisalo v tečaj. Izjavile so, da jim ni žal hoditi daleč in v slabem vremenu.

Pevskim zborom!

Ste že vsi pripravljeni za I. maj? Ako še niste, imate dovolj časa, da se naučite določene pesmi, in sicer:

1. a) Kozinovo «Partizanska»,
b) Hercigonjevo «Seljaško»,
c) Vrabčevo «Udar na udar»,
č) Venturinijevo «Pesem bratstva»,
d) Fizkulturno koračnico, harmoniziral Vrabec.

2. Na naslov Prosvetne zveze, S. Vito 17, *javite* takoj *število pevcev in* sicer ločeno: koliko bo moških in koliko žensk.

3. Vsak zbor naj ima vodnika in vodnico, ki zastopata ves zbor pri vseh odsekih koordinacijskega odbora.

4. Pevci, ki pesmi ne znajo, naj ne nastopajo. Za to bodo pevovodje odgovorni.

5. I. maja morate vsi pevski zbori pokazati strogo disciplino.

6. Zbori, ki bodo želeli ostati po koncertu na kaki ljudski veselici, bodo pri glavni vaji javili vodji koncerta, da jim odkaže veselični prostor, kjer bodo zapeli.

7. Vsa nadaljna navodila bodo javljena v Vestniku in v dnevnem časopisju. Sledi vsem objavam!

Novi poviški

Consko svet je predlagal, da se poviša cena električnemu toku od 7.21 na 8.50 lir za kw. Cene voznim listkom na cestni železnici pa 7 lir in za nočno vožnjo 12 lir. Ob praznikih naj bi odslej naprej mirujubni Tržačan plačeval podnevi 10 lir, za nočni listek celo 15 lir.

Resnično, Conski svet si zelo prizadeva, da postane čimbolj aktivna bilanca ACEGAT-a in vseh ostalih ustanov, ki spadajo pod njegovo upravo. Vendar pa doslej nismo še nikjer opazil, da bi Conski svet skrbel tudi za aktivno bilanco državljanov STO-ja in zvišal na podlagi objektivnega stanja v Trstu prejemke svojih uslužbencev ali vsaj interveniral, da bi se povišali. Pač pa moramo ugotoviti, da naši delavci in uslužbenci štrajkajo proti delodajalcem, pa naj so to ACEGAT, Mestna občina, ladjedelnice ali celo Kozulič, kateremu je tako «zelo pri srcu» dobrobit tržaškega ljudstva.

Zgleda, da bomo prišli kmalu na tak položaj, kakršen je pred letom in pol vladal za časa velike krize na Madžarskem, kjer se je celo zgodilo, da so tatovi ukradli izpred trgovine rajši vrečo in pustili denar, ki je bil v njej. Kaj pomaga zvišanje plač, ki si jih delavci pribore, ko pa ne ustrezajo dejanskemu položaju.

Današnji nogomet

Za pokrajinsko prvenstvo bodo danes igrali v Kraljini: Krmin - Montebello ob 13.45, Gorica - Skedenj v Gorici na igrišču Mirna ob 15.30, v Postojni: Postojna-Piran ob 15.30, v Trstu na igrišču Ponziana ob 9.30: Milje-Ronki in ob 11. uri Pulj-Tovarna strojev.

Na velikonočni ponedeljek bodo tekme za juniorsko prvenstvo na igrišču CRDA od 15. do 17. ure: Sv. Soboto-Primorje, Arzenal-Costalunga, Sv. Ivan-Opčine in DSZ-Magdalena.

Prihodnja številka «PRIMORSKEGA DNEVNIKA» izide v sredo, 9. t. m.

Delni sporazum pri Aquili

Delavci, zaposleni pri tvrdkah Schromeck, Furlan in S.A.L.D.A., ki delajo v čistilnici Aquila izven tržaške občine, so zahtevali, da jim plačajo dnevnice. Po pogajanjih med obema strankama so dosegli delen sporazum. Podjetje S.A.L.D.A. bo delavcem izplačalo 300 lir dnevnice, kakor jo že dobivajo delavci CRDA-e. Tvrdke Schromeck in Furlan se bodo še pogajale, dale pa bodo predujem na božično nagrado za velikonočne praznike.

Izložbe so polne toda želodci so prazni

V soboto dopoldne je bila na gospodarskem oddelku ZVU konferenca, na katero so bili povabljeni tudi zastopniki krajevnega časopisja. Pod vodstvom načelnika tega oddelka polk. Bickerstetha so razpravljali predvsem o preskrbi mesta z živili in drugimi najpotrebnejšimi predmeti, ter o načinu, kako bi se ustavila naraščajoča draginja.

Čeprav dobi tujec, ki pride v Trst in si ogleda bogato založena izložbena okna v središču mesta, vtis, da imamo pri nas vsega v izobilju, je to le videz, ki ne odgovarja dejstvu. Blago je v trgovinah. Toda to blago je zato tam, ker ima le malo kdo toliko denarja, da bi si ga lahko kupil. Večina ljudi hiti mimo izložbenih oken in si ne upa niti pogledati vanje, da bi skušnjava ne bila prevelika. S tem seveda ni rečeno, da bi bilo treba zopet zvišati plače. Saj imamo izkušnje iz zadnjih mesecev, da to nič ne pomaga, ker se potem blago zopet in zopet v še večji meri podraži. Potrebno in nujno pa je, da se dokončno ustavi ta porast cen in da se začne misliti tudi na znižanje cen, predvsem za glavne življenjske potrebščine. V Franciji in sedaj tudi v Italiji so že odredili splošno 10% znižanje cen. Pri nas, kjer so cene še višje kot v Italiji, je to vprašanje še bolj pereče.

Vprašanje prehrane, če hočemo, da bo pravično in pošteno, mora biti urejeno tako, da bodo živila dostopna vsem slojem in vsem žepom. Zato bi bilo treba povišati obroke na nakaznice ter raztegniti sistem nakaznic in kuponov še na celo vrsto najnujnejših potrebščin, ki so sedaj prepuščene tako zvanemu svobodnemu trgu.

Na svobodnem trgu je treba kontrolirati predvsem trgovino na debelo, ker tam lahko dobimo osnovno ceno. Tudi dobički in stroški malih prodajalcev morajo biti strogo omejeni. Vse prestopke je treba kaznovati res strogo, da bo kazen služila kot vzgled in opomin vsem špekulantom, ki jih v Trstu kar mrgoli.

Potrebno bi bilo uvesti sistem kompenzacije z raznimi inozemskimi tržiči, kjer bi v zamenjavo za blago, ki se dobi na domačem trgu, lahko dobili druge potrebščine, ki jih tukaj ni in po mnogo nižjih cenah, kot pa se sedaj tukaj prodajajo. Občina, ali kaka druga ustanova ali zadruga, bi lahko sama nakupovala živila na izvoznih tržiščih, ter jih potem razdelila malim prodajalcem ali kar naravnost potrošnikom, po znižanih cenah. Na ta način bi avtomatično, in v še večji meri kot drugod, znižali cene tistim potrebščinam, ki so najnujnejše za preskrbo vsega prebivalstva. Seveda bi morala ZVU dovoliti takim ustanovam potrebne kredite za nakup teh potrebščin in sploh podpreti njihove pobude, ki bi lahko v znatni meri pripomogle v boju proti špekulanstvu in črni borzi v našem mestu.

Odločen protest

miljskih delavcev proti zasežbi prostorov SIAU

Zasežba prostorov SIAU-ja v Miljah je silno ogorčila ljudstvo iz Milj in okolice. Predvčerajšnjim opoldne so se zglasili na sedežu v Miljah delegatje delavcev in kmetov in zahtevali od guvernerja, da jih sprejme. Odgovorili so jim, da je guverner v Trstu in da bo sprejel delegate naslednji dan. Kljub temu pa so popoldne istega dne prišli na sedež SIAU-ja civilni policaji, ki jih je spremljal angleški major. Rekvirirali so prostore in postavili vanje razno opremo.

Medtem se je pred sedežem zbralo miljsko ljudstvo ter protestiralo proti takemu ravnanju, major pa jim je odgovoril, da se ne zanima za politiko.

Tudi delavstvo je odločno protestiralo proti temu krivičnemu ukrepu. Delavci so se zbrali včeraj zjutraj v ladjedelnicah Felszegy in Martinuzzi ter sklenili, da ne bodo spustili v morje neke ladje, kakor je bilo določeno, dokler ne bo guverner preklical ukaza za rekvizicijo sedeža SIAU. Tovarniške komisije so sporočile ravnateljstvu, kakšna je volja delavstva. Ravnateljstvo ladjedelnice Martinuzzi je kljub temu napravilo ceremonijo, kakor da bi se spletvitev ladje izvršila, čeprav so bili delavci odsotni. Vse te spletke pa niso premotile delavcev, ki dobro vedo, da z obrambo političnih svoboščin branijo tudi svoje ekonomske interese.

Po dejanjih jih boste spoznali

Protesti proti zasežbi prostorov MOS-a v Trstu

Še vedno prihajajo protesti iz raznih krajev v zvezi z ukrepom ZVU, da mora MOS izprazniti svoje prostore, v katerih je doslej poslovalo. Nad 100 podpisov iz Sv. Ivana, 79 iz Samotorice, 210 iz Domja, 46 podpisov mladine s sestanka v centru mesta jasno govore, da se ljudstvo zaveda, da pomeni postopek ZVU kršenje najosnovnejših demokratičnih pravic in načrtno oviranje ustanove, ki služi gospodarskemu, socialnemu in kulturnemu razvoju delovnega ljudstva v STO-ju.

Naše ljudstvo vidi v MOS-u svojega neposrednega predstavnika in branilca demokratičnih pravic, pridobljenih v narodno-osvobodilni borbi. S tem svojim dejanjem je ZVU ponovno pokazala nestrpnost do antifašističnega ljudstva STO-ja in njegovih naprednih ustanov.

Prepričani smo, da bodo poročila, ki jih bodo te dni podali predstavniki Mestnega osvobodilnega sveta Zavezniški vojaški upravi, katera jih od njih zahteva, zadostno prikazala delo in uspehe MOS-a v teku dveh let in prepričala ZVU o upravičenosti njegovega poslovanja. Mestni osvobodilni svet je bil od osvoboditve mesta Trsta pa vse do danes branilec interesov delovnega ljudstva in je s tem pomagal k porastu splošnega kulturnega, gospodarskega in socialnega dviga tržaškega mesta.

KRONIKA

Klinika za avtomobile

Policija je te dni po naključju odkrila v bližini Milj tajno mehanično delavnico, v kateri so menjavali karakteristike civilnih in vojaških avtomobilov, ki so bili ukradeni v Trstu. Ukradene avtomobile so vozili sem v nočnem času in tu so jim zamenjali številke na motorjih, barvo ogrodja, evidenčno tablico in drugo, kar je bilo potrebno da se zabrišejo sledovi, po katerih bi jih lahko bivši lastniki spoznali. Tako «pomlajene» avtomobile so potem prodajali. Policija je pri preiskavi našla neki amerikanski jeep, ki se je ravno nahajal pod «operacijo». Zaplenili so avto in orodje. Aretiral niso nikogar, ker je lastnik delavnice pravočasno in brez sledu izginil.

Rdeči križ ga je povozil

V bližini Portici di Chiozza je avto CRI povozil 52 letnega Antona Cesinato, ki je zadobil lažje poškodbe na kolenih in na desni roki. Prvo pomoč so mu nudili tudi v bolnici, kjer so dognali, da se bo moral zdraviti kake 4 dni. Ugotovili so, da je bil Cesinato malo vinjen.

Bojeviti Amerikanci

Na vogalu ul. Mazzini in S. Lazzaro sta dva amerikanska državljana po imenu Wiles William in Frank Lombardo pretepla okrog 19.30 ure nekega Cattaruzza Jožefa iz ul. Boccaccio 1. Prizadejala sta mu več ran na glavi in se bo Cattaruzza moral zdraviti vsaj 10 dni.

Civilna policija, ki je nudila prvo pomoč napadenemu, je javila dogodek ameriški vojaški policiji.

Sedaj so kamioni na vrsti

V Vidmu so neznani tatovi ukradli kamion 88. Divizije-Quartier Master. Kamion je zmanjkal 4. t. m. ob 10. uri dopoldne. Tudi v Čedadu so isti dan pogrešili 4 in pol tonski vojaški kamioncek, ki ga doslej še niso izsledili.

DAROVI IN PRISPEVKI

Kr. odb. ASIZZ iz Nabrežine je daroval za tiskovni sklad 1694 lir.

Mladinci iz Sempolaja so darovali za politične pripornike 1000 lir.

Tov. K.O.S. iz Bazovice je daroval za RKJ 1000 lir.

Sirca Franc je daroval za tiskovni sklad 100 lir.

†

Naznanjamo žalostno vest, da je naš dragi oče

FRAN KRAVOS

v starosti 83 let,

po kratki in mučni bolezni preminul.

Pogreb se bo vršil v ponedeljek dne 7. t. m. ob 11. uri iz mrtvašnice mestne bolnice.

Večnaja pamjat!

Trst-Ljubljana 4. 4. 1947.

Žalujoče družine:

KRAVOS, KRESEVIČ, IVANČIČ, BOŽIČ.

SPOROČILA IN OBJAVE

Glasbeno-recitacijski večer

priredi v todek 8. t. m. ob 20.30 uri pri «Kraljiču» v domu pristaniških delavcev prosvetno društvo «Simon Jenko». Nastopila bo mladina.

Koncert slovenskega vokalnega kvinteta

Prosvetno društvo «Simon Jenko» priredi v petek, 11. aprila v gledališki dvorani pristaniških delavcev koncert slovenskega vokalnega kvinteta iz Ljubljane. Kvintet uživa velik sloves v Jugoslaviji in je že večkrat nastopil tudi izven domovine.

Pionirji iz Skednja pripravijo na velikonočni ponedeljek ob 17. uri v kinodvorani kulturno prireditev. Na sporedu je petje mladinskega zbora, deklamacije Anice Černejeve: «Pravljica o mami» in Josipa Ribičiča: «Pisane lutke».

Kulturna prireditev v Nabrežini. Dramski odsek v Nabrežini priredi na velikonočni ponedeljek ob 17. uri v kinodvorani dramo «Sin». Vabimo k obilni udeležbi.

Urnik trgovin za jutri

Zveza trgovcev na drobno javlja, da bodo trgovine na velikonočni ponedeljek odprte samo do 13. ure. Brivci in frizerji pa bodo delali do 13.30 ure.

V krožku «Skamperle» pri Sv. Ivanu bo drevi ob 20. uri plesna zabava s šaljivo pošto. Preskrbljeno bo tudi za prigrizek.

Slovensko planinsko društvo v Trstu priredi 13. t. m. smučarski izlet na Kanin z avtobusom. Podrobnosti sledijo.

Rojstva, smrti, poroke

Dne 5. aprila se je v Trstu rodilo 5 otrok, umrlo je 7 ljudi, poroka pa je bila 1.

Cerkvene poroke: arhitekt Selner Edoardo in učiteljica Bradamante Licla.

Umrli: 23 letni Lazzari Flavio, 66 letni Gomišček Jožef, 69 letni Marchi Jožef, 71 letna Pietribon por. Martin Lucia, 52 letni Gallo Stanislao, [illegible] Maria Luisa, 4 mesece, Bradac Livio, 1 dan.

Mladinci telovadijo.

1. maj se bliža...

«Hej tovariš novinar...», mi je zaklical tovariš, s katerim sva skupaj potovala. «Pridi sem!» Mahal mi je s klobukom in mi kazal na stenčas. Tam je bila gruča vaščanov in čitala...

«Tu bova pa kar hitro opravila, ker bova dobila podatke na stenčasu», mi je razlagal tovariš, ko sva šla k stenčasu.

Oba sva gledala in iskala, moj tovariš si je kar dvakrat popravil očala, da bi bolje videl. Stenčas je bil poln dopisov, toda o 1. maju zopet nič.

Odšla sva po vasi in tovariš mi je razlagal, zakaj mladina ne razume pravega pomena stenčasa. Stenčas mora biti ogledalo dela v vasi, agitator, kritik itd. Nisva še končala pogovora o stenčasu, ko sva zaslišala: «Podaj... dobro... Nato sva videla, kako se je pojavila nad streho žoga in v velikem loku odletela preko ograje.

Na dvorišču prosvetnega doma so mladinci nabijali žogo. Takoj sem nagovoril prvega: «Ali boste imeli vajo?»

«Da, trening imamo.»

In začel mi je razlagati, da sedaj trenirajo, ker bodo igrali za mladinsko prvenstvo. Toda ni dokončal. Priletela je žoga in mladinec se mi je zmuznil in sem zaman tekal za njim po igrišču, da bi zvedel še kaj. V tem je prišlo še nekaj novih nogometašev. S temi sem imel več sreče.

«Ali telovadite?»

«Dve vaji že znamo!»

«Koliko nas je?»

«Več kakor lani. Okoli 40 mladincev, mladink pa še več, pionirji pa sploh vsi... Sicer pa ne vem točnih številk.»

Toda tudi tem se je mudilo. «Saj veš, tovariš, trening... naša «skvadra» se mora odrezati...», so mi odgovorili in se takoj pridružili ostalim.

Odg. urednik DUSAN HRESČAK
Tisk Stabilimento Tip... Trieste

ZAHVALA

Vsem, ki so v tako velikem številu spremili na zadnjo pot našo predrago hčerko

VIDO

se najlepše zahvaljujemo. Posebna hvala č. g. župniku iz Bazovice, mladini, pevskemu društvu in vsem ostalim, ki so z nami sočustvovali.

Bazovica 5. 4. 1947.

Žalujoča družina METLIKA.

Prosvetno društvo «Kraški slavček» priredi skupno s SIAU iz KOBJEGLAVE v nedeljo 13. aprila ob 14. uri opereto

KOVAČEV ŠTUDENT

Prireditvi sledi JAVNI PLES

IGRALA BO GODBA IZ PRVACINE.

Mladina iz Utovelj in Grahovega brda priredi na Belo nedeljo 13. t. m. ob 15. uri v UTOVLJAH

VESELICO

S PESTRIM PROGRAMOM

Sledi JAVNI PLES

Igral bo orkester. *Preskrbljen prigrizek in dober teran.*

ZAMJK iz DAN PRI SEŽANI priredi v NEDELJO 13. aprila t. l. ob 15 uri v prijubljeni «Zeleni dolinici»

VELIK JAVNI PLES

Za dober prigrizek in kozarček dobrega terana je preskrbljeno.

Vabljeni vsi. V primeru slabega vremena — na svidenje prihodnjo nedeljo.

Elegantno in trpezno obutev za ženske, moške in otroke v veliki izbiri pri

REBCU

TRST

PASSO GOLDONI 1

CENE ZELO UGODNE

PRVIČ NA OPČINAH

KINO NA OPČINAH predvaja danes v nedeljo ob 15. uri film

Nekega dne v življenju

V ponedeljek ob 16. uri film

JEZDEC IZ MESTA STRAHOV

TRGOVINA ČEVLJEV

TREVISAN

TRST

UL. G. VASARI 10

IZBIRA VSEH VRST DAMSKIH, MOŠKIH in OTROŠKIH ČEVLJEV

na OBROKE

KROZNIKI — KOZARCI — LONCI — JEDILNI PRIBOR

„BALCOR"

TRST, trg Borze štev. 11-II nad.

Krznarstvo ZOE

TRST, ULICA ROMA 17

Krzna, jančke iz Toskane, prodaja po ugodnih cenah. KUPUJE kože lisic, veveric in povhov

Dr. GAETA, zobozdravnik

Izdeluje proteze v jeklu, zlatu, kavčuku in plastiki. Največja garancija. Sprejema od 10. do 12. in od 13. do 19. (Govori slovenski)

TRST, ul. Torre Bianca 43

(vogal ul. Carducci)

DROGERIJA TOSO

TRG SV. IVANA 6
TELEFON 93-063

VELIKA IZBIRA VSEH BARV IN KEMIKALIJ

VELIKA IZBIRA vseh vrst ČEVLJEV za MOŠKE, ŽENSKE in OTROKE

najboljših znamk ima TRGOVINA ČEVLJEV

J. Ostrouška FIORENTINA

TRST - UL. TARABOCHIA 2

Velika likvidacija modelov po ZNIŽANIH cenah

KRZNARSTVO ZILIOTTO

TRST, UL. TRENTO 11 TELEFON 29374

ALEKSANDER BECK:

82

VOLOKOLAMSKA CESTA

Vprašal sem:

— Koliko jih je pa bilo, onih z brzostrelkami, ki so vas pod li?

Kurbatov je mračno odgovoril:

— Ne vem, tovariš kombat.

— Morda kak tucat? Ali še manj?

Kurbatov je molče gledal v tla.

— Pojdi, — sem dejal.

2.

Kurbatov je odšel.

Kaj neki je preživljal on, moj vojak? Videl sem: sram ga je bilo. Sram... Ali ste se kdaj zamislili nad tem, kaj to pomeni? Če v vojni ubije sram vojaka, če umolkne ta notranji glas, ki obsoja, tedaj ne bo mogla nobena šola, nobena disciplina več obdržati vojske skupaj.

Ko so Kurbatova podile krogle, je bežal obenem z ostalimi, Strah mu je kričal v ušesa:

«Izgubljen si, propadlo je tvoje mlado življenje; zdaj te bodo ubili ali pohabili, napravili bodo iz tebe za vedno pokveko. Reši se, skrij se, beži!»

Toda slišal je tudi drugi ukazujoči glas:

«Ne, Postoj! Pobeg je podlost in sramota! Prezirali te bodo kot strahopetca! Postoj, bori se, bodi dostojen sin domovine!»

Kako potrebna je bila v trenutku te obupne notranje borbe, ko se je tehtnica izmenoma nagibala zdaj na eno, zdaj na drugo stran, ko se je duša vojaka cepila na dvoje — kako potrebna je bila v tem trenutku komanda! Mirno, glasno, ukazovalno povelje starešine — to bi bilo povelje domovine svojemu sinu. Komanda bi iztrgala vojaka iz krempljev malodušnosti; komanda bi spravila v tek ne samo tisto, kar je bilo vcepljeno z vojaško vzgojo, disciplino, marveč tudi vse plemenite pobude — vest, čast, patriotizem. Brudnj se je zmedel, zamudil je trenutek, v katerem bi bil mogel, v katerem je bila njegova dolžnost izdati povelje. Zaradi tega je bil tudi vod v borbi premagan. Zaradi tega se vojak s častjo sedaj sramuje pogledati mi v oči.

Vodnik je odgovarjal za svojo napako.

Kaj pa jaz? Saj vendar za vse, kar se je dogodilo in kar se bo dogodilo v bataljonu, za vsak neuspeh v borbi, za vsak primer bega, za vsakega starešino in borca odgovarjam jaz. Moj vod ni izvršil borbene naloge — pomeni, borbene naloge jaz nisem izvršil.

Ko sem po telefonu obvestil štab polka o tistem, kar se je bilo pripetilo, ter dal objasnitve, ki so jih zahtevali, sem spustil slušalko in... in začel dajati odgovor pred neusmiljenim sodnikom — pred svojo vestjo, svojim razumom.

Dolžan sem bil preiskati: v čem je bila moja krivda? Da ni bila morda v tem, ker sem postavil vodu na čelu nepravega starešino? Da ni bila v tem, ker nisem pravočasno doumel, da je strahopetec? Ne, to ni bilo tako. Saj je vendar umel celo po begu, po kazni pred strojem ponovno zbuditi ljubezen v mojem srcu, umel je dokazati, da je v njem še zmerom živa čast.

Kaj se je torej tam, pod kroglami, zgodilo z njim? Zakaj je tam pozabil na dolžnost in oblast starešine? Morda je podlegel strahopetnosti drugih? Ne, nisem verjel, da bi bili moji vojaki strahopetci. Tedaj sem jih nemara slabo izšolal? Ne, tudi te krivde nisem občutil.

(Se nadaljuje)

A. K. VINOGRADOV

Stendhal v Trstu

Stendhal, s pravim imenom *Henri Beyle* (1783-1842), slavni francoski pisatelj, eden prvih utemeljiteljev psihološkega in predhodnikov družbenega realizma, je koral kot analitik družbenih in človeških gibal daleč pred svojo dobo. V dobi, ko je pisal, nepoznan, je zaslovel pozneje s svojimi romani, zlasti z «Rdeče in črno» in «Parmsko kartuzijo», ki sta izšla tudi v slovenskem prevodu.

Pričujoči odlomki iz njegovega burnega življenja, — leta 1830. je služboval v Trstu kot francoski konzul — so vzeti iz romana A. K. Vinogradova «Tri barve epohe».

30. julija 1830 se je Beyle vračal po krivenčastih ulicah in preko vijugastih mostov iz predmestja Saint Antoine po ulici Richelieu. Artilerijska borba je ponehavala, čulo se je pa še vedno streljanje v vzhodnih in zahodnih delih Pariza... To je trajalo že tretji dan. Danes je bilo že jasno, da ne pomaga več ukinjanje divjaških ukrepov, ki jih je «navdihnila» kralju Karlu in ministru Poligmacu sama «brezmadežna». Vsepovsod so trgali na drobne kosce bele bourbonske zastave z lilijami, na barikadah pa so v hrale rdeče zastave. Meščanski zastopniki so se sestali pri bankirju Laffittu in ker niso vedeli, kaj bi, so sestavljali medle proglase brez podpisa. Ni pa se zmedel stari lisjak Thiers. Izdal je bombastični letak s podpisom, ki se je končal z: «Živela oblast vojvode Orleanskega!» V Pariz je pripotoval 57 letni Luis Filip Orleanski.

V dneh, ki so sledili, je Beyle smatral za potrebno, da se izključi iz politične stvarnosti Francije. Hotel je bežati in, glejte, zato se je oprijel misli, ki je zablisnila v glavi gospe de Tetracy: zaprositi zunanjega ministra za imenovanje na mesto francoskega konzula.

25. septembra 1830. je bil Beyle imenovan za generalnega konzula v Trstu.

* * *

2. novembra zvečer so pri gospodu Laffittu razpravljali o organizaciji novih volitev. «Ne bi smeli dopustiti, da je bil Beyle imenovan za konzula», je dejal Kazimir Perier. «Ah, pustite me», je odgovoril minister Mollé. «Mar ni povsem vseeno, kateri Francoz bo v Trstu pil črno kavo?» — «Kaj je on po vašem mnenju», je jezno vzkliknil Barro, «Jakobinec ali aristokrat? Pameten človek ali nedolžen pisun? Prav nič mu ne daje pravice, da bi bil predstavnik Francije, niti v Trstu. On piše nore in nesmiselne knjige... to je ali stvarni poziv na revolucijo, ki smo jo že pravočasno zavrgli, ali pa preprosta kleveta modre človeške narave.»

* * *

6. novembra je odpotoval Beyle iz Pariza po znani Lyonski cesti. Gospod Thiers je v tem trenutku govoril z inženirji o angleški in ameriški novotariji, o nekakem parnem stroju na kolesih, ki vleče po dveh vzporednih železnih tračnicah odprte koleslje in kočije. «To je bedasta igračа», je vzkliknil Thiers. «S tem se lahko zabavajo samo angleški čudaki. Francoska ne sme dati niti vinarja za tako neumnost, kaj bomo mi z železnicami.»

V Pariz pa so prihajala pisma z najrazličnejšimi podpisi in končno brez podpisa, pa vendar napisana z eno samo roko. In vsa so govorila o strašnem dolgočasju v Trstu. Oni, ki so dobivali ta pisma, so se srečavali v Parizu in si govorili: «Konzul se dolgočasi.»

Beyle je sedel v veliki prazni sobi tržaške gostilne v usnjenih škornjih in s kučmo na glavi in stokal zaradi revmatizma. Zimsko potovanje ni bilo lahko. V Trstu so peči redke; v nezakurjenih sobah se lovi veter. Beyla obkrožajo kot francoskega dostojanstvenika z veliko pozornostjo. Kadar ga sreča lastnik gostilne, briše s klobukom prah po tleh. Toda servira mu divjačino slabo pečeno, riž premalo skuhan, vino na pol skisano. Beyle je odhajal v bansko Hrvatsko, pregledoval francoske ladje na Reki, obiskoval turške karantene in se navduševal nad jadransko obalo. Avstrijski častniki, ki so se v pelerinah sprehajali po obali, so ga gledali z viška. Doma ja večkrat opazoval, da je nekdo brskal po predalih njegovega stola, čeprav je vsakokrat, ko je odhajal, zapiral sobo in odnašal ključe. Nekoč je na tleh blizu pisalne mize našel cel kupček cigaretnega pepela. Sluga in gostilničar sta mu z najprijaznejšimi besedami zagotavljala, da se mu je to le zdelo in da je to neverjetno, tako da je končno skoraj sam verjel. Kratki sprehodi do morja in nazaj so postajali vse redkejši in redkejši. Pihal je močan in hladen veter, burja; kadar piha burja, je skoraj nemogoče iti na cesto. Vreme je bilo strašno, a tudi ljudje. Avstrijski žandarji so bili vsaj tako kot burja. Iz Benetk so pod stražo pripeljali 30 ljudi, vodili so jih po tržaških ulicah in jih odvedli v moravske temnice. Toda Silvio Pellico je bil takrat že svoboden. Po julijskih barikadah so zaveli nad Evropo nekako novi vetrovi, odprali so vrata ječ in morda se je bila prelita v Parizu, da je potoval skozi Milan in se sprehajal po tržaških ulicah...

* * *

Beyle je pričel pisati v pismih in dnevnikih tri črke: T.t.T. (Trieste, toujours Trieste! — Trst, vedno Trst!). Končno se je odločil in odpotoval na kratek obisk v Benetke, kjer se je sestal s starim prijateljem in revolucionarjem Burattijem. Ko se je vračal, se mu je pridružil mlad zoprn človek, s svetlimi očmi in prijetnim nasmeškom. V Trstu ga je spremljal do hiše in se mu ves čas nasmihal, kot staremu znancu. Beyle se je počutil neugodno pod prodirljivim, čeprav ljubeznivim pogledom tega mladeniča.

Ko je prišel domov, je našel celo grmado pisem. Vsa so si bila podobna. Tedaj je na vrata potrkal kurir in mu izročil ogromno kuverto z modrim diplomatskim pečatom francoskega poslaništva na Dunaju. Ko je prebital pismo, je pristopil k oknu, naslonil čelo na hladno steklo in tako ostal dolgo. Nato je zbral moči, vzel nov list papirja in pričel pisati.

«Baronu de Marest, Pariz.

Nekoliko poprej je prišlo pismo francoskega poslanika na Dunaju, markiza Maisona, ki mi nedvoumno sporoča, da Metternich ni hotel dati exequatur in da ni pristal, da bi bil jaz konzul v avstrijskih pokrajinah in še preko avstrijskega poslanika v Parizu vložil nato s kategoričnim protestom, ker so me poslali v službo v avstrijsko pokrajino...»

Knez Metternich, ali vojvoda Portalski, je sedel ob pisalni mizi in skiciral novo poglavje svoje avtobiografije. Trosil je strup negodovanja in prezira na svoje sodelavce in sodobnike, sebe pa nazival namestnika božjega na zemlji, baklo, ki sveti človeštvu. Zanosno je pisal o sebi kot o človeku «onega kar je bilo». Revolucija mu je bila isto kot nalezljiva bolezen in da morajo države s skupnimi silami braniti neporušnost monarhističnega načela.

Ko mu je roka drsela po papirju, sta mu dva lasničarja navijala lase in pudrala obraz tako okretno in hitro, da je lahko pisal in ni za trenutek izgubil niti. Toda to pot ga je motil snopič italijanskih aktov. Na vrhu je bil akt s podpisom policijskega šefa grofa Sedlnitzkega, napisan 30. novembra 1830 pod «strogo zaupno».

«Vaša svetlost bo razvidela iz poročila glavnega načelnika milanske policije, barona Tortesania, da je oni isti Francoz Henri Beyle, ki je bil leta 1828 pregnan iz Milana in iz pokrajin njegovega veličanstva avstrijskega cesarja, ker je pisal revolucionarne panflete, pod psevdonimom Stendhal pa nesramne knjige, ki so v glavnem naperjene proti Avstriji, spet potoval skozi Milan v Trst, kjer bo prevzel dolžnost francoskega generalnega konzula... — Uvedel sem policijsko nadzorstvo...»

Metternich se je zamislil. Iz omare je potegnil knjigo «Zarota enakih», ki jo je izdal Buonarotti leta 1828, zgodovino francoskega komunista Gracchusa Babeufa. Buonarottijev učenec in prijatelj je Bazare, enako Francoz Andrien, ki sedi zdaj v ječi Spielberg skupno z najnevarnejšimi Milanci Confalonierijem in njegovo skupino. Metternich je imel sijajen spomin; domislil se je, da je bil tedaj najnevarnejši inženir iz Novare, Domenico Vismara, ki je dvignil vstajo v Turinu. Vismare niso našli. Metternich je nervozno sedel in potegnil naslonjač k mizi. Čital je dokument za dokumentom. Domenico Vismara, Alceste, Torioelli, bratje Raubeur, Henri, Dupuis, Chapier, Lobri, Auguste, Blaise, Duran, Poverino, baron Stendhal in končno Henri Beyle — vsi so bili, kot je bilo ugotovljeno, ena in ista oseba. Metternich je listal dalje in našel svojo lastno odredbo: Domenico Vismara je bil obsojen na vešala, Beylea so leta 1921 izgnali iz Milana. Nato še trojna vešala. Zdaj je razumel, zakaj Vismara nikoli ni bil obešen. Ugotovil je identičnost inženirja Domenica Vismare, pisatelja Stendhala in konzula Beyla. Uro kasneje je posebni kurir potoval iz Dunaja v Pariz.

Henri Beyle je bil prestavljen za konzula pri papeški vladi v Civitavecchia.

POMLAD

Ali veste, kaj so pisanice? Pisanice imenujejo v Beli krajini pirhe, umetelno izrisana in pobarvana velikonočna jajca. Če jih še niste videli, vam povem, da so to pravi umotvori v malem. Plod so sto in stoletnega izkustva in tradicije. Na njih se je utelesil čut in okus za barvo in obliko belokranjskega ljudstva.

Kadar začno v Beli krajini, tam, kjer je bilo od leta tisočdevetsto tri in štiridesetega pa do konca vojne največje slovensko osvobojeno ozemlje, okrog Metlike, okrog Črnomlja, misliti na pisanice, takrat, vedite, je pred durmi čas, ko bo sv. Jurij premagal starko zimo.

Popje poganja na drevesih in grmičih, trobentice cveto in že tudi kaka vijolica, nad njimi zagledaš prvega citronca — a zjutraj prepevajo ptički, prepevajo vse od sv. Gregorja sem in oznanjajo, da se bliža Velika noč.

Dekletce, ki ti je štirinajst let, zakaj tako zardevaš ob slehernem pogledu? Strah te je pred neznanim, strašnim in sladkim, ki se prebuja v tebi? «Oh, najrajši bi umrla», pravš in ne pomisliš, da se tvoja osemnajstletna sestra lišpa pred ogledalom za svoj pohod na velikonočno promenado, ker je tudi v njej pomlad, kot je v tebi. Vznemiril te je globoki poklon elegantnega gospoda v sivem in ne pomisliš, da se je poklonil pred pomladjo v tebi. A tvoja sestra pravi, da ne bi hotela preživeti trideseto leto, ker da ne bo takrat več v njej — pomladi.

Ali vidiš onole mlado gospo z otročičkom ob strani? Čez trideset jih je že, a je skoraj lepša in bolj ovetoča od vaju obeh. In ona dama v črnini, — mož ji je padel v vojni, — jih ima čez štirideset. Sin ji je že na univerzi, pa se bo nemara spet poročila, ker je v njej še zmerom — pomlad!

Ti pa stokaš in kličeš smrt, ker te je strah navala krvi v tebi, navala življenja, s katerim se boš morala spoprijeti.

Glej spodaj na dvorišču stari mamici, kako prijetno čebljata. Gotovo se pogovarjata o minulih dneh, morda o sinovih, ki so jima padli v vojni ali pomrli v Dachau-u. Vidiš, ena je iztegnila roko in ujela nanjo sončni žarek, ki je posijal skozi zeleneče veje. Tudi ona se še zmerom veseli sonca, veseli se pomladi.

Saj pa je tudi pomlad, živa, prava nesmrtna pomlad pred njima! Vnučki so to in vnučke. Dva sta izgubila očeta, eden pa mamico v vojni. Toni šofira voziček, a Nino koraca s papirnato čako na glavi. Starki počasi slušata njuno čebljanje, grejeta se na soncu in se navkljub vsemu smehljata.

Toni pravi: «Jaz bom šofer.» Pokaže na malo Zofijo in doda: «Zofijo pa vzamem za ženo.»

Nino se razsrdi.

«Ne, Zofija bo moja žena. Karlijo povprašaj, čigava bo.».

Zofija se muza, drži se za krilce, gleda si pod nožice, zavrti se na peti in naredi s krilcem koketen baloncek. A ne reče ne bov ne mev.

Toni vzklikne zmagoslavno: «Torej vidiš, da bo moja žena. Jaz bom šofer in bom vozil avto, a ona bo sedela zadaj. Kaj boš pa ti?»

Nino se vzravna in pravi:

«Jaz bom maršal. Maršal, kot je Tito.»

«A jaz bom vozil avtomobil. Ti ga ne bš.»

Nastane prepir, prerekanje, tepež.

In že pritulita petelinčka k starima mamicama in hitita izpraševati:

«Stara mamica, kaj ne, da je več šofer kot maršal.» In obratno.

A stari mamici sta modri in pravita:

«Bodita pridna in se igrajta. Ko bosta velika, bosta vse vedela.»

Pa pride Zofija k mamicama in vpraša:

«Ali je res, da nosijo samo beli zajčki pirhe?»

«Kdo to trdi?»

«Toni. Potem mi ne bodo prinesli pirhov, ker imam samo sive.»

«Nič ne maraj, Zofija. Tudi sivi nosijo pirhe.»

«Potem nočem Tonija za moža. Hudoben je.»

In že steče za Ninom ter se začne z njim igrati.

Stari mamici se grejeta na soncu, pogovarjata se in se smehljata. Saj je pomlad vsepovsod, tudi v njunih modrih srcih.

Vl. B.

BAJTARJI

Nad dolino v bregu visijo nizke, s slamo krite bajte. Popotnik se ozre vanje, prisluhne vrišču otrok. Z občudovanjem motri bajtarje, ki vrtajo v zemljo, da bi bila plodovitejša, rahljajo jo in negujeju, da bi za lačna usta otrok rodila dovolj kruha. Z ljubeznijo v očeh garajo na njej od pomladi do jeseni, uničujejo robidje, ki jim hoče prerasti krompir, in bohotno raste v skalovju za kamenito ograde. Borovci, zbiti od viharjev, pa nudijo skromno zavetje ubogim njivicam v bregu.

Otrok komaj shodi, že je priklenjen k delu, že koplje zemljo in jo ljubi, ker ve, da brez nje ne more živeti. Tako je jasno, da zemlja brez gnoja ne bo rodila in da je treba s košem nositi gnoj v strmino... Da rodi krompir, je treba zemljo okopati, plevel je treba uničiti, ker je bujnejši od sadeža, treba je presajati, da se razkošati z jedrom življenja in da bo v jeseni v bajtarskih hramih krompir. Zasmeješ se, duša se ti razširi, če vidiš v bregu njivice, kakor pozdrav.

* * *

Med obronke, robove in jase je raztresena bajtarska vas. Sonce se upira vanjo od jutra do večera.... Nad njo pa je razpeto nebo in zvezde v večerih blestijo v tropko ljubezen, ki se razpleta pod okni z rdečimi nageljni in se veter z vonjavami sprehaja med bajtami.... Bajtarji so hvaležni vetru, da se ne znaša nad žitom kakor viharji v jeseni z vihro dežja in pozimi s snegom, da plazovi odnašajo njive...

* * *

Za zarjami divja druga svetovna vojna. Požrla je sinove... Trpek molk visi nad bajtami, kamor se je bolj nego kdaj koli naselil stradež. Bleda in mršava deca bi neprestano jedla. A kje vzeti? Upanje se zliva v jesen, jesen bo rodila in misli na kruh ne bodo tako strašne... Sonce pa je prihajalo, svetilo prve dni božajoče, da so travice veselo valovile, šepetale v svojem zelenem smehu... Sonce je bilo vztrajno, vse dni je žgalo, kot da je zaverovano prav v to brezino... Bajtarji so pokosili žito, ker ga stisnjenega v zemljo ni bilo mogoče požeti. Stiskali so pesti pod nebo: «Prokleto sonce!» V kletvi so iskali tolažbe v poslednjem upanju: «Krompir bo rodil in ne bo pomanjkanja...»

* * *

Nekoč, ko vojna še ni bila vzela železa, so bajtarji kovali žeblje in jih prodajali za kruh. A zdaj ni zaslužka in tudi kruha ni...

V večerih so se sklanjali nad ognjiščem. V loncih je vrela čista voda. Pogovor se začenja o partizanih. «Kje so?» Povesmi megla se vzpenjajo iz grap in kipijo v sivino neba. «Zmrzujejo nekje», kljub temu, da so le nekje, je v bajtah vse veselo. Ta trenutek nihče ne misli na revščino in glad. Oči sijejo v daljave... Nekje je svet, ki bo prišel kot pomlad med bajtarje, nekje je pravica, ki prinaša zadovoljstvo in kruh...

Še matere v teh svetlih večerih niso zaskrbljene, dasi v njih počiva velika želja: da bi otelila vsaj edina kravica v hlevu! Vsaj z mlekom bi se nasitili nikdar siti želodčki. Želodčki? Pri Tonetu jih je devet, pri Andrejcu celo enajst... v vsaki bajti jih je več kot pet... Če jih ni, je bajta nesrečna... V vsaki bajti morajo čakati, da vsaj regrat zrase in zacvetejo češnje — prvo pomladansko upanje...

* * *

Beda je vsepovsod. Bledi in drobni otroci vstajajo iz sanj o kruhu. «Ubogi otroci!» «Matere se prebudijo in bedijo v težkih mislih do zore. Ubogi otroci! Mladi so še, a nikdar niso bili mladi, nikoli ne bodo vživali sončne mladosti. V tujino bodo odšli, v tovarnah, rudnikih in plavžih bodo garali... Morda pa pridejo novi časi, morajo priti, si mislijo matere. Tone si misli in skrbi za svojih devet gadov, Andrejc za svojih enajst. Morda ne bo nikomur treba zapustiti doma in ga zamenjati s tujino. Preveč vsi ljubijo te bajte in zemljo.

* * *

Kdaj bo rodila? Vprašujejo gole stene neometanih bajt. Vprašujejo razpoke, v katerih zavija in cvili veter. Kdaj bo rodila? Vprašujejo prezebajoče družine in mislijo na krompirček, ki so ga pojedli včeraj. Vsi so vase stisnjeni, le ded se repenči nad sinom Tonetom: «Ti, slišiš, km, km, km, če bi ti ne skrbel preveč za svoje suho grlo, če bi ti skrbel za svoje otroke, če bi ti ne skrbel le za svoje suho grlo — ko, smo mi bili mladi, nismo bili taki, nismo pijančevali».

«O, moj bog», se stisne ves pohleven Tone vase, v duši ga grebe, da bi ga razgnalo. Težko je požrl očetovo zbadljivko. Kako naj da otrokom kruha, če ga nima, če nima zaslužka....

S trdimi koraki stopa po bajti. V mračnih očeh mu počiva žalost. Žena sedi pri peči z najmlajšim v naročju. Tiho se ji približa: «Žena, Marjeta, jutri moram posekati zadnje smreke. Družina je lačna in obleke nima.»

A ded ne preneha. Mrmrajoče govori sam vase in zbada sina. Po kratkem premolku dvigne glavo in vseka: «Tone, tvoja dolžnost bi bila, da nama z ženo poskrbiš izgovorjenc!»

Babica zdi v zdiču in prebira molek. Momljajoče ustnice so se ji na mah ustavile, ustnice so se ji zakrivile v zasmeh: «Da res je, tvoji otroci so mi danes vdrli v skrinjo in mi pokradli zadnjo suho hruško. Hm, lačni so» se s sivimi očmi ozira v snaho, «moji otroci vsaj kradli niso, čeprav so bili lačni».

Snaha prezre zbadljivko in gleda za možem, ki vzame izpod skrinje sekiro in molče odhaja. Očetova zbadljivka ga je ostro pičila v zavest. Rahlo si je očital krivdo, ki jo je pogudarjal oče. Res, že zelo mnogo je zapil. Od obupa nad revščino? Od nemira v njegovi godčevski naravi, ki ji ni vedel imena?....

Z mrzlično naglico hiti v breg. Skozi raztrgano obleko ga ščiplje oster mraz. V srcu je čutil, kako milo ga smreke vprašujejo, če jih bo res posekal. Od bolečine bi kriknil, zatulil bi v vihar. Vrv bi vzel in se rajši obesil na prvo, kakor da bi zadnjo posekal....

«Nas boš posekal?» se mu začudijo in završijo, kot da so zajokale. Rade bi zrasle v mogočna drevesa.

«Smreke, moje ljube smreke! «je stopil do prve in jo božal, kot da se greje ob vitkem deblu, «Andrejc je že lani posekal zadnje, a vendar živi.» Saj morda ni tako hudo živeti brez smrek. Milijone ljudi je, ki jih niso niti videli v življenju, kaj šele imeli... Toda nežnansko milo je bilo ob zadnjih smrekah. Počasi, kot grešnik se je razkoračil, dvignil sekiro in ko je zamahnil, je odjeknilo kakor v praznino... Potem je hitel kot pred strahovi, hitel kot človek, ki ubi je človeka.

Otroci so gledali skozi mala okenca za očetom. Čutili so, da se v bajti dogaja nekaj velikega, nekaj bolj žalostnega, kakor da je človek lačen... Mati jih gleda. V naročju pestuje novorojenčka, stiska ga na grudi in greje. Nič drugega ni imela v rokah, kakor samo otroka... O, da bi bila imela tudi kruh!

* * *

O mraku se je vrnil Tone. Prinesel je kruha. Sploh — bil je židane volje. Krčmar mu je odkupil smreke, krčmar, ki je imel hišo sredi vasi in otroke, ki so se igrali s kruhom in mlado ženo z zlatimi zobmi.... Tone je prinesel kruha. To je važno: Kruh! Hlebček ga je razdelil, hlebček ga je prihranil za Andrejčeve.... *Č. SINKOVEC*

Dobra zemlja

Odlomki iz romana o Kitajski, ki ga je napisala ameriška pisateljica Pearl S. Buck

Z obema srebrnima tolarjema je Wang Lung plačal dvesto kilometrov vožnje in uradnik, ki je sprejel denar, mu je vrnil prgišče bakrenih penijev; in ko se je vlak ustavil in je prodajalec pomolil skozi okno deščico z jestvinami, je Wang Lung za nekaj penijev kupil štiri hlebčke kruha in skodelo mlečnega riža za dekletce. Že mnogo dni niso videli toliko hrane hkratu; res so bili sestradani, a ko so začutili jed v ustih, jih je minil ves tek in dobro je bilo treba prigovarjati dečkoma, preden sta začela pož rati. Starec je pa vztrajno sesal kruh med brezzobimi dlesni.

Wang Lung pa ni uporabil za živež vseh bakrenih penijev. Obdržal je, kar je le mogel, da bi kupil rogoznic, s katerimi bi zgradil zaklonišče, ko bi prispeli na jug. V ognjenem vozu so bili ž njimi možje in žene, ki so poznali južne dežele že iz prejšnjih let; bilo jih je tudi nekaj med njimi, ki so vsako leto odhajali proti jugu na delo in beračenje ter se tako preživljali. Ko se je Wang Lung privadil nenavadnemu vozilu in vrtoglavemu prizoru pokrajine, ki jo je skozi okna videl bežati mimo kot v sanjah, je prisluhnil govorjenju ljudi okoli sebe.

«Najprej si morate kupiti šest rogoznic,» je pripovedoval možakar, ki je imel ustnice debele in visoče kot kamelina usta. «Dva penija vas stane rogoznica, če ste pametni in ne ravnate kakor kmečko teslo, da vam potem zaračunajo tri penije za rogoznico, kar je veliko prevec, mi že lahko verjamete. Mene ne prelisici nihče iz teh južnih mest, pa celo bogatin nej.

«Potem,» je povzel mož s še večjim poudarkom ter povzdignil glas, da bi preglušil ropotanje železniških koles pod njimi, «potem povežete rogoznice v kočo in na to se odpravite beračit, še prej pa se namažete z blatom in umazanijo, da ste videti kar se da usmiljenja vredni.»

Ko jih je ognjeni voz prepeljal do konca ter jih odložil na tla, je imel Wang Lung že premišljen načrt. Posadil je starca in otroka k dolgi, sivi steni neke hiše, ki je stala tam v obližju, naročil ženi, naj pazi nanje, sam pa odšel kupovat rogoznice, sprašujuč zdaj tega, zdaj onega, kje so tržne ulice. Spočetka je komaj razumel, kaj so mu odgovarjali, tako pleniv in oster je zvok, s katerim govore ti južnjaki.

Naposled je našel prodajalno rogoznic na kraju mesta; položil penije na pult, kakor kdo, ki ve za pravo ceno blaga, ter odnesel svoj zvitek rogoznic. Na steno je bilo prislonjenih že več drugih kolib, a kaj je bilo onkraj stene, ni vedel nihče in tudi ni bilo mogoče zvedeti. Dolga, siva in zelo visoka se je raztezala stena in znatna zaklonišča iz rogoznic ob njenem vznožju so se je tiščala kakor muhe pasjega hrbta. Wang Lung si je ogledal te koče ter pa njih začel zvijati ter oblikovati svoje rogoznice, a rogoznice so bile trdne in slabo izdelane iz trskovih latic. Že je obupal Wang Lung, da bi se mu posrečilo, ko je nenadoma spregovorila O-Lan: «Jaz znam, spominjam se še iz otroških let.»

Posadila je dekletce na tla, zvila rogoznice, kakor je bilo treba, naredila okroglo streho, segajočo do tal in dovolj visoko, da je mogel pod njo sedeti človek, ne da bi zadel z glavo ob njo; na okrajke rogoznic, ki so viseli do tal, je naložila kose opeke, ki je ležala tam naokoli, in poslala je dečka, naj poišče ta in nabereta še več opeke. Ko je bilo delo opravljeno, so zlezli v kočo in iz rogoznice, ki jo je O-Lan pri gradnji koče pribranila, so naredili tla, sedli nanjo ter bili zaklonjeni.

Ko so tako sedeli in strmeli drug v drugega, se jim je zdelo skoraj nemogoče, da so šele prejšnji dan zapustili domačo hišo in zemljo in da sta zdaj hiša in zemlja že dvesto kilometrov za njimi.

Naslednje jutro so potrošili zadnje penije za jutrnji riž, pa je bilo treba misliti, kako bi prišli do novega denarja. Ker ni vedel, ka; bi, je Wang Lung, pogledal ženo. A ni je pogledal z obupom v očeh kakor takrat, ko se je ozrl k njej spričo jalovih in praznih polj. Tu hodijo po cestah dobro rejeni ljudje, trgi so polni živil in zelenjadi, na ribjem trgu plavajo ribe v kadcah; kako naj bi pri vsem tem obilju umrl od gladu človek in njegovi otroci? Tu ni tako kakor v njegovem domačem kraju, kjer tudi za denar ni bilo mogoče kupiti hrane, ker je ni bilo. In O-Lan mu je mirno odgovorila, kakor da ji je to novo življenje domače že od nekdaj:

«Jaz in otroka lahko beračimo in starec tudi. Njegovi sivi lasje bodo nemara ganili koga, ki meni ne bi hotel dati.»

In vzela je v roko svojo prazno skodelo, jo iztegnila ter zajavkala z žalostnim glasom:

«Usmilite se, dobri gospod... usmilite se, plemenita gospa! Bodite dobrega srca... storite dobro delo za vaše življenje v nebesih! Majhen novčič bakreni peni, ki mi ga boste vrgli... ohrani pri življenju otročiča, ki od gladu umira!» «Če mi ne daste, dobr. gospod, plemenita gospa... bo otroče umrlo... od gladu umiramo... od gladu... od gladu... umiramo...»

In otrok je bil v resnici videti mrtev, glava mu je kinkala zdaj sem, zdaj tja in ta ali oni ji je nejevoljno vrgel novčič. A bili so redki, ki so se je usmilili.

∴

Malo naselje kočic, stiskajoči se k steni, ni nikoli postalo sestavni del mesta ali dežele, ki se širi za njim. Nekoč je Wang Lung slišal moža, ki je ognjevito govoril množici na vogalu Konfucijega templja, kjer lahko javno spregovori vsakdo, ki ima zato dovolj poguma in ko je mladi mož grmel, da se mora Kitaj upreti z revolucijo ter se dvigniti proti osovraženim tujcem, se je Wang Lung prestrašil ter se je odhulil, ker je bil prepričan, da je eden izmed tistih tujcev, proti katerim tako strastna hujska mladi govornik. Drugega dne je slišal govoriti na obcestnem vogalu drugega mladega moža (kajti v mestu je mrgolelo mladih mož, ki so govorili na obcestnih vogalih), in ko je govoril in zatrjeval, da se mora kitajsko ljudstvo v teh časih zediniti in izobraziti, Wang Lungu še na misel ni seglo, da misli kdo s tem tudi njega.

Dan za dnem je živel Wang Lung pod vsem bogastvom in razkošjem tega mesta globoko spodaj pri temeljih, na katerih je bilo bogatstvo zgrajeno. Po trgih je bilo živeža na pretek v ulicah, kjer so prodajalne svilenih izdelkov, so v vetru plahutala črna, rdeča in oranžna svilena banderca, oznanjujoča vsako svoje blago; bogatini so hodili oblečeni v saten in žamet, svileno perilo jim je odevalo nežno kožo, roke so imeli podobne cvetlicam, tako, so bile mehke, vonljive in lepe od brezdelja; a kljub vsemu razkošju, ki je doprinašalo h kraljevski lepoti tega mesta, ni bilo v okrajih, kjer je bival Wang Lung, dovolj živeža, da bi potešil volčji glad, ne dovolj obleke, da bi pokrila gole ude.

Potem so mu zopet ušle misli k zemlji in strastno je kriknil: «Ali je res ne bom videl nikoli več! Vse to delo in to beračenje ne bo nikoli zaleglo za kaj drugega, nego da se sproti nahranimo iz dneva v dan!»

Tedaj mu je iz somraka odgovoril glas, globok in krepek moški glas: «Nisi ti edini. Na stotine in tisoče jih je v tem mestu, ki so kakor ti.» Trikrat je potegnil mož iz pipice, pljunil na tla in rekel: «Ali si že videl, kaj je za to stenо?» Wang Lung je osupel odkimal. Mož je nadaljeval: «Ne verjel bi mi, če bi ti začel pripovedovati, koliko denarja prihaja in odhaja iz te hiše. Samo toliko ti bom povedal: celo služinčad zajema s slonokoščenimi paličicami, ki imajo srebrne ročaje, in celo sužnje si obešajo na ušesa žad in bisere in si na čevljice šijejo dragulje, in ce se jim čevljci za kanec umažejo z blatom ali dobe majhno razpoko, ki bi ti ali jaz niti ne rekla razpoka, jih vržejo proc. z biseri vred in vsem!» «Se že najde prava pot, kadar so bogatini prebogati.» Je povzel možakar.

Wang Lung je ležal skrit v svoji kolibi ter ure in ure poslušal korake, ki so topotali mimo, korake vojakov, ki so odhajali v boj. Nič več niso postavali možje pred kolibami, ko je nalegel mrak. Na trgih so bile nekdaj z živili obložene stojnice, prazne. Prodajalci svile in svilenih pridelkov so sneli pisana bandera ter izložbe svojih velikih prodajalen zadelali z debelimi obokničami, segajočimi druga v drugo, in ce si šel opoldne skozi mesto, bi mislil, da vsi prebivalci spe. Povsod so šepetali, da se sovražnik približuje, in vse, ki so imeli kaj svojega, je prešinil strah. Wang Lung pa se ni bal in tudi prebivalci v kolibah se niso bali.

∴

Wang Lung je sedel po koncu na tleh svoje kolibe in telo mu je preletela čudna groza, ki jo je čutil gomazeti v koreninah svojih las, da mu je stal na ježu vsak las posebej. In pričakujoč, da se bo zgodilo nekaj neznanega, so napeto strmeli drug v drugega, a nič se ni zgodilo, le hrup zbirajoče se človeške množice so slišali, v kateri so vsi kričali.

Tedaj so slišali, kako onkraj stene in ne daleč od kolibe velika vrata škripajo na tečajih in ječe, kakor bi se nerada odpirala, in iznenanada je mož, ki je nekoč v mraku govoril Wangu Lungu in kadil kratku bambusovo pipico, pomolil glavo v kolibo ter zaklical:

«Kako? Vi ste še zmerom v kolibi? Prišla je ura... odprta so nam vrata bogatinov!»

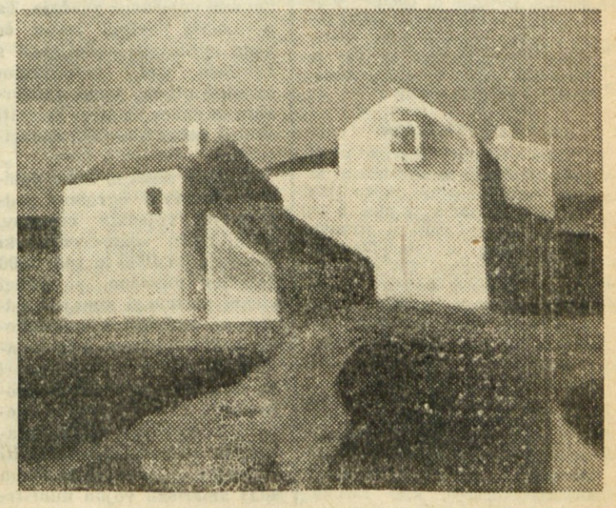

GIUSEPPE MORO: VAS NA KRASU

NOVA DOBA JE NA KITAJSKEM POMETLA S STARIMI PREDSODKI, KI SO ODREJALI KITAJKAM DOCELA PODREJENO VLOGO. NA SLIKI VIDIMO KITAJSKO PARTIZANKO, KI SE JE MED VOJNO BORILA PROTI JAPONSKIM OSVAJALCEM, DANES PA SE V VRSTAH LJUDSKE ARMADE BOJUJE PROTI ZAOSTALOSTI, ZA ZMAGO DEMOKRACIJE TUDI NA KITAJSKEM

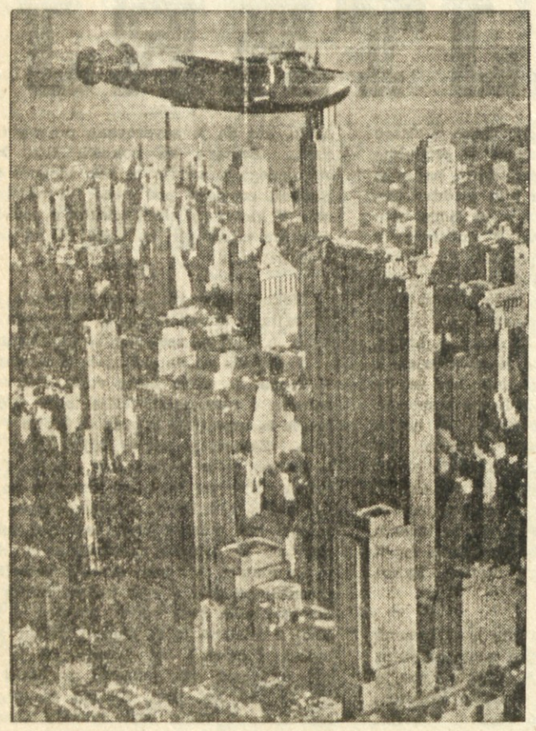

AMERIŠKI IMPERIALIZEM

BLIŽAJOČO SE GOSPODARSKO KATASTROFO

IZHAJA IZ GOSPODARSKE NUJNOSTI SEDANJEGA POLOŽAJA - IZ STRAHU PRED

Gospodarska moč Amerike je med drugo svetovno vojno silno narasla, ker Amerika ni niti občutila vojne. Nasprotno je zanjo svetovna vojna pomenila silno ugoden trg za rastočo industrijo in garancijo, da bo svetovni trg še nekaj let po vojni odprt za njene proizvode, kar naj bi reševalo ZDA pred notranjimi krizami, pred brezposelnostjo in gospodarskim polomom.

Monopolisti bi radi rentabilnosti

Zanimivo je dejstvo, da orjaške ameriške vojne industrije niso zgradili monopolisti, temveč je ona zgrajena iz sredstev ameriškega malega človeka. Monopolisti so se namreč odločno uprli investirati kapital v vojno industrijo, ker jih je izkušnja prve svetovne vojne poučila, da tako investiranje ni ravno najbolj rentabilno, ker se vojna navadno konča prej kakor se stroji amortizirajo in kapitalist doseže masten dobiček. Zato je Roosevelt moral graditi industrijo iz državnih sredstev t. j. iz povečanih dajatev ameriških državljanov. Od leta 1941-1942 pa do leta 1943-1944 so se davki zvišali od 13,7 milijonov dolarjev na 42 milijonov v dolarjih. Monopoli pa so investirali kapitale samo v ona podjetja, ki so po njihovem mnenju morala ostati donosna tudi po vojni. Zato so se med vojno državne investicije dvignile od 14 milijonov dolarjev v letu 1939 na 2.089 v letu 1943, dočim so privatne investicije padle od 227 milijonov dolarjev v letu 1939 na 102 milijona dolarjev v letu 1943. V industrijo avionov je n. pr. investirala skoraj izključno le država. Prav tako je tudi z industrijo topov, z ladjedelnicami in v precejšnji meri tudi z industrijo oborožitve in municije. Monopolisti pa so investirali le v prehranjevalno in rudarsko industrijo.

Toda kljub temu so monopolisti od prvega dne prežali, kako bi se okoristili z industrijo, ki je zrasla iz ljudskih žuljev. Predvsem so se vgnezdili v državni aparat in od tam upravljali državne investicije ljudskega denarja. Tako so si preskrbeli tudi ugoden nakup teh orjaških podjetij po vojni, ki so z malenkostnimi preureditvami lahko prešla v sklop orjaških privatnih kombinatov. Vodilni državni vojni ekonomski organ «Defense Adversary Commission», ki je bil formiran leta 1940 je bil sestavljen iz predsednika železnega trusta, predsednika avtomobilskega trusta General Motors, člana upravnega odbora Federal Reserve Boarx, člana upravnega odbora društva za gradnjo vagonov, enega ekonomista, enega sindikalnega delavca in ene predstavnice konsumentov.

Posebno spekulacija z zemljo je med ameriškimi kapitalisti zelo priljubljena. Sklepali so z državo (ali bolje povedano s svojem vojnim ekonomskim organom) pogodbo, po kateri so dali državi v najem zemljišče za kratek rok in pristavili določbo, da je po izteku roka treba na dotičnem zemljišču odstraniti vse, na njem postavljene zgradbe. In danes, ko ta rok poteka in ko je država na tem zemljišču zgradila orjaška državna vojna podjetja, monopolisti velikodušno izjavljajo, da iz patriotskih razlogov dopuščajo državi, da zgrajene tovarne pusti na njihovem zemljišču in da naj si ne dela nepotrebnih stroškov z rušenjem, češ da so oni zadovoljni tudi s tem, da sprejmejo sedaj zemljišče s tovarno vred.

Na ta način se je ostvarila v Ameriki orjaška monopolistična koncentracija. Z usodo ZDA se danes skoro dobesedno igra nekaj desetin družin.

Koncentracija sredstev

Ta koncentracija se prav tako jasno odraža tudi na področju finančnega kapitala. V začetku leta 1945 so tri ogromne skupine finančnih kapitalistov kontrolirale tri četrtine železne industrije, ena sama skupina pa dve tretjine proizvodnje bakra. Ta proces koncentracije se je pričel v letu 1943, ko so ZDA prekoračile maksimum svoje vojne proizvodnje, in se ves proces koncentracije nadaljuje v ogromnih razmerah v letih 1945 in 1946. Število trustov s kapitalom preko 1 milijarde dolarjev v enem samem letu (1941 od 32 do 34, t. j. za 35%).

Obogatitev med vojno

No, Amerika pa se je tudi absolutno obogatila. To dejstvo predstavlja izhodišče za razumevanje današnjega imperializma ZDA. Povečanje ameriškega narodnega bogastva si lahko razložimo predvsem s tem, da je Amerika prodajala vojna sredstva vsemu svetu, da se je izognila vojno-ekonomski krizi, ker je mobilizirala nekaj milijonov delavcev in končno, ker je uvedla v proizvodnjo najmodernejše stroje.

Vse to je stvarna osnova današnje ameriške politike. To politiko diktirajo monopolisti, ki so se nezaslišano obogatili. Lahko pa jo izvajajo zato, ker imajo zadostna sredstva, da se pojavljajo ob vsaki priliki na gospodarskem bojišču kot zmagovalci. Oni prevzemajo v roke najodgovornejše gospodarske ustanove in jih vodijo v izključno korist svoje finančne skupine. Tudi zunanjo politiko vodijo v mnogih primerih neposredno imperialisti sami kot na primer Dulles, ki je povezan z največjimi ameriškimi skupinami ameriškega kapitala ali Vandenberg, eden največjih Fordovih prijateljev. Zaradi tega se je tudi lahko zgodilo, da je Dupond, eden največjih ameriških koncernov vzdrževal ves čas vojne poslovne in prijateljske zveze z nemškim koncernom I. G. Farben Industrie in s svojimi zvezami izdajal fašistom vojne tajnosti zaveznikov.

Tri osnove gospodarske nadvlade

Ameriški sistem gospodarskega gospodstva nad svetom temelji torej na teh ekonomskih osnovah: prosto zemljišče, razmeroma pozni vstop na kapitalistični trg, ki je omogočil izgradnjo najmodernejše in najdonosnejše tehnike, v poslednjem času poseben položaj v vojni proti fašizmu itd. V zvezi s tem je tudi delovanje Unrra-e. Osnova njenega delovanja je med ostalimi razlogi nedvomno tudi v tem, da se z njeno pomočjo Amerika predvsem osvobaja previška nepotrebnih predmetov, produciranih za potrebe vojske in se s tem izogne nadprodukciji doma. Cilj delovanja pa je nehote označil predstavnik ameriškega biroja Stally z besedami: «Zunanja trgovina je nemogoča vse dotlej, dokler ne bo nudena pomoč osposobila osvobojenih krajev, da obnove svoje gospodarstvo». Trgovina in dobri posli sta bila torej glavni razlog in ne človekoljubje, kar potrjujejo tudi klevete, ki so jih ti «človekoljubi» izrekli na račun junaških narodov Jugoslavije, ki so vztrajali na tem, da bodo zavezniško pomoč delili sami. Unrra ima namreč poleg omenjenega cilja tudi ta namen, da za skledo leče kupi izstradane evropske narode.

Glavna oblika ameriške gospodarske ekspanzije in gospodstva pa je postalo dajanje posojil. Da tukaj nimamo opravka z altruizmom, je lani v decembru povedal sam Truman, ki je dejal: «Verjamem, da so pogodbe, ki so izdelane izredno zadovoljivo za ZDA ne samo v finančnem smislu, ampak da bodo služile tudi nadaljnim koristim te dežele s tem, da bodo nudile osnovo za gospodarsko stabilnost v povojnem svetu».

Ta posojila so dolarska, kar pomeni, da more država, ki to posojilo najame, kupovati le od ZDA, kar na drugi strani pomeni, da so si ZDA zagotovile obresti ob posojila in profit pri prodajanju svoje robe. Poleg tega pa so ZDA pri dajanju dolarskih posojil vedno izgovore posebna določila. Pri posojilu Angliji so si na primer izgovorile določbo, ki pravi, da bo britanski imperij ukinil sistem «sterlinškega bloka», odnosno «odprl vrata» imperija ameriškemu blagu. S tem so padli stoletni stebri britanskega imperija in ni brez vzroka angleški poslanec dejal, da je razpravljanje o posojilu druga bitka za Anglijo. Neki lord pa se je jezil, da so prodali imperij za smešno ceno. De Gasperi je moral obljubiti, da bo sestavil desničarsko vlado, da je dobil posojilo, kar mu, kot je znano, ni uspelo. Druga oblika ameriške gospodarske ekspanzije pa je direktno investiranje kapitala. Tudi ta oblika je močno orožje ameriških imperialistov, čeprav se ga v tolikšni meri ne poslužujejo, ker je med vojno mnogo akcij zamrznilo ali pa so jih njihovi lastniki prodali fašistom.

Ameriški monopolisti pa poleg delnic kupujejo včasih tudi kar cele otoke. Govori se o pripojitvi Islanda, o nameravanem kupovanju Groenlanda vse seveda brez imperialističnih namenov.

Vse te podvige pa spremljajo doneče demokratične fraze «o svobodni plovbi», «svobodi zraka», «svobodi trgovine», in «enakih možnostih» itd.

Za «svobodo plovbe» se na primer skriva sledeče ekonomsko bistvo: Med drugo svetovno vojno se je močno zmanjšala pomorska tonaža Velike Britanije in sicer od 17,5 milijon reg. ton. na 15,9 miljonov. Nasprotno pa se je brodovje ZDA silno povečalo. ZDA so se spremenile v gospodarja morja in zato je zrasla ideja v njihovih glavah o «svobodi plovbe», to se pravi ideja uničevanja vseh onih, ki niso na morju tako močni kot ZDA, kar je seveda daleč od prave svobode.

„Svoboda plovbe"

Podobno je z geslom «svobode plovbe po velikih kontinentalnih rekah», s katero so preko Donave hoteli obvladati Jugoslavijo in ostale mlade demokracije Balkana in Srednje Evrope, čemur pa se je tov. Kardelj v Parizu na izredno odločen način uprl. Tudi zadrževanje našega rečnega brodovja pri Ausburgu spada pod to vrsto «svobode». «Mi imamo ladje, oni pa reko, toda ladje lahko zamenjamo za koncesije», so izjavljali, toda morali so se umakniti.

(Nadaljevanje na 5. strani)

RADIO V ZDA

IZ KNJIGE VLADIMIRJA DEDIJER-ja „BELEŽKE IZ AMERIKE"

Radiofonija igra v Ameriki ogromno vlogo. Radio je prodrl v vsako hišo, v vsak avtomobil. Leta 1944. je bilo v Ameriki 55 milijonov radioaparatov. Povprečna ameriška hiša ima navadno več radioaparatov. Oče ima svoj aparat, mati in otroci svojega in vsi poslušajo svoje programe.

Po najnovejših statistikah je v ZDA 919 radijskih oddajnih postaj, in več kot 55 milijonov radijskih sprejemnih aparatov. Kdo so lastniki teh radijskih postaj in s čim se vzdržujejo? V Ameriki lastniki radijskih aparatov ne plačujejo radijske naročnine. Poslušanje je brezplačno, kar je povsem razumljivo, ker v Ameriki ni sporeda brez trgovskih reklam tvrdk. Te tvrdke kupujejo od radio-postaj za drag denar čas, potem zaposlijo igralce, pevce, komedijante, komentatorje in oni izvajajo svoj spored, a ob začetku in na koncu nudijo proizvode. Na ta način Bing Crosby dela reklamo za sir; bivši pomočnik ministra za zunanje zadeve Summer Welles ure, novinar Drupirson odvajalna sredstva, Doroty Tompson moške obleke itd. Reklama po radijskih postajah je v ZDA ogromen «business». V teku leta 1944. so razne trgovske tvrdke potrošile 400 milijonov dolarjev za reklamo po radiu, toda ne delajo reklame samo trgovske tvrdke. Standard Oil Company je imela posebne glasbene sporede v začetku zadnje vojne, da bi zatajila dejstvo, da je oskrbovala fašistične velesile z bencinom.

Vse radijske postaje v ZDA razvrstimo lahko v štiri velike družbe, od katerih ima vsaka tako imenovano verigo radijskih postaj. Lastniki največje take verige so delničarji, med katerimi je glavni polkovnik Makornik, lastnik «Chicago Tribune», ki je obenem tudi eden direktorjev verige. Njegova postaja je ena izmed osrednjih postaj za to verigo, ki šteje 257 postaj. Tudi Hearst ima svoje radijske postaje. Sicer pa je zelo težko ugotoviti, kdo ima vse kapital v posameznih verigah. To bi bila zelo obsirna studija, ki bi zahtevala mnogo časa in zelo natančno poznanje imen direktorjev podjetij, ker so delnice navadno vpisane na njihovo ime, a ne na imena bank, ki stojijo za njimi. Toda že iz zbranih podatkov se lahko jasno vidi, da finančni kapital drži v svojih rokah tudi radijske postaje v ZDA kot eno najmočnejših sredstev propagande.

VELIKE STAVKE SO V LETIH 1945 in 1946 SKORAJ PARALIZIRALE VSO GOSPODARSKO DELAVNOST V AMERIKI. NA SLIKI: DELAVCI FORDOVIH TOVARN V DETROITU VARUJEJO VHODE V TOVARNO, DA SE NE BI STAVKOKAZI OB PODPORI POLICIJE PRIKRADLI V DELAVNICE IN POKVARILI USPEH STAVKE.

Radijski komentatorji

Posebej me zanima problem radijskih komentatorjev in do kakšne mere so odvisni od svojih «sponsorjev» (sponsor je tisti fabrikant, trgovec, trust ali monopol, kateremu radijska postaja proda čas svojih oddaj. Včasih 15 minut stane 15.000 dolarjev; sponsori nato najemajo komentatorje, slavne pevke, filmske «zvezde» itd). V ZDA je okrog 100 velikih komentatorjev. Med njimi so nekateri celo zelo liberalni, na primer Raymond Swing in drugi. Zato pa je tem več profašističnih in konzervativnih komentatorjev kot so Kalternborn, John Kenedi, Fulton Lous ml. in drugi. Zadnji je označen v poročilu komisije La Foleta kot plačanec NAM-a, organizacije delodajalcev za borbo proti delavskemu razredu. Ti komentatorji imajo strahovito moč v svojih rokah. Tisk se je namreč v ZDA v tako veliki meri kompromitiral, da ljudstvo več verjame tistemu, kar sliši preko radia kot pa tistemu, kar čita v časopisih. Razen tega posluša v Ameriki radio večje število ljudi kot pa čita časopise. Dnevna tiraža časopisja v Ameriki znaša 41 milijonov izvodov, a število radijskih aparatov znaša 55 milijonov. Razen povsem političnih komentatorjev imamo v Ameriki tako imenovane «gossip komentatorje», ki pripovedujejo o novicah v Hollwoodu, na Broadway-u, a včasih dodajo tudi kak politični dovtip. Tako je n. pr. eden teh komentatorjev, ki ga v Ameriki najbolj poslušajo, Walter Wincel. Ob nedeljah ob 8. uri zvečer (...) Amerikancev brez dihanja, kaj bo tale Wincel povedal. Kolik je njegov vpliv nam najbolj pokaže ta-le primer. Nekega dne, ko sem potoval iz Washingtona v New-York sem opazil poleg proge veliko lesno tvrdko in na njej napisano: «Oklahama to je uspeh», a pod napisom je bilo ime «W Wincel». Na ta način se Wincelov stavek o kakem gledališkem komadu takoj uporabija kot glavna reklama za ta komad. Wincel se dotika tudi političnih vprašanj. Za časa konference v San Francisku (leta 1945), ko so ameriški časopisi polnili svoje strani z vprašanjem: kje je Hitler, je Wincel govoril: «Hitler in Goebbels se bosta pojavila na konferenci v San Francisku preoblečena kot delegata Argentine in Francove Španje»; toda vsako politično stališče Wincelovo ni podobno temu. Samo nekaj dni potem je govoril čisto drugače, kajti on je tipični ameriški liberalec.

Svoboda komentatorjev

Predvsem se moramo omejiti na «objektivna» poročila, ki jih črpajo iz Service «Associated Press», «United Press» in «International News Service». No, znano je, kako te agencije poročajo. Drugo, najvažnejše, ako sponsorju komentator ne ugaja, ga zamenja. Makornik je n. pr. odstranil več komentatorjev, ki mu niso ugajali: Cecil Brown je bil odstranjen, ker njegova kritika knjige «Misija v Moskvi» ni ugajala njegovemu sponsorju, kralju azbesta. Dejstvo, da je komentator odvisen od sponsorja, od tega, kaj bo rekla korporacija ali banka, visi kot Damoklejev meč nad vsakim teh ljudi, ki se prikažejo pred mikrofonom. Tudi katoliška cerkev kontrolira in vrši pritisk na poedine komentatorje. Čim je verига večja, tem močnejši je pritisk. Neki naš emigrant, ki govori na eni lokalni radio-postaji v Los Angelosu, mi je pripovedoval, da lahko precej svobodno govori, toda zmogljivost postaje ni večja od 25 kilometrov. Če pa bi hotel govoriti na močnejši postaji, potem ne bi mogel priti pred mikrofon, a da mu ne bi rokopis preje pregledali.

Radiofonija se je v ZDA razvila tehnično zelo visoko. Razen tega ima svoje posebnosti, katerih v drugih deželah ni, apeljala je novo vrsto radijskih programov: na stotine radijskih pisateljev piše posebne sporede dramatizacije, kakor jih imenujejo v Ameriki. Istočasno se pa opaža vse večje prodiranje finančnega kapitala v radiofonijo. Posebno se trudijo, da bi v propagando prodrle tiste finančne skupine, ki imajo tisk v svojih rokah. Množijo se primeri, da te skupine kupujejo radijske oddajne postaje in imajo tako monopol poročanja vesti, monopol propagande ne samo v poedinih mestih, temveč v celih državah.

Politično življenje in stranke v ZDA

Zadnje ameriške volitve so presenetile večino svetovnega javnega mnenja zlasti v deželah, kjer je ljudstvo navajeno gledati na politične stranke kot na določene organizme, ki zasledujejo bolj ali manj začrtane cilje. Ob tej priliki se je tudi pokazalo, da ameriške stranke samo od daleč sličijo temu, čemur pravimo mi v Evropi «stranka». Program republikancev se komaj razlikuje od programa demokratov, v kolikor lahko sploh govorimo o programu v Ameriki. Nekateri napredni elementi so podpirali republikance, drugi pa demokrate. Ne moremo reči, da bi bil republikanec z severa bolj «napreden» kot demokrat z juga. (Po svojem zgodovinskem postanku je namreč republikanska stranka zastopnica industrijskega kapitalističnega severa, demokratična pa poljedelskega veleposestništva juga; danes je ta razlika opazna le v toliko, da imajo demokrati večino na jugu, republikanci pa na severu, čeprav tudi to ne drži več popolnoma). Ne smemo se tudi čuditi, če zamorci na primer podpirajo ponekod očitno reakcionarne republikanske kandidate proti demokratičnim kandidatom, ki še govore o Rooseveltovih načelih.

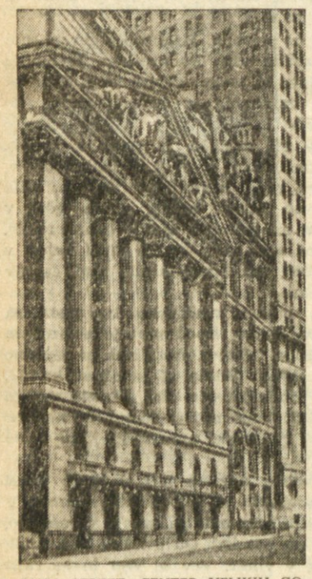

WALL STREET, CENTER VELIKIH GOSPODARSKIH POSLOV V NEW YORKU. NA SLIKI VIDIMO BORZO.

Vlada in opozicija

Najpreprostejša razlaga teh čudnih nedoslednosti je na eni strani v zgodovinskem razvoju (republikanci so n. pr. nekoč podpirali osvoboditev sužnjev, dočim je demokratični jug zagovarjal suženjstvo na svojih plantažah), na drugi strani pa in to danes v večji meri v dejstvu, da Amerikanec ne izbira med tem ali onim programom, temveč med stranko, ki je na vladi in stranko, ki je v opoziciji. Ta razlaga drži v večini slučajev in britanski novinar Joseph Harsh je o tem zapisal: «Volilci ne izbirajo med dvema različnima političnima nazoroma, zanje je bila na zadnjih volitvah edina razlika ta, da so bili demokrati 14 let na oblasti, republikanci pa 14 let v opoziciji. Volilci so morali izbirati med stranko, ki je zavrgla Rooseveltovo politiko, in stranko, ki se je od vsega začetka upirala Rooseveltovi politiki. Posebno ta ugotovitev je točna, kajti Truman je dejansko že v nekaj mesecih pričel postopoma likvidirati vse to, kar je Roosevelt dotlej v imenu demokratične stranke storil.

Volivni stroji

Toda to dejstvo zavaja poleg pomanjkanja programa na eni in drugi strani k mnenju, da je v ZDA dejansko ena sama stranka, in da obe veliki tradicionalni stranki, demokratična in republikanska nista nič drugega kot «volivna stroja», katerih naloga je, da spravi na oblast nekatere posameznike, ki imajo prednost pred drugimi, ne glede na njihovo svetovnonazorsko usmerjenost. Dejansko je to v veliki meri res.

Ta za Evropo nenavadni pojav lahko razložimo najbolje s tem, da so široke ameriške množice politično nezadostno vzgojene in zavedne. Razlog je tudi ustroj ameriške družbe, kjer razlika med posameznimi sloji do neke mere ni jasno izoblikovana, še dolgo ne tako jasno, kot pri nas v starem svetu. V tej razmeroma majhni diferenciaciji ameriške družbe je treba iskati globljih vzrokov apolitičnosti ameriških volivcev.

Politična nezavednost

Če pogledamo stvar bliže, vidimo takoj, da je politična zavest v Ameriki neprimerno manj razvita kot v Evropi. Zlasti je treba to trditi za široke množice delovnega ljudstva, posebno še za delavce. Vsekakor ne moremo trditi, da razlik med posameznimi družbenimi sloji v Ameriki ni-nedavne velike stavke nam z vso ostrino dokazujejo, da te razlike obstojajo. Povprečnega Evropejca pa spravlja v začudenje nepolitični značaj delovnih sporov.

Zdi se, da je ameriški sindikalizem v veliki meri ostal pri programu enega izmed ustanoviteljev Ameriške zveze dela (AFL), Adolfa Strasserja, ki je leta 1883 (v tem času je bila ustanovljena AFL kot nekak razbijaški sindikat po nasilnem razpustu dotedanje sindikalne organizacije «Vitezov dela») izjavil: «Nimamo nobenih določenih ciljev, temveč delujemo iz dneva v dan. Borimo se samo za neposredne cilje, ki jih je mogoče uresničiti v nekaj letih.»

Novi elementi

Nepravično pa bi bilo, če bi si predstavljali ameriško politično življenje kot navadno komedijo delitve oblasti med dvema skupinama poklicnih politikov, ki dobivata glasove nezavedne volivne množice, čeprav je ta slika v veliki meri točna, je vendar treba v zadnjem času ugotavljati, da se politična diferenciacija v ZDA poglablja.

Tretja stranka?

Kakor so torej ameriške množice nezavedne, se vendar prebujajo in kažejo rastoče simpatije za «napredna» gibanja, ki pa nastajajo v okviru dosedanjih strank. To dejstvo je povzročalo v Evropi mnenje, da se v ZDA ustvarja tretja velika politična stranka, ki bi združila napredne elemente med republikanci in demokrati. Če bi se to zgodilo, bi nastala prva resnično politična stranka v ameriški zgodovini, če izvzamemo že obstoječo komunistično. Jedra te nove stranke bi lahko bili politični odbori velikih sindikalnih organizacij, zlasti odbor za politično akcijo CIO.

Vsekakor pa se je ta razvoj šele pričel in možnosti za ustanovitev tretje stranke so še tako šibke, da smatra tudi Wallace za primerneje, da nadaljuje z delom v okrilju demokratične stranke. Vsi trije poskusi pa kažejo na razvoj, ki ga bo neizbežna kriza, ki grozi ameriškemu gospodarstvu, le še pospešila.

Dolarji, politika in vežbanje pod ničlo

Znanost in militaristi

Henry Wallace piše v članku, ki je izšel v reviji «New republic», o nevarnosti, da postanejo ZDA vedno bolj država, ki jo nadzoruje policija povsem vojaškega značaja. Ta nevarnost postaja resna, če bodo militaristi nadaljevali s kontrolo nad znanstvenim raziskovanjem; temu nadzorstvu se danes ne more izogniti skoraj noben ameriški znanstvenik.

Wallace navaja, kako dobivajo univerze ogromne podpore od vojaških organov. Niso redki znanstveniki, ki dobivajo po 4000 in tudi 5000 dolarjev mesečno, po drugi strani pa mnogi nimajo sredstev za nadaljevanje raziskovanj, ker njihovo delo vojaških oblasti ne zanima. Ameriški znanstveniki sami pa protestirajo proti stalnemu dovažanju nemških strokovnjakov, ki so pomagali ustvariti Hitlerjev vojni stroj, in ki jih zdaj ameriško vojno ministrstvo v vedno večjem številu zaposluje. Mnogi so celo dobili ameriško državljanstvo..

Taborišče Aleuti

Dopisnik revije «World News Letter» poroča, da so se Aleutski otoki spremenili v pravcato vojaško taborišče in vežbališče. Vse otočje jo obdano s tesno kontrolno mrežo in vsa pošta je podvržena cenzuri. Videti je, da pridajajo ameriške vojaške oblasti temu voliko važnost. Okoli 1500 mož se zdaj vežba v velikem mrazu in preskuša nizki temperaturi prilagojeno orožje.

Montgomery v fraku

Po vseh znakih sodeč, piše londonski «Daily Worker», bo maršal Montgomery zamenjal svojo vojaško suknjo za diplomatski frak in prevzel visoko funkcijo na gospodarsko-političnem področju. Vsekakor Montgomery ni odgovoren za vse, kar pišejo listi o njem, odgovoren pa je gotovo za lastne besede. Njegovi zadnji govori pa res kažejo na znatno politično ambicijo. Zlasti pretekli teden se je na vrat na nos vrgel v politiko. Vprašanja, ki jih je obravnaval, se v glavnem tičejo potrebe po sposobnih možeh, ki jih rabi angleško zunanje ministrstvo za izvajanje svoje imperialistične politike.

Turški žepi

Poučno bi bilo za vsakega uradnika ameriškega zunanjega ministrstva, če bi si pogledal uradne arhive turško-nemških odnošajev v letih 1941-1942. Tam bi našel zapisano, da je von Ribentropp poslal preko Pappena nekaterim turškim ministrom 5 milijonov mark «za gospodarske težave». Ribentropp je pričakoval od svojega denarja velikih političnih obresti. Zgodilo pa se je, da je teh 5 milijonov mark, kot tudi mnogi milijoni, ki sta jih dali Anglija in Amerika nekoč Turčiji, preprosto in brez sledu izginilo v žepih turških politikov. Isti politiki si danes razširjajo žepe, da bo šlo vanje več dolarjev.

Po istem kopitu

Vseameriški vojaški urad je priporočil vsem ameriškim republikam, naj uvedejo enako oborožitev, opremo in material, ter tudi enake sisteme vežbanja in organizacije vojske, mornarice in letalstva. Ta urad sestavljajo predstavniki vojaških oblasti 21 ameriških republik. Predlogi se tičejo predvsem: 1. ustanovitev stalnega vojaškega organizma, sestavljenega iz predstavnikov vseh generalštabov, ki naj «pospeši vojaško sodelovanje za obrambo zahodne poloble»; 2. načelo «maneverske obrambe z velikim akcijskim radijem» z uporabo pomorskih in letalskih sil, ki bi operirale iz «sprednjih postojank»; 3. zamenjava častnikov med vojskami vseh republik.

Zlata Amerika

Zlata Amerika — dežela neomejenih možnosti, dežela nebotičnikov, ogromnih tovarn in bajnega bogastva, dežela tekočega traka in filmskih zvezd, dežela cest in železnic, speljanih preko kontinenta kar vprek, dežela zlatokopov v Kaliforniji, palm na Floridi in Indijancev v divjem Skalnem gorovju...

Zlata Amerika — dežela kriz, stavk in brezposelnosti, dežela črnih sužnjev in zoltih kulijev, dežela bede in propadanja v Haarlemu, tik pod manhattanskimi nebotičniki — in ne le v Haarlemu...

Zlata Amerika — dežela svobode, demokracije in podjetnosti, dežela napredka in velikih kupčij, bogata na kruhu in Unrinih konzervah...

Zlata Amerika — dežela šikanja in rasnega brezpravja, dežela utesnjevanja sindikalne svobode, dežela delavcev, ki pritajeno, pa vendar pomembno zvončkljajo v zepih ameriških diplomatov — ne dolarjev za one, ki so lačni, marveč za one, ki so pripravljeni prodati se za skledo leče...

Zlata Amerika — tam je vse veliko. Ni jih na svetu nebotičnikov, kot so v Ameriki, ni tekočih trakov, ki bi tekli hitreje, ni ga zlata, ki bi moglo odtehtati ameriško, ni ga bogastva, ki bi se moglo z njim meriti.

V Ameriki je vse veliko, ogromno, razsežno. Kajti tudi stavke so velike in ni jih večjih na svetu; armada brezposelnih je ogromna in še in še narašča; velike so krize, velika je beda in velike so krivice.

Pa ne le to — tudi igračke so tam velike: atomska bomba, veletrdnjave in tanki pa vojne ladje, dvakrat večje od drugih. Igračke za poredne otroke. In glej — tudi tem poradnih otrok je veliko stvarilo, za čuda veliko spričo takih in tolikih igračk. Pa tudi pridnih je mnogo — pridnih za prijazen zvenket rumenega zlata in za papirje Izvozno-uvozne banke.

∴

To je Amerika, če je v teh kratkih besedah, sploh mogoče zajeti vso ogromnost in razsežnost, vsa protislovja in kričeča nasprotja, ves sijaj in ves veliki strah, vse grobalne sile in vsa sredstva tega, čemur prav pravimo Amerika — Združene države Amerike. Dežela, ki brez teh protislovij, brez nasprotij sploh obstojati ne more — taka, kot je. Njun lastni ustroj in razvoj jo sili v te protislovja, ustvarja v njej ogromna bogastva in velike bede, sijajen razmah in najtežje depresije: polna ji ust hasta besede, ki so bele, in nagiba k dejanjem, ki so črna.

Razvoj ji je dal demokracijo, ki je bila nekoč med največja in najnaprednejša na svetu, in isti razvoj jo sili, da to demokracijo po malem odpravlja. Razvoj je pognal nekoč to deželo v upor proti angleškemu imperializmu; isti razvoj jo sili danes na cesto, po kateri se je napotil britanski imperij takrat, ko se je porajal, v času druge mornarjev in osvajalcev, ki je dosegel svoj višek in ki ga danes vodi navzdol, nezadržno navzdol.

Zlata Amerika ni zlata od vekomaj in tudi ni vedno zlata: bili so časi, ko je vse bilo dela in kruha potrebno daleč naokrog in na stežaj odprla vrata priseljencem iz vsega sveta, da so jo pomagali gnojiti s svojimi žilami in ljenji in delom, in bili so časi, ko ni imela ne dela ne kruha za milijone lastnih ljudi in se je dobro varovala, da ne bi povečala te vojske lačnih in bednih. Zlata Amerika je takrat prenehala biti zlata zato, ker je bila prenasičena z zlatom, ker ni vedela in ni mogla z njim kaj početi.

Ta igra se ponavlja. Danes spet kaže, da se zlata doba nagiba h kraju, da se približuje ono, kar že poznamo: kriza, brezposelnost, bede. Vse to pomeni mrtvilo, polom gospodarski zastoj, padec moči in ugleda.

KU KLUX KLAN

Ku Klux Klan je tipična ameriška fašistična in teroristična organizacija, ki propagira rasni fanatizem, mržnjo proti črncem in antisemitizem. Kot takšna se je leta 1940 spojila z nemškim ameriškim združenjem v tako imenovano «Panarijsko» organizacijo.

Pozneje je šlo KKK nekaj časa bolj slabo; toda časi so se spremenili in sedaj organizacija pridobiva zlasti na jugu ZDA še precej na članstvu. Sestanki se vršijo ponoči ob svetlobi bakel v belih oblekah in kapucah z odprtinami za oči. Nam se seveda zdijo takšne srednjeveške ceremonije zastarele.

Ne smemo pa misliti, da so te ceremonije, «nenapadalno» kajti tudi Hitler je v Berlinu in Nürnbergu prirejal nekaj podobnega. Kljub temu pa se ameriška parlamentarna komisija za KKK zaradi njegovega protiameriškega delovanja ni prav nič pozanimala, čeprav ta ista komisija po drugi strani vrši velik pritisk na vse napredne organizacije.

Javni tožilec države Georgije Jock je poročal, da je KKK močno ojačal svoje pozicije. Utrdil je zvezo z profašistično organizacijo «Amerika pred vsem drugim», ki ji načeluje dobro znani Gerald Svigt in z «Kontinentalno zvezo za borbo za krščansko svobodo», ki jo vodi šef KKK države Kentucky, Grabb. Tudi Grabb se je skupno z nemškim agentom Elmhearstom izjavil v prid goreči obrambi «zbližanja» z Nemčijo. Vodja KKK Colsoe ima namen združiti vse profašistične organizacije in izvesti v Ameriki epuracijo».

Lahko si mislimo in verjamemo, da delovanje KKK podpirajo mnogi vplivni reakcionarni krogi, ki, kakor izgleda, upirajo v veliki meri to fašistično organizacijo, za izvedbo svojih temnih namenov.

LOTIMO SE STANOVANJSKEGA VPRAŠANJA

Stanovanjska kriza je nujna spremljevalka vsake vojne. Že po prvi svetovni vojni se je pojavila huda stanovanjska kriza, ki jo je povzročil popolni zastoj stavbne delavnosti, poleg tega pa tudi naraščanje prebivalstva zaradi priraščanja ali pa tudi priseljevanja prebivalstva, ki je pobegnilo iz vojnega področja. Splošna domneva, da bo gradbena delavnost v povojnem času dosegla največji razmah, se ni uresničila. Skrajno neugoden gospodarsko-finančni položaj, ki ga je izzvala splošna gospodarska kriza po vsem svetu, je neugodno vplival tudi na razvoj gradbene delavnosti. Zasebna iniciativa je bila vsled dvomljive rentabilnosti v nepremičnine investiranega kapitala popolnoma izostala in kot posledica tega nenormalnega stanja se je pojavilo verižniško naraščanje najemnin. Temu je napravila konec vladna odredba o blokiranju najemnin, ki bi bila morala imeti le začasen značaj. Ustanovitev raznih stanovanjskih komisij je imela namen preprečiti oderuške odpravnine in razdelitev stanovanj med najbolj potrebne interesente.

Zasilni ukrepi

Da se s takšnimi zasilnimi pripomočki ni moglo oživeti stavbinstvo, je na dlani. V finančnofiskalnem oziru so se vladni ukrepi omejevali na subvencioniranje nekaterih privilegiranih zasebnih in javnih stavbnih podjetij. Poleg tega so bile stavbe oproščene vseh davkov za dobo 25 let. Na podlagi teh olajšav je bilo v našem mestu zgrajenih na račun občinskega Zavoda za ljudska stanovanja (ICAM) nekaj stanovanjskih blokov, kakor tudi skupina eno-in dvostanovanjskih vil v Rocolu, odplačljivih po 25-letnem amortizacijskem postopku.

Razmah je doživela gradbena stroka le v letih 1933-1936, to je do uveljavljenja sankcijskih odredb. Stanovanja, ki jih je zgradila zasebna stavbna podjetnost, so bila radi visokih cen dostopna le bolje situiranim strankam. Najemnine teh stanovanj so bile kljub nizkim gradbenim stroškom previsoke v razmerju z dohodki večine prebivalstva. Tako je trisobno stanovanje v takšnih hišah stalo 300 do 350 lir mesečno, medtem ko so srednje plačani nameščenci prejemali mesečno 800 do 1000 lir.

Počasna obnova

Subvencioniranje od strani oblastev je skoraj popolnoma izostalo. V zadnjem desetletju pred drugo svetovno vojno (1930-1939 leta) je bilo zgrajenih na račun dveh glavnih privilegiranih stavbnih ustanov (Zavoda za ljudske hiše in Zavoda za hiše državnih nameščencev) v vsej Italiji 158.958 sobnih prostorov, medtem ko je na pobudo zasebne podjetnosti v istem času bilo zgrajenih 1,432 844 stanovanjskih prostorov. To se pravi, da so prišli do primernih stanovanj predvsem premožnejši ljudje.

Pomanjkanje stanovanj pa je postalo še občutnejše po drugi svetovni vojni, in to vsled poškodovanja, odnosno porušenja mnogih stanovanjskih zgradb in v samem Trstu tudi zaradi navala beguncev iz bombardiranih mest. In zopet se pojavljajo isti začasni ukrepi od strani oblastev, kakor se je to dogajalo po prvi svetovni vojni: Ustanavljanje in večkratna reorganizacija stanovanjske komisije, katere ukrepi in protiukrepi povzročajo slabo kri med strankami in vprašanja ne rešijo. Popravljanje porušenih, odnosno poškodovanih stavb napreduje silno počasi. O zasebni iniciativi pa pri sedanjih okoliščinah v stavbarstvu ne more biti niti govora, kar nam dokazujeta naslednja dva primera.

V prvem primeru gre za gradnjo enostanovanjske, male, pritlične vile s tremi sobami in pripadajočimi pritiklinami, v drugem pa za slično sestavljeno etažno stanovanje v večji zgradbi. V prvem primeru jemljemo v poštev najmanjšo prostornino približno 450 kub. m ter zemljiško površino približno 400 kv. m; ako računamo, da stane danes z davo navadne stavbe v mestnem okolišu približno 4.500 lir po kub. m in zemljiška parcela približno 1.500 po kv. m, znaša proračun za takšno vilo približno 2,625.000 lir.

V primeru gradnje etažnega stanovanja, upoštevajmo štiri nadstropno hišo z osmimi stanovanji; v tem primeru računamo z najmanjšo prostorninо približno 3.000 kub. m in zemljiško površino približno 300 kv. m, upoštevajoč aktivne služnostne pravice, ter s stroški 4.500 lir po kub. m zidave in 3.000 lir po kv. m zemljiške površine. Na podlagi takšne kalkulacije bi znašal proračun za stavbo z osmimi stanovanji 14,400.000 lir ali 1,800.000 lir za posamezno etažno stanovanje.

Upoštevajoč amortizacijsko dobo 25 let in obrestno mero 3%, bi znašala letna amortizacijska premija v prvem primeru 150.610.95 lir, v drugem pa 103.276.10 lir letno. Koliko je danes Tržačanov brezdomcev, ki bi lahko plačali takšne najemnine, odnosno amortizacijske premije? Da bi jih zmagali, bi morali prejemati mesečno 30-50.000 lir plače, in to še pri amortizacijski dobi 25 let!

Načrtno delo

Po vsem tem je jasno, da so za rešitev stanovanjskega vprašanja potrebni izredni ukrepi. Oblastva se morajo čimprej resno in in načrtno lotiti tega vprašanja ter se ne smejo zadovoljiti s poslovanjem začasnih komisij in uradov, kakor je stanovanjski urad. Treba je poskrbeti za dolgoročne kredite za financiranje gradnje novih stavb in s posebnimi olajšavami pospeševati delo javnih podjetij in razvoj stanovanjskih zadrug, ki naj bi se ustanovile po zgledu zadrug, ki že obstojajo v naprednih državah. Potrebni so poleg tega ukrepi administrativno fiskalnega značaja, kakor n. pr. glede odprave davkov za dogleden čas za nove stanovanjske hiše, kakor tudi glede taks na gradbeni material; glede znižanja registrske takse za kupno-prodajne pogodbe; glede postopka za ugotovitev resnične vrednosti prodanih nepremičnin; glede preskrbovanja potrebnega gradbenega materiala na tržiščih izven našega ozemlja; glede izšolanja kadra sposobnih delavcev; glede strogega nadzorstva nad stavbnimi tvrdkami, med katerimi so bile premnoge ustanovljene na zgolj špekulativni podlagi in nimajo potrebnega vodstva.

Najprej je treba načrtno in strokovno proučiti ves problem in se nato čimprej lotiti dela.

Ing. I. S.

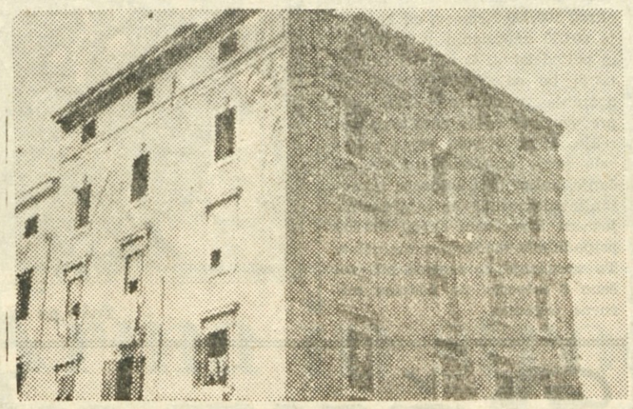

Hiša v ulici Amerigo Vespucci 74 pri Sv. Jakobu, kjer stanuje osem družin. Streha pušča vodo, a kljub vsem prošnjam stanovalci ne morejo doseči, da bi njihova bedna stanovanja popravili.

Ameriški imperializem

(Nadaljevanje s 4. strani)

Kako si zamišljajo ti isti imperialisti «svobodo zraka» je praktično poizkusila tudi Jugoslavija. Sovjetski ekonom Vincer je predvideval, da bodo Amerikanci postavili to parolo, ko je v začetku leta 1945 pisal: Letalska industrija v ZDA, ki se je nenavadno povečala za časa vojne, se bo popolnoma naravno brigala zato, da po vojni ohrani svoj trg za letala. Zato bo zainteresirana tako v vzdrževanju sile vojnega kakor tudi v razvoju civilnega letalstva». Na konferenci civilnega letalskega prometa sta se Amerika in Anglija sprli, ker so hoteli imeti Angleži v zračnih linijah iste pravice kot Amerikanci. Amerikanci niso razumeli, kako bi se mogel regulirati amerikanski letalski promet po načelu enako sti, ko vendar 75% vseh prenosov v celem svetu prihaja iz Amerike.

„Odprta vrata"

«Svobodna plovba in svobodni zrak» pa naj bi napravila le pot k najvažnejši zahtevi amerikanskega imperializma «svobodni trgovini». Svobodna svetovna trgovina bi pomenila ameriškim monopolistom uresničenje bajnih sanj. Ni treba posebej naglašati, da izvira to geslo iz ogromne ekonomske moči ZDA.

Geslo «enakih možnosti» in «odprtih vrat» dejansko zahteva isto, kar zahtevajo omenjena gesla, samo, da ta sedaj zahteva vso svobodo zase kar vse vprek.

Vse te akcije in zahteve pa predstavljajo poseben sistem, sistem sodobnega monopolističnega kapitalizma, odnosno imperializma. No, razen tega po sta še dve politični in vojaški obliki gospodstva, ki sta zelo važni in značilni.

Politika in militarizem

To je pred vsem dajanje «neodvisnosti» Filipinom. Glavne karakteristike te nove imperialistične tehnike je podal Palme Dutt, podpredsednik KP Velike Britanije: 1. Da se vojna kontrola zadrži ali z neposredno vojaško okupacijo, ali pa s pogodbenimi pravicami in držanjem oporišč; 2. da se ekonomska kontrola zadrži z zaščito imovine in interesov velikih monopolističnih koncernov imperialistične sile; 3. Da se izdela taka ustava, ki bo dala oblast v roke onih slojev, ki sodelujejo z imperialistično silo. Jasno je, da je taka neodvisnost popolnoma enaka kolonialnemu suženjstvu. Zato se ravno na Filipinih ljudstvo v partizanski armadi bori pod vodstvom najnaprednejših proletarskih elementov za svojo resnično osvoboditev in si je vzelo za vzgled tov. maršala Tita.

Druga oblika gospodstva pa so ameriška oporišča v Panami, Mehiki, Braziliji, Danski itd. Zagovarjajo jih s potrebo obrambe ameriškega kontinenta, za katero pa se skriva dejanska težnja k napadu. Po vzgledu Hitlerja ki je anektiral Avstrijo tudi za radi obrambe nemškega rajha in znano je kako je končal, Izgleda, da misli'jo ameriški monopolisti, da britanski imperij razpada samo zato, ker se pri njih stvari imenujejo z njihovim pravim imenom, ker izkoriščanju pravijo izkoriščanje in imperializmu. Toda kolonialni narodi ne vstajajo proti besedam imperialističnega slovarja, s katerimi jih hočejo zaslepiti. Zaslepitev je možna le začasno, trajno pa ne.

RAVEN LJUDSKE KULTURE V JULIJSKI KRAJINI

Ni prvič, da poslušamo razne izjave italijanskih imperialistov o «superiornosti» italijanske kulture in o «pastirskem» nivoju slovanske kulture v Julijski krajini. Ko zmanjka raznih strateških motivov, s katerimi se dokazuje pravica Italije na Rapalsko, Wilsonovo ali Trumanovo črto, ali ko se ugotovi, da je strateška meja v dobi sodobne aviacije in atomske bombe absurdna in anahronistična, se z italijanske neofašistične strani iznaša kot argument italijanska kulturna superiornost in podobno.

Mogli bi najenostavnejše odgovoriti na vse to tako, da bi tezo o tej superiornosti razbili z naštevanjem strašnih zločinov, katere je v imenu višje kulture Italija izvršila nad našim ljudstvom; da bi se dotaknili barbarstev, storjenih nad ljudmi in nad našimi kulturnimi spomeniki; da bi omenili nasilja in smrt, katero je Italija prinesla v imenu kulture Abesiniji, katero je zasipavala z iperitom; da bi omenili Španijo itd. itd.

Tega ne bomo storili. Imamo pač mnogo drugih načinov v dokaz imperialistom, kako slaba in krhka je teza o naši pastirski zaostalosti in kulturni superiornosti Italijanov Trsta in italijanskih istrskih mestec. Razumni tržaški in istrski Italijani, ki nimajo nagnjenj za megalomanske prazne bleščavosti (katere so v zgodovini večkrat italijansko ljudstvo odvedle v nesrečo), bodo z nami soglašali in potrdili v duhu iskrenega bratstva, da imamo prav, če trdimo, da je italijanska kultura Julijske krajine povprečna, da ni ne po obsegu, ne po kakovosti na noben način nekaj razkošnega, da bi se v sklopu Jugoslavije razlikovala od našega splošnega kulturnega nivoja.

* * *

Predvsem bomo govorili o kulturi množic ene in druge strani. Po naravni kvaliteti, po nagnjenju za kulturo, po težnjah in ambiciji, da bi dosegli čim večjo kulturno stopnjo, se Slovani Julijske krajine ne razlikujejo od Italijanov. Po težnji za napredkom pa so Slovani celo bolj dinamični od Italijanov, morda tudi zato, ker je ta njihova težnja v preteklosti vedno naletela na odpor, na zapreke in je zato postala borbena. Italijani so se v kulturnem pogledu razvijali v mnogo boljših in povoljnejših okoliščinah. Po doseženih rezultatih so danes Slovenci in Hrvati povprečno na isti višini z Italijani celo in brez ozira na to, da so za razliko od Italijanov pretežno agrarni element. V pogledu kulture množic torej sploh ne moremo govoriti o superiornosti in inferiornosti.

V preteklosti je seveda bila marsikatera razlika.

Bili so časi, ko je bila ta razlika precej velika: v tistih časih, ko je bila šola privilegij nekaterih razredov, ko so bile občine v rokah meščanskih italijanskih elementov, ki so si oblast uzurpirali in izkoristili reakcionarne volivne zakone, ki so bili zasnovani na davčni lestvici, to se pravi tedaj, ko so samo bogati, posestniki in «kvalificirani», tisti, ki so plačevali večje davke imeli pravico na oblast in na šolo. Tudi avstrijska vlada je favorizirala Italijane iz čiste razredne solidarnosti in političnega oportunizma ter jim dajala ljudske in srednje šole, medtem ko je Slovane zapostavljala in gojila njihovo nepismenost naravnost načrtno. Tedaj je pismenost in kultura slovanskega agrarnega elementa bila v resnici inferiorna napram kulturi in pismenosti Italijanov. Toda z gospodarskim, socialnim in političnem razvojem ter z emancipacijo ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja, je Slovanom uspelo doseči zelo naglo velike rezultate v šolstvu in odstotek nepismenosti je pri njih naglo padal. Njihove privatne šole (družbe Sv. Cirila in Metoda in druge) in tiste, katere jim je uspelo priboriti si z vztrajno politično borbo od avstrijske države, so nivelirale razliko z Italijani.

«Pismenost se med Slovani Julijske krajine širi z ritmom, na katerem jim lahko zavidajo mnogi narodi, ne izključujoč niti italijanski narod».

Tako je pisal leta 1912 Angelo Vivante («Irredentismo adriatico») o silnem napredku, katerega so dosegli Slovani vkljub zaprekam, katere je temu procesu postavljala šovinistična oligarhija v mestih in avstrijska vlada. Ta italijanski socialistični ideolog iz Trsta se je že tedaj protivil, na temelju točnih podatkov, iredentistični in imperialistični argumentaciji o visoki italijanski kulturi in civilizaciji, katera daje italijanstvu baje pravico na osvajanje in asimilacijo. On je opozarjal na odnos kulturnih sil, ki ni v prid Italijanov, če se vzame v obzir kultura širokih ljudskih množic in ne samo elite, a še posebej, če se vzame v obzir notranja dinamika, katero kažejo italijanske in slovanske množice v odnosu do kulture.

Leta 1921 ni bilo nobene razlike več v pismenosti med planinsko cono goriške in mešanih italijansko-slovenskih krajev Slovenskega Primorja. Tega leta je bilo v Trstu 6% nepismenih, v Tržiču in okolici (mešana cona) 10%, v Gradiški 8%, v čisto slovenski Postojni 7%, Idriji 7%, Sežani 5%, Tolminu 8%, Gorici 7% itd.

V teku petindvajsetih let italijanskega fašističnega režima, potem ko so zaprli več kot 500 slovenskih in hrvatskih ljudskih in deset srednjih šol, ni bilo pogojev za realizacijo še večjih rezultatov na polju ljudske kulture. Ravno nasprotno, nastale so razmere, ki so logično lahko delovale samo v smislu vračanja Slovanov v nepismenost. Toda to se ni zgodilo. Ljudstvo je z vztrajno voljo in požrtvovalnostjo svojo pismenost negovalo čeprav z največjimi težavami. In danes lahko rečemo, da Julijska krajina v ničemer ni na «pastirskem» nivoju. No, pa če bi tudi bila, bi današnja «demokratična» Italija nikakor ne imela pravice to prepotentno ironizirati, ker bi ravno Italija bila tega kriva. Na vsak način bi se morala prej spomniti na Abruzze, Calabrijo in Sicilijo, kjer je med kmeti še danes 40 do 50% nepismenih.

(Po članku I. Mihovilovića, ki je izšel v reviji «Republika»).

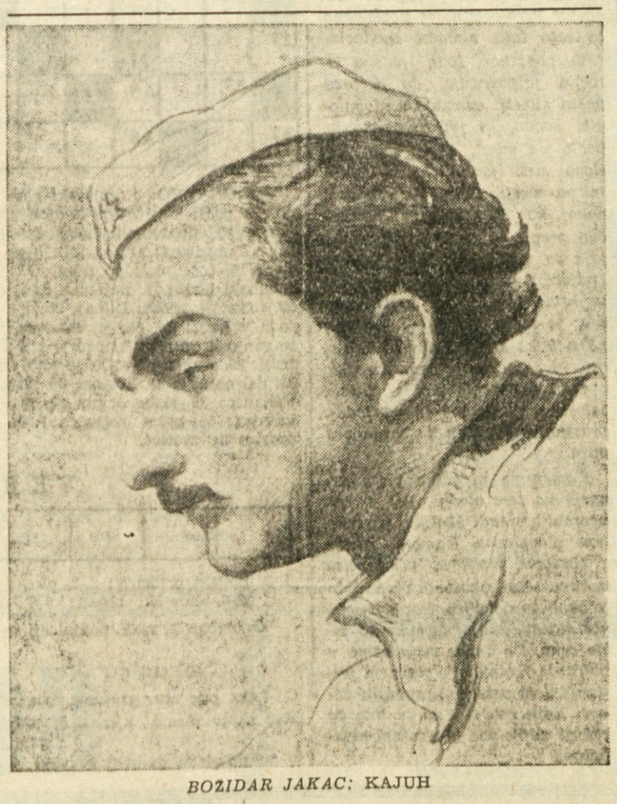

BOŽIDAR JAKAC: KAJUH

PIK STALIN

Karavana velblodov in konj tadžikopamirske ekspedicije je prodrla do srca Pamirja, do ledenika, ki nosi ime Fetcenka, raziskovalca Turkestana. Poldrug sto kilometrov so prepešačili čez visokogorska sedla in prebredli divje reke, prehodili nekaj desetin kilometrov po ledenih vzpetinah, kjer so morali vsekavati za tovorne konje pot in krčiti prehode.

Pred njimi se je razgrnila čudovita panorama: Gorske verige, prepadni skalni skladi, ledeniki, nad katerimi se je mogočno dvigala srebrnosinja gmota: Pik Stalin.

Z višine 5000 m se pričenja napad na nepristopno trdnjavo, ki veže v višini 7495 m, na stiku gorskih verig Petra I. in Akademije znanosti, predel vzhodnega in zapadnega Pamirja.

Abalakov je pazljivo ogledoval prepadne višine: tistih-le šest stolpov bo najbližja in najtežja ovira na grebenu. Težavni vzpon. Toda Abalakov se je že v mladosti privadil skalam. Že kot otrok se je v Krasnojarsku, v rojstnem kraju, večkrat vzpel na vrhove Sajana, pokritega s temnimi, sanjajočimi gozdovi. Tedaj se je zaljubil v gore in pozneje, ko je živel že v Moskvi, je prebil vsako poletje v Sajanskih in Altajskih gorah. Ko je končal kiparsko fakulteto, je odpotoval v Kavkaz in se v treh dneh vzpel na vrh Dih-tau. O tem vzponu so naši alpinisti do tedaj le ugibali. No, sedaj je dovolj pripravljen za nas kok na najvišji vrh.

V težki, neprodušni obleki grele s težavo po granitnih skladih navzgor. Težki čevlji, okovani z žeblji Tricovni, vetrne hlače, jopica, podložen jopič in vetrna bluza, po vrhu pa neprodušna obleka. Na glavi volnena kapa in pokrivalo. Snežni naočniki ščitijo oči pred škodljivimi ultravioletnimi žarki.

Vsak meter višine premagaš le s težavo. Tu pa si je treba pomagati še s klini in polegi vdete vrvi. Najti je treba prehod, zadaj so še Guščin, Šijanov in drugi.

Videti je, da čez peti stolp ni prehoda. Še majhen napušč, kjer komaj stojiš, nato pa nič več, neusmiljeno se ustrmi gladka skala.

«Ali obrnemo?»

Abalakov ve, da so skoraj v vsaki skali razpoke in pokline, prijemi in stopi, ki ti pomorejo naprej.

«Kako bo, Jevgenij?» se je oglasil Guščin.

«Čez moramo!» toda kako, tega trenutno še sam ni vedel. Ko bi bila vsaj kje razzeba ali razpoka! Pozorno si je ogledal prepadno plat. Tamle na desni je razpoka, ki jo komaj opaziš. Ozka, dlan široka poklina se vleče navzgor. Abalakova varujejo tovariši s klini in vrvjo. Po nekaj metrih je pod previsom; kako je nad njo, nihče ne ve.

Abalakov začenja primišljeno. Z rokama preprijema po razpoki. Z okovankami pa se opira v gladko skalo in, viseč na poldrugkilometrskim prepadom, počasi leze kvišku. Varno tipa za bornimi oprimki in stopi. Vsak centimeter višine zahteva hud napor.

Rob je blizu, še meter, pol metra... Roke odpovedujejo. Najraje bi se nekoliko oddahnil, toda kaj je nad previsom? Če se ustaviš in obvisiš, ti lahko popusti volja, mišice odnehajo in ne vzdržiš več napora. Ne! Vztrajati je treba do kraja. Dokler je volja trdna, še lahko zbereš poslednje moči.

Abalakov se je zmuznil čez rob.

Vrv počasi poteka skozi karabinec, viseč na rokah je iskal razpoko za klin, vsaj malo bi se rad oddahnil. Toda kako? Klin je bil v žepu, kladivo tudi. Obesil se je s težo vsega telesa na prste ene roke, z drugo pa je počasi segel v žep, dotipal klin in ga vtaknil v razpoko. Potem je še enkrat previdno segel po kladivo, da je lahko zabil klin, vdel karabinec in vpel vrv. Šele nato se je mogel oddahniti. Kako je zgoraj? Slabo kaže, toda čez mora!

Abalakov je pozorno pogledal: tamle se vleče poklina, ki se zgoraj razširi v zagato. Spočetka je vanjo komaj vtaknil dva, tri prste, kmalu pa je bilo v njej prostora za celo pest. Počasi se je vzpenjal. Više zgoraj je bilo prostora že za nogo, kmalu pa je ves zlezel v poklino. Proti koncu se je upiral z nogami v eno in s hrbtom v drugo plat zagate. Dosegel je polico, kjer se je zavaroval, in pomagal tovarišem k sebi.

Naprej nosači niso šli. Dvakrat je Abalakov sestopil in prenesel težke vreče hrane in svežnje opreme v novo taborišče. Dvakrat se je spustil do polovice šestega stolpa in pomagal tovarišem pri vzponu.

Še poslednji kilometer. Zdel se jim je brezkončen kot večnost.

Pod vrhnjo grmado gore so se premikale majhne postavice in upale na zmago. Samo en kilometer: Kako blizu je to, vendar kako daleč!

Še zadnjih petsto metrov... Poslednje taborišče v višini 6900 m. Trije so morali sestopiti, ker niso mogli prenašati mraza 45 stopinj pod ničlo. Trije pa so vztrajali v taborišču. Snežna vihra je pihala nanje, dva je čez noč zamedlo v šotoru; zjutraj ju je Abalakov izgrebel iz snega. Vihar ni prenehal niti za minuto, dva dni so gorniki preždeli v poledenelih spalnih vrečah.

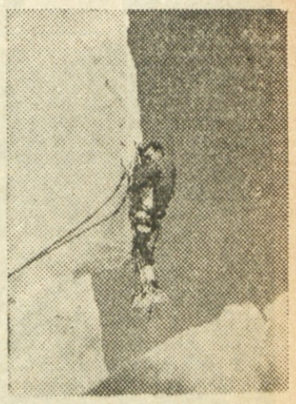

Pred njimi je še šest sto metrov višine.

Tretji dan sta se Abalakov in tovariš, oba izčrpana in oslabela, začela vzpenjati po ostrem grebenu gore. Tretji ni mogel vstati, obležal je popolnoma izčrpan. Kmalu pa je tudi poslednji spremljevalec Abalakova omagal, zapustile so ga moči. Samo mali Sibirec ni odnehal. Njegova vetrna obleka se je izpremenila v ledeni oklep, otrple roke komaj še drže cepin...

«Vrni se!» je zaklical oni spodaj. «Jutri dokončamo!»

Če se ustavi, pomeni, da se je vdal. Zato naprej!

Kadar koli se je Jevgenij Abalakov dotaknil površine granita, ga je vedno presinil poseben občutek. Zanj, za kiparja, granit ni mrtev kamen. V zavitih pokrinah sluti oblike; če bi jih izlušči, bi se pojavilo telo mladeniča ali pa obraz starca. Morda je prav zaradi tega vzljubil alpinizem, ker so kamenitni skladi njegov svet.

Mrači se že in burja narašča. Abalakov motovili po ostrem grebenu; kazalec višinomerja kaže 7200, 7300... Še poslednji napor. Toda tudi njegova vztrajnost ima svojo mejo. Pada, vstaja, ponovno pada, nato leze že po vseh štirih in končno...

To je torej ta nepristopna trdnjava! Kazalec kaže 7495 m. Ni je višje točke v Sovjetski zvezi! Po pravici nosi ta vrh ime Stalina. In Abalakov je prvi človek, ki se je vzpel nanj...

Abalakov se je dvignil in ozrl naokoli: Stiristo kilometrov daleč sega pogled, pred njim je panorama neskončnih gorskih verig, ledenikov, ki zavijajo nekam

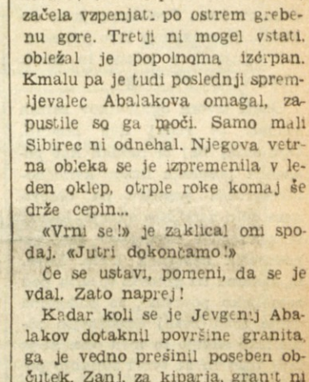

navzdol čez mejo Kitajske, Indije in Afganistana.

Tako je bila zavzeta najvišja gora. V njenem vznožju pod grbom dežele Sovjetov je vklesan v granit naslednji napis: «Najvišji vrh ZSSR, Pik Stalin, visok 7495 m, zavzet 3. IX. 1933 l.»

Od takrat je preteklo že trinajst let. Petindvajset vrhov je v tem času osvojil Jevgenij Abalakov. Padla je najvišja točka Tjan-Šana vrh Tan-Tengri, visok 6992 m. S skupino tovarišev je Abalakov ukrotil uporno Užbo.

Sedaj se kani vzpeti na 7434 m visoki vrh Pobjeda v Tjan-Šanu, na katerem še ni bil nihče. Pogledi Abalakova pa gredo še dalje: na najvišji vrh naše zemlje, na Mount Everest.

Nemara bo prav Abalakovu, sovjetskemu sportniku, uspelo, da doseže najvišjo točko zemeljske oble.

B. LJUBIMOV

Kulturni narobe svet

Gotovo je vsakdo izmed vas že kdaj prevračal kozolce. Zdaj gledaš v nebo, zdaj v zemljo — pravi narobe svet, kjer se vse vrti, prevrača in postavlja na glavo.

Vzemimo n. pr. gledališče. V mestu imaš gledališke hiše in dvorane, ki so stalne, ker jih pač ne moreš vtakniti v žep in odnesti s seboj, saj so «nepremičnine». V mestu imaš tudi gledališče, ki je stalno — Slovensko narodno gledališče, z vsem osebjem, z upravnikom, igralci in režiserji, tehničnimi delavci in rekviziterji. To gledališče — oziroma njegov legitimni predhodnik — je imelo nekoč svojo hišo in svojo dvorano. To poslopje z dvorano vred so požgali italijanski šovinisti in fašisti. Danes, ko se po vsem svetu — vsaj na papirju! — popravljajo krivice, ki jih je zagrešil nad narodi in njihovimi ustanovami krvavi in zločinski fašistični bes, bi človek mislil, da bo dobilo Slovensko narodno gledališče, edino stalno gledališče v mestu, tudi svoje poslopje oziroma vsaj svojo dvorano.

A do danes se to kljub odločni zahtevi vse napredne javnosti, tako slovenske kot italijanske, še zmerom ni zgodilo. Vsaka ptica selilka, ki pride od koder koli z juga, dobi svojo streho in svoje zatočišče v mestu — svoj varni krov, pod katerim lahko gostuje. Slovensko narodno gledališče, edino stalno gledališče v mestu — o čudna logika! — pa ne dobi in ne dobi za svoje predstave ne hiše ne dvorane!

In tako prevračajo tisti, ki so za gledališke hiše in dvorane v mestu odgovorni, s Slovenskim narodnim gledališčem kozolce, uganjajo z njim svoj «narobe svet». Stalnih gledaliških dvoran v mestu je šest in še več, a edino stalno gledališče ne dobi niti ene!

In vendar bo nujno prišel čas, ko se bodo morale postaviti stvari na pravo mesto. Gledališče je tako važna vseljudska kulturna ustanova, da mora imeti svojo stalnost. V vseh naprednih državah jo tudi že ima. Narodnostna in jezikovna enakopravnost je uzakonjena. In Trst je mesto ki mora imeti tako svoje italijansko kot svoje slovensko *stalno* gledališče. Slovensko narodno gledališče je tu in deluje nesebično že skoraj dve leti ter doprinaša velik delež k vzgoji in h kulturnemu dvigu slovenskega dela tržaškega prebivalstva. In klic po hiši in dvorani je postal že tako vnebovpijoč, da si morajo tisti, ki so za to stanje odgovorni, v resnici že pošteno mašiti ušesa, da ga še zmerom niso slišali. Na kratko povedano: zadeva je resna in žalostna obenem.

VL. B

PRIZNANJE
UMETNIKOM V JUGOSLAVIJI

Nagrade Komiteja za kulturo in umetnost pri zvezni vladi FLRJ so razdeljene, prav tako tudi Prešernove nagrade in nagrade vlade LR Hrvatske ter Makedonije. Če pregledamo imena nagrajencev, lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da še nikoli ni bilo deležnih toliko slovenskih kulturnih delavcev državnega priznanja v obliki gmotne podpore. Zopet enkrat je podan dokaz, da nova Jugoslavija nima kulture samo na jeziku, ampak se globoko zaveda pomena, ki ga ima delo za kulturo in umetnost pri njenih narodih.

Med nagrajenci gre prvo mesto Otonu Župančiču, *današnjemu prvaku v Sloveniji in na Balkanu. S svojo zbirko «Zimzelen pod snegom» se je Župančič pridružil partizanskemu dihanju ne le kot človek, ampak tudi kot pesnik. Prejel je zanjo 30.000 din.*

Drugi v vrsti je pisatelj Prežihov Voranc, *ki je pred drugo svetovno vojno zaslovel po zbirki «Samorastniki» ter z romanoma «Požganica» in «Doberdob». Lani je izšel njegov obširen roman so seske «Jamnica» nato pa še dve zbirki potopisov. Za vse to delo je prejel 50.000 din.*

Vladimir Pavšič - M. Bor, *je znan partizanski pesnik, glasnik njihovih pohodov in oblikovalec njihovih doživljajev. Že v partizanih so izšli drobni zvezki njegovih «Pesmi», katere je l. 1946. izdal z lepimi ilustracijami slikarja Miheliča Slovenski knjižni zavod. Za to knjigo je prejel Pavšič - Bor 30.000, poleg tega pa še 15.000 din za znano in splošno priljubljeno množično pesem «Hej brigade».*

Tone Seliškar *je znan kot pesnik in pripovednik. Pred vojno je izdal zbirki «Trbovlje» in «Pesmi pričakovanja», roman «Naseljeni brod» in mladinsko povest «Rudi» ter «Bratovščino sinjega galeba». V novejšem času je napisal novo povest za mladino z naslovom «Tovariši». Prejel je zanjo 10.000 din.*

Igo Gruden *je pesnik primorske bolesti in ljubezni. V dobo po prvi svetovni vojni spadajo «Primorske pesmi» in «Narcis» ter mladinska knjiga «Miška osedlana». Pozneje je napisal «Dvanajsto uro», svojo najzrelejšo knjigo po drugi svetovni vojni pa «V pregnanstvo» in «Pesnikovo srce». Za zadnji dve zbirki mu je bila podeljena nagrada 20.000 din.*

Vitomil Zupan *je dramatik. Napisal je «Rojstvo v nevihti» in prejel nagrado 10.000 din.*

Ivan Potrč *je prejel za dramo iz kmečkega življenja «Kreflova kmetija» 10.000 din.*

Med upodabljajočimi umetniki je prejel Boris Kalin *dve nagradi 30.000 din od l. 1941 do 1946 ter 10.000 din za kip «Sestnajstletna» od slovenske republiške vlade. Boris Kalin je najpomembnejši slovenski kipar med mlajšimi, največji za Bernekerjem.*

Gojmir Anton Kos *je slikar, ki tvori prehod od generacije impresionistov k mladi gardi. Zadnji predstavnik impresionistične smeri je Fr. Tratnik. Člen, ki veže njegovo delo z mlajšimi, pa G. A. Kos, ki mu je bila priznana nagrada 20.000 din za olje «Deklica s harmoniko».*

Božidar Jakac *je znan kot akvarelist in grafik. Prenotoval je mnogo sveta bil v Afriki in Ameriki ter partizanil od l. 1943 do osvoboditve po Kočevskem Rogu. Za grafiko «Po sledovih 4. in 5. ofenzive» mu je bila priznana nagrada v znesku 10.000 din.*

Maksim Sedej *spada med mlajšo slikarsko generacijo. Naslikal je niz uspelih oljnatih slik in kompozicij. Za svoje delo je prejel 20.000 din.*

Med glasbeniki je bil nagrajen z 20.000 din L. M. Skerjanc, *skladatelj pesmi, komornih skladb, uvertur in simfoničnih kompozicij. Prejel je nagrado za Koncert za violino in orkester.*

Blaž Arnič *velja za izrazitega simfonika in je prejel 20.000 din za simfonično poemo «Gozdove pojejo».*

Marjan Kozina *je znan partizanski skladatelj, napisal pa je tudi opero «Ekvinokcij». Prejel je nagrado v znesku 15.000 din za zborovsko skladbo.*

Med igralci je prejel državno nagrado 25.000 din Stan Ljubljanske drame Janez Levar *za vlogo Ignaca Glembaja v Krležovi drami «Gospoda Glembajevi». Levar je letos obhajal svojo igralsko 35 letnico ter ima za seboj učinkovito in plodno delo v opernem in dramskem repertoarju.*

Bojan Stupica *je naš najsmelejši režiser. Nekaj časa je igral, pozneje se je docela posvetil režiji. Režiral je z uspehom v Ljubljani, kjer je bil direktor drame, zadnji čas nastopa kot režiser v Beogradu. Prejel je 25.000 din.*

Enako visoto je prejela igralka Sava Severjeva *za lik baronice Castelli-Glembaj v «Gospodi Glembajevih». Severjeva spada med mlajše moči slovenskega dramskega odra.*

Vika Podgorska *je koroška rojakinja, ki se je šolala v Gorici in Inomostu, nato pa prišla k mariborskemu gledališču ter se popolnoma posvetila oderski umetnosti. L. 1921 je odšla v Zagreb, kjer je kmalu zaslovela kot prvakinja ondotne drame. Priznana ji je bila državna nagrada 25 tisoč din za naslovno vlogo v drami Karla Čapka «Mati».*

In končno še en Slovenec, ki deluje na zagrebškem odru ter ga je zaradi tega nagradila vlada LR Hrvatske. To je basist Jo sip Knežaj. *Ni več mlad po letih, toda še vedno isker v igri in petju, korenjak in pol, kadar se pojavi na odru. Njegovih opernih vlog je na kupe in težko bi izbirali med njimi. Najsi poje Kecala v «Prodani nevesti», basovsko partijo v «Eru z onega sveta», Hasan-ago v Šafranek-Kavčičevi «Hasanaginici» — da omenimo le tri priljubljene opere jugoslovanskega repertoarja — vedno je svež, mladosten in temperamenten. In vedno doseže prodoren uspeh, ki priča o mladosti njegove duše in grla. Za odrske nastope od osvoboditve do danes je prejel 10.000 din.*

Izmed znanstvenikov je bil deležen nagrade edinole rektor ljubljanske univerze prof. Anton Melik, *ki je prejel 20.000 din za spis «Ljubljansko mostiščarsko jezero in dediščina po njem». Prof. Melik je znan geograf in zgodovinar. Napisal je Zgodovino Srbov, Hrvatov in Slovencev po prvi svetovni vojni, pred drugo vojno pa je izdala Slovenska Matica dve knjigi njegove «Slovenije».*

Pet nagrad po 200.000 din Predsedstvo Ljudske skupščine republike Slovenije doslej še ni bilo podeljenih in bomo o njih o priliki posebej spregovorili.

St. K.

Postanek in delovanje VULKANOV

Ni še dolgo, ko smo čitali v dnevnem časopisju o ponovnem in silovitem bruhanju Etne, ki je povzročila mnogo škode. Njena lava je pokopala v svojem uničujočem zaletu ne samo posamezne hiše, ampak cele vasi, ter puščala za seboj popolno puščavo, ki je desetletja ne bodo mogli več spremeniti in ji vrniti novo življenje.

Že od davnih časov je človeštvo skušalo razrešiti uganko, kako nastajajo vulkani in kaj je vzrok njihovega delovanja.

V nasprotju z mislijo o nekem centralnem ognju, ki naj bi bil v osrčju zemlje; misel, ki je prevladovala do polovice preteklega stoletja in po kateri naj bi imeli vsi vulkani na svetu skupen izvor in podlago, je bila v zadnjem času ovržena. Preiskovanja so dognala, da so zaloge lave posameznih ognjenikov ločene in neodvisne druga od druge.

Glede izvora ognjenikov samih vladati še sedaj dve mnenji. Ognjeniki naj bi nastali kot posledica posebnih fizično-kemično-litoloških pogojev na omejenem delu zemljske skorje, ki naj bi povzročili raztopitev skal in povzročili nastanek žrela. Lava, ki nastane na gotovih mestih pod zemeljsko površino, se polagoma vrine med manj odpornejšo zemeljsko skorjo in med ono, ki je bolj trda in ki tvori zunanjo površino. Ta prodor lave med manj odporne zemeljske sestavine nam najavljajo tudi številni geofizično-geološki pojavi, med katere spadajo tudi ognjeniki.

Za nastanek ognjenika pa ne zadostuje samo, da se nahaja pod njim žarišče lave. Zato so potrebni še drugi, posebni pogoji. Prisotnost lave pod površino bi zadostovala, ako bi ista imela dovolj moči, da bi prebila zunanji trdi obroč. Navadno geološka gibanja povzročijo razpokanje trde skorje in s tem često povzročijo nastanek ognjenika. Ker so taki pojavi najčešči v bližini obale, zato tudi dobimo skoraj večino ognjenikov v bližini obale in često v gotovem vrstnem redu, ki je odvisen prav od teh posebnih geoloških gibanj in potresov.

Čim se pojavi lava na površju, je začel ognjenik delovati. Lava prekipi preko roba in po pobočju. Pri tem jo spremljajo eksplozivni pojavi. Dvig lave v žrelu je odvisen od notranjega pritiska, ki ga povzročajo zemeljski plini, proti katerim se ustavlja in upira zunanji pritisk, odporsten, ki ga obkrožajo in razne druge ovire. Počasno ali naglo, trajno ali izmenično bruhanje ognjenika zavisi od moči in delovanja teh zemeljskih plinov in od razlike med notranjim in zunanjim pritiskom.

Bruhanje ognjenika se nam predstavi na več različnih načinov. Na splošno pa opazimo, da ti izbruhi zavisijo od temperature, od jakosti plinov in od kakovosti lave. Različno delovanje raznih ognjenikov ali pa tudi delovanje enega in istega ognjenika, je včaših odvisno od različnih oblik in položaja lave v žrelu in od asimilacije snovi, ki tvori stene notranjega dela žrela. Izbruhi raznih ognjenikov se razlikujejo ne samo po svoji jakosti in po eksplozivni sili, ampak tudi po temperaturi, staroSti, obliki in po množini bruhajoče snovi.

Svojevrstni so pojavi bruhanja pri ognjenikih, ki imajo svoje

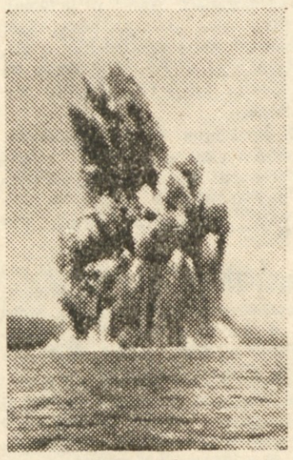

Podmorski izbruh vulkana Krakatau l. 1928.

žrelo pod morsko gladino in tistih, v katerih žrelu so nastala jezera. Pri prvih se pojavljajo visoki vodni stebri, dočim se pri drugih najavljajo eksplozije blata in blatna lava.

V raznih obdobjih svojega delovanja ognjeniki zamenjajo svoje notranjo in zunanjo obliko zaradi materiala, ki ga mečejo iz sebe in se kopiči na zunanjih in tudi notranjih pobočjih in stenah v raznih plasteh. Tudi kadar pravo bruhanje za krajšo ali daljšo dobo preneha, se vendar često pojavljajo potresi in razni termični ali hidrotermični pojavi, s katerimi nas ognjenik opozarja, da v njem spijo skrite sile.

Znanstveniki se ne zanimajo samo, kako bi rešili teoretične probleme, ki napredujejo vzporedno z napredkom pri drugih vedah in posebno pri geofiziki. Oni se zanimajo tudi za praktične probleme, probleme predvsem za raziskovanja glede napovedi izbruhov, obrambo proti njim in izkoriščanje sil, ki pri takih izbruhih nastajajo. Posebno izkoriščanje sil je zelo velike važnosti. Na vseh teh poljih se je že mnogo storilo, vendar ostane še mnogo dela za bližnjo bodočnost. Glede napovedi bodočih izbruhov je opazovalnica na Vezuvu dosegla že tako lepe uspehe, da morda ni več daleč čas, ko bomo v tem oziru dosegli popoln uspeh.

(Pomlad pod Fudžijamo (Japonska)

ČSR DANES

Današnja Češkoslovaška republika, ki ima po odstopu Podkarpatske Ukrajine Sovjetski zvezi 127.765 kv. km, šteje vsega 12 milijonov 3.000 prebivalcev. Od tega števila pripada na Češko 5 milijonov 503.000, na Moravsko in Slezijo 3,040.000 in na Slovaško 3,460.000 prebivalcev. Medtem ko je gostota prebivalstva Češkoslovaške republike znašala pred izbruhom druge svetovne vojne 114 prebivalcev na 1 kv. km je po 31. dec. 1946 padla na 94 prebivalcev na 1 kv. km. Ta gostota je po deželah razdeljena: na Češkem živi na 1 kv. km 106 ljudi, na Moravskem in v Sleziji 113 in na Slovaškem 71 prebivalcev. Neposrednih žrtev okupacije je bilo na Češkoslovaškem vsega 200 tisoč. Na Češkoslovaškem živi še okrog 100.000 Nemcev, od katerih je 60.000 zaposlenih v industriji in poljedelstvu. O njihovi končni usodi bo odločilo češkoslovaško notranje ministrstvo. Tu gre predvsem za osebe nemškega porekla, ki so v času vojne pokazale svoje antifašistično prepričanje, kakor tudi za osebe iz mešanih zakonov. Poleg tega živi na južnem Slovaškem okrog 200.000 pripadnikov madžarske manjšine. To vprašanje bo moralo biti rešeno 6 mesecev po podpisu mirovne pogodbe.

Tako pa raste kava

NEKAJ KOZ IN MENIH SO ODKRILI KAVO

V Evropo jo je prinesel sam upravnik sultanovih haremov

«Na južnem koncu arabske države Jemen je nek Arabec pasel svoje koze. Nekoč jih je pregnal na nove pašnike, kjer se doslej še niso nikoli pasle. Toda glej čudo! Koze naenkrat niso mogle več spati in postajale so vedno bolj nemirne.

Ne daleč od pašnika je bil samostan. Past'r je obvestil menihe o čudni nespečnosti njegovih koz in ti so obvestili svojega predstojnika, ki je sklenil, da bo skušal odkriti vzrok tega nenavadnega pojava.

Šel je na pašnik, kjer so se pasle koze prejšnji dan in dognal, da so žvali najrajši obirale sadove neke rastline, ki je bila v tistih krajih zelo razširjena in kateri takrat niso pripisovali posebne važnosti. Prior je odtrgal nekaj zrn in ukazal, naj jih zavrejo na vodi. Ko je potem spil nekaj te pijače, dolgo ni mogel zaspati.

Tedaj je prišla samostanskemu predstojniku na pamet dobra misel. V nasprotju s kozami so njegovi menihi le preveč radi spali, posebno za časa nočnih molitev. Ukazal je pripraviti zanje novo pijačo in kmalu so se pokazali sadovi ter je postal njegov samostan med vsemi najbolj buden.»

Tako so odkrili dražljive lastnosti kave, kakor nam jih opisuje učeni Maronit Anton Faust Nairone, ki je bil rojen na Libanu in je postal pozneje profesor sirskega jezika v Rimu, kjer je umrl leta 1710. Legenda o kavi je nastala v dvanajstem stoletju. Težko bi bilo ugotoviti, kako je prišel njen sloves do Adena, in potem preko Meke po vsej Arabiji. V Evropi so poznali v začetku kavo samo iz pripovedovanj potnikov, ki so jo pili na svojih potovanjih po arabskem svetu. Takoj so začeli pripisovati tej pijači nešteta čudna svojstva in često so pri tem zašli v velika protislovja.

Sir Thomas Herbert, ki se je vrnil leta 1720 s svoje misije po Orientu je poročal, da kava prežene otožnost, čzdravi kolero in vrača ljudem veselje. Neko izročilo pravi, da so Turki smatrali kavo kot odkritje angela Gabrijela, da bi si Mohamed z njo okrepil svoje sile. Prerok se je baje hvalil, da je vselej potem, ko je pil kavo «čutil v sebi tako silo, da bi lahko vrgel iz sedla 40 mož in da bi lahko zadovoljil 40 žensk.»

Otok Bourbon je poslal 1626. leta v Francijo nekaj te pijače. Osemnajst let pozneje je neki trgovec, ki je prišel iz Carigrada, prinesel s seboj ne samo kavo, ampak tudi vse druge pritikline, ki se rabijo v Turčiji pri serviranju kave. Stvar je vzbudila v takratnem svetu precej zanimanja.

V XVI. stoletju je obstojal v Parizu nek majhen Chatelet. V bližini je bilo več malih in temnih trgovinic. V enem izmed teh lokalov je leta 1643. neki Arabec odprl prvo pariško kavarno. Toda med Parižani takrat ni bilo še nobenega zanimanja za kavarne in zato je tudi ta lokal kmalu prenehal delovati.

26 let pozneje je Mohamed IV poslal k francoskemu kralju Ludviku XIV kot posebnega poslanca Solimana ago Mustafa Raco, ki je bil obenem nadzornik sultanovih haremskih vrtov.

V Parizu je takoj vzbudil pozornost. Prirejal je sprejeme za pariške dame in jim po običaju svoje dežele ponudil kavo. Parižanke so ugotovile, da je pijača zoprna, toda pohištvo, oprema prostorov, zavese in vse ostalo je spominjalo na najrazkošnejša carigrajska stanovanja. Sedeli so po tleh na mehkih blazinah in stregli so jim mladi in zelo lepi služnji, oblečeni v bogate turške obleke. Darnam so postregli tudi z mehkimi prtiči, ki so bili obrobljeni z zlatom in kava je bila v skodelicah iz japonskega porcelana. Vse to je vzbujalo zanimanje in uspeh je bil popoln, ko je galantni turški poslanik dovolil, da so osladili kavo s sladkorjem.

Osebe, ki jih je doletela visoka čast, da so bile na obisku pri Solimanu, so potem pripovedovale v krogu svojih prijateljev o čudesih, ki so jih tam videle in o izborni pijači. Kmalu so tudi drugi Parižani začeli uporabljati kavo, ki je postala v kratkem znana tudi v širših krogih.

Džungla V KAPLJICI VODE

Neki znamenit mikrobiolog je nekoč napisal, da je v majhni kapljici vode, če jo opazujemo povečano pod mikroskopom, več filozofskega gradiva kot pa v vseh filozofskih knjigah.

Desettisoči majhnih bitij, ki žive v mlakah in potokih, nas pod mikroskopom presenetijo s prekrasno sliko, ki si je nismo mogli niti zamisliti. Opazili bomo bujno življenje najrazličnejših rastlinic in drugih bitij, vseh velikosti in oblik, kakor v pravljici. Opazili bomo predvsem zamotan klobčič čudnih organizmov, ki se neprestano gibljejo, se napadajo, bežijo, prežijo v zasedi. V tem majhnem svetu so bitja podvržena zakonom narave, kakor povsod drugod na svetu: borijo se na življenje in smrt za obstoj.

Takoj nam vpade v oči bujna vegetacija majhne rastlinice, prepredene z neštetimi nitmi, okrašenimi s spiralo. Vidimo jo na sliki in se imenuje v latinšini utricularia vulgaris. Spada v skupino mesojedih rastlin. Na sebi ima vse polno mehurjem podobnih vrečic, ki prežijo na manjša živa bitja, ki jih vsrkujejo; na ta način se hrani, toda živi tudi brez organske hrane. V tem majhnem svetu prevladujejo alge, ki posebno spomladi pokrivajo mlake z zelenimi štrenami. Množe se zelo hitro in na čudežen način. Na svojih stebelcih imajo polno mehurjev, napolnjenih z zrakom in se tako drže na površju vode. S klorofilom (listno zelenilo) alg se zopet hranijo druge manjše živalice.

Ta vegetacija, ki predstavlja glavno ozadje, pada posebno v oči. V tem majhnem začaranem svetu je še neštetо mikroorganizmov (s prostim očesom nevidnih bitij), ki žive v družinah. Predvsem metazoi, živalski organizmi, katerih telo je sestavljeno iz več celic. To so tako majhna bitja, da jih prosto oko le izjemoma lahko opazi. Kljub majhnim telescem so zelo dobro organizirana. Telo jim je pokrito z zelo odporno kožico, imajo glavo, telo in nekak rep, ki obenem služi za premikanje.

V kapljici vode opažamo tudi protozoe, majhne živalice, katerih telo je sestavljeno iz ene same stanice. Imajo obliko majhnih zvončkov, ki so zvezani s tenko nitko s stebelcem alge ali drugih rastlinic, tako da dobi obliko cveta. Tu prežijo na še manjša bitja, od katerih zavisi njih obstoj.

Če se slučajno voda v takih mlakah posuši, ostane na suhem dnu od vseh teh tisočerih rastlinic in bitij samo droben prah, ki pa zopet zaživi, čim se mlaka napolni z vodo. Tedaj nastane strastna borba za življenje, kakor jo poznamo med vsemi drugimi bitji na zemlji, v zraku ali pa v morju.

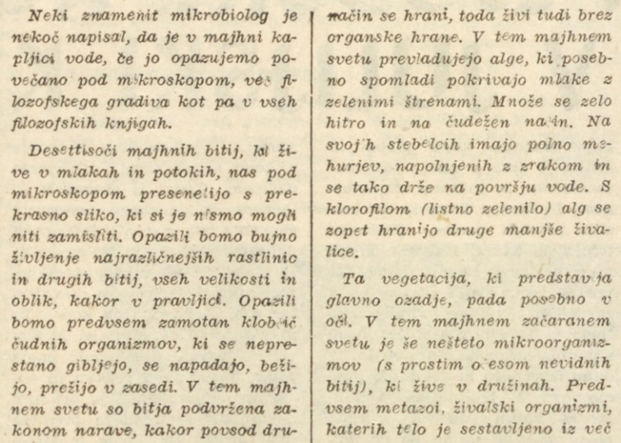

Življenje v kapljici vode

LUŽIŠKI SRBI

Pri sedanjih pogajanjih za mirovno pogodbo z Nemčijo je stopil v ospredje zanimanja slovanske javnosti problem slovanskega prebivalstva v Gornji in Dolnji Lužici. Kot je ugotovil osrednji narodni odbor Lužiških Srbov v Budyšinu, živi danes v obeh Lužicah približno 900.000 prebivalcev, od katerih je 500.000 Lužiških Srbov. V številu Nemcev, ki so nastanjeni v obeh Lužicah, je tudi mnogo beguncev nemškega porekla iz Češkoslovaške in Poljske.

Pop's prebivalstva, ki se je vršil lani v Dolnji Lužici, je bil izveden povsem netočno in nepravilno. Tu je treba poudariti, kakšno je bilo postopanje poraženih Nemcev do Lužiških Srbov. Da bi dobili kar najnižje število lužiškosrbskega prebivalstva, so Nemci postopali pri popisu podobno, kot so bili vajeni iz časov Hitlerjeve vlade: Nastopala je nemška policija, grozili so na vse strani, uporabljali so netočne in potvorjene informacije samo, da bi zastrašili Lužiške Srbe, ki naj bi pri popisu neposredno priznali nemško narodnost ali pa ostale podatke popisali tako, da bi izgledalo, da simpatizirajo z Nemci. «Domovina», osrednje društvo Lužiških Srbov, je izdala letake, v katerih je opozorila, kako se morajo popisne pole izpolniti, toda nemška policija je letake, ki jih je cenzura dovolila, zaplenila in jih pri Lužiških Srbih še dan pred popisom iskala po stanovanjih.

Pod nemškim pritiskom so zato nekateri Lužiški Srbi izpolnjevali popisne pole, iz katerih je izhajalo, da so Nemci. V nekaterih občinah so bili popisni pošli razveljavljeni, samo zato, ker so se cele občine priglasile k lužiškosrbski narodnosti. Ponekod je bilo sicer dovoljeno na popisne pole uvesti lužiško-srbski jezik kot materinščino, toda bilo je prepovedano zabeležiti svoje lužiškosrbsko poreklo.

Denar kot mlinsko kolo

Pri nas bi gotovo nastalo veliko začudenje, če bi videli moža, kako gre po cesti in kotali pred sabo novec, ki je večji od njega samega. Na otočju Yap pa je to običajna stvar; tam so celo novci, ki so dvakrat večji od človeka. Vsak tak novec ima na sredi luknjo, ki je tako velika, da je v njej prostora za odraslega moža.

Zakaj so prebivalci Yapa izbrali tako neprikladno obliko denarja? Prebivalstvo je nepismeno in zato tudi nimamo zgodovinskih podatkov, toda ljudsko izročilo pripoveduje, da je pred nekaj stoletji enemu izmed mnogih bogov, ki jih tam molijo, padlo na misel, da bi sejal neslogo med ljudmi, ki so doslej mirno živeli. Hotel jim je dati nekaj, kar bi med njimi povzročilo prepir — denar. Poslužil se je v ta namen kralja iz Tomila (največji otok yapskega otočja) in kralj je odjadral proti jugu, kjer je na nekem otočju naletel na nekako svetlikajoče se kamenje, ki ga je po božjem naročilu obdelal v okrogle plošče. S tem se je vrnil domov in od tedaj, pravijo, otočje Yap ne pozna več miru.

Kamen pa ni edina vrsta denarja na tem otočju; kot drobiž uporabljajo tudi školjke, posebno lepe «lavalava». Kamenit denar z obsegom moškega pasu velja nekako 4000 kokosovih orehov, to je okoli 20 dolarjev. Novci, visoki kot človek, imajo neprimerno višjo ceno. Ta denar velja samo v notranjosti otokov, v glavnem pristanišču je v veljavi japonski denar, kajti otočje Yap je bilo do zadnje vojne pod japonskim mandatom.

ZA BISTRE GLAVE

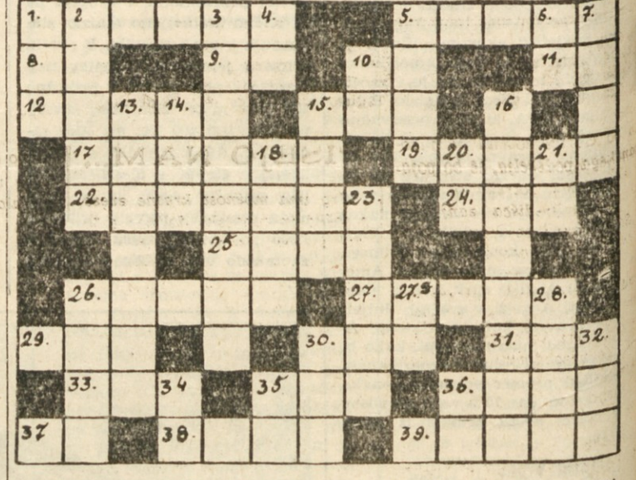

VODORAVNO: 1. oslovski glagol; 5. poči; 8. predlog; 9. moli v morje; 10. enota električnega upora; 11. medmet; 12. jo rabi čevljar; 15. teče vlak po njem; 17. računski izraz; 19. nesrečen dan; 22. voda; 24. srbski Dunaj; 25. država v Aziji; 26. če je oslovska, se zanjo kregajo; 27. pogorje v Afriki; 29. zraven hiše; 30. je votla; 31. del obraza; 33. kovina; 35. odposlanec; 36. slabo ocvrt; 37. nikalnica; 38. ptica roparica; 39. prostor za cvetice.

NAVPIČNO: 1. krvoločna zver; 2. predlog; 3. so železne; 4. pomeni premikanje; 5. nosi koso; 6. številnik; 7. imajo ribe; 10. brez njih ni «moči»; 13. zgubiti dar govora; 14. ima kratke noge; 15. mačja noga; 16. ga žene voda; 18. nabiranje; 20. predlog; 21. dve tretjini peči; 23. nadzemsko bitje; 26. človeški organ; 27a. evangelist; 28. angleški plemiški naslov; 30. če ni razolt; 32. oblika glagola biti; 34. medmet; 35. povratni zaimek; 36. sredina gore.

VERIGA

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.

1.-2. poljski pridelek; 2.-3. ptica; 3.-4. rastlinjak; 4.-5. zori v jeseni; 5.-6. človeški organ; 6.-7. na travniku; 7.-8. vodi konja.

Opomba. V vsak predalček gre po en zlog.

Sekanica

Oj xxxx pije star graščak robat.
Raz skalo strmo, kjer stoji mu xxxx,
v dolino gleda na svoj xxxxxxxx.

Palindrom (3)

Odspred ga glej,
ga glej odzad:
ti žep izprazni vsakikrat.

ANTON P. ČEHOV

UMETNINA

Edinček svoje matere Saša Smirnov je skremžil obraz, ko je stopil v sobo zdravnika Koseljkova. Pod pazduho je tiščal predmet, zavit v 223. številko časopisa «Birževije Vjedomosti».

«A, dragi dečko», ga je ljubeznjivo sprejel zdravnik. «No, kako se počutiš, kaj dobrega poveš?»

Saša je trenil z očmi, položil roko na srce in spregovoril s tresočim se glasom: «Mamica čam pošilja pozdrave. Ivan Nikolajevič. Naročila mi je, naj se vam zahvalim... sem edinček svoje matere... rešili ste mi življenje... ozdravili ste me nevarne bolezni in midva z mamico oba skupaj ne veva, kako bi se vam zahvalila».

«Je že dobro, dečko!» ga je ustavil vidno ganjen. «Storil sem vam le, kar bi storil sleherni na mojem mestu».

«Sem edinček svoje matere... revna sva in vam nikakor ne moreva poplačati truda... nama je neprijetno, gospod doktor, četudi vas mamica in jaz... edinček svoje matere, prav prisrčno prosiva, da sprejemete v znamenje najine hvaležnosti... tole stvar, ki... Stvar je zelo dragocena, iz starega brona, zelo redka umetnina...»

«Saj ni treba!» je začuden spregovoril zdravnik. «Zakaj vendar to?»

«Ne! Nikakor ne smete odkloniti te umetnine!» je nadaljeval mrmraje Saša in obenem odvijal zavitek. «Če bi odklonili, bi žalili mene in mojo mamico... Stvar je zelo lepa... iz starega brona, zelo redka umetnina.... imamo jo še od pokojnega papana in hranili smo jo kot dragocen spomin... moj papa je namreč zbiral stare bronaste stvari in jih potem prodajal ljubiteljem. Mamica in jaz se zdaj tudi pečava s tem...»

Saša je odvil zavitek ter slovesno postavil predmet na mizo. Umetnina je predstavljala skupino: na podstavku kakor pri svečniku sta stali dve goli ženski podobi v pozah, da se jih ne upam opisati, ker mi tega ne dopušča dostojnost. Podobi sta se smehljali in imeli izraz, kot bi se hoteli osvoboditi dolžnosti, da podpirata svečnik in skočita s podstavka ter napravita tako razuzdanost, kakršne naj bralec še v misel ne jemlje.

Ko je zdravnik pogledal darilo, se je popraskal za ušesi ter se prav neodločno useknil.

«Da! Lepa stvar...» je zamrmral zdravnik, «toda, kako naj se izrazim, delo je preveč neliterarno. To že ni več dekolte, a vrag si ga vedi, kaj.»

«Kako to, gospod doktor!» se je čudil Saša.

«Sam skušnjavec bi si ne mogel izmisliti še kaj bolj odurnega. Postaviti tako fantasmagorijo na mizo, bi se reklo pokvariti si vse stanovanje.»

«Nekam čudno gledate na umetnost, gospod doktor!» je užaljeno rekel Saša. «To je vendar umetniško delo. Izvolite samo pogledati! Pri pogledu na tako lepoto in eleganco se vam mora duša napolniti z oboževanjem, ki vas primora do solz. Gledati tako lepoto je nadzemeljski užitek. Poglejte samo, koliko je tukaj življenja, razmaha, ekspresije!»

«Dragi moj, vse to razumem,» ga je prekinil zdravnik «toda jaz imam družino, tu begajo otroci, k meni prihajajo dame.»

«Seveda, ako gledamo s stališča drhali,» je spregovoril Saša, «potem se vam pokaže to visoko umetniško delo v popolnoma drugi luči. Toda pozdignite se, gospod doktor, nad tolpo, posebno še zaradi tega, ker bi s svojo odklonitvijo globoko užalili mene in mojo mamo. Sem edinček svoje mamice... rešili ste mi življenje... dajeva vam za naju najdražjo stvar... žal mi je le, da imamo samo en izvod te umetnine.»

«Hvala, golobček, zelo sem hvaležen, pozdravi gospo mamo, toda za Boga, tu begajo otroci, k meni prihajajo dame. No, pa naj ostane tukaj! Ni vas mogoče prepričati.»

«Saj me tudi ni treba prepričevati, «se je razveselil Saša. «Postavite umetnino na sem k vazi. Res mi je žal, da nima para! Kakšna škoda! Zbogom, gospod doktor!»

Ko je Saša odšel, je zdravnik še dolgo opazoval predmet, se praskal za ušesi in premišljeval:

«Prav gotovo, stvar ni napačna in proč vreči bi jo bilo škoda... Toda pri sebi je ne morem imeti... res, težka naloga! Kaj ko bi jo komu podaril ali odstopil v dober namen?»

Tako je premišljeval in se spomnil svojega dobrega prijatelja odvetnika Uhova, katerem je bil še dolžnik za neko delo.

«Imenitna ideja!» se je razveselil zdravnik. «Kot prijatelju bi mu bilo težko vzeti od mene denar za uslugo, zato bo kar prav, če mu kaj darujem. Poleg tega je on še neoženjen in lahkomiseln...»

Zdravnik ni hotel zavlačevati stvari, zato se je takoj oblekel, vzel s seboj kip ter se napotil k Uhovu.

«Pozdravljen, prijatelj!» je nagovoril odvetnika. «Prišel sem k tebi... prišel sem, da se ti zahvalim za trud. Denar odklanjaš, pa vzemi tole stvarco... vidiš, brate! Dragocena stvarca!»

Ko je odvetnik pogledal umetnino, je osupnil in se zahohotal na vse grlo.

«Za vraga, kaj se ljudje vsega ne izmislijo! Čudovita, dražestna stvarca! Kje vendar si izteknil ta čarobni izdelek?»

Ko je odvetnik izlil svojo dušo od začudenja, se je s strahom ozrl po sobi ter rekel:

«Toda, brate, vzemi svoje darilo nazaj! Jaz ga ne sprejmem...»

«Zakaj ne?» se je prestrašil zdravnik.

«Zato... z mano živi mati, klienti prihajajo k meni, pa tudi pred služkinjo bi se sramoval.»

«Ne, ne! Ne smeš mi odkloniti!» je zamahal z rokami zdravnik. «Ne bilo bi lepo od tebe, da odklanjaš umetniške stvari. Glej, kakšen razmah, koliko ekspresije... Še govoriti nočem dalje o tem. Razžališ me!»

«Da bi bilo vsaj malo zastrto, ali figova peresa...»

Zdravnik je zamahal z rokami, zapustil hitro stanovanje Uhova ter se napotil domov. Bil je s seboj zadovoljen, ker se mu je posrečilo spraviti darilo iz rok.

Po njegovem odhodu je odvetnik natančno pregledal predmet in ga otipaval na vseh koncih in krajih s prsti. Kakor prej zdravnik si je tudi on belil glavo, kaj naj napravi z njim.

«Čedna stvarca!» je premišljeval. «In proč jo vreči, bi bila škoda, imeti jo pri sebi, je pa tudi nerodno. Najbolje bo, ako jo komu poklonim. Imenitna misel! Nocoj jo ponesem komiku Šaškinu, kanalja ima rad take stvari in ravno danes ima benefis.»

Rečeno, storjeno. Zvečer so prinesli kip skrbno zavit komiku Saškinu. Ves zvečer so igralci oblegali z garderobo komika in radovedno ogledovali darilo. Kakor da bi rezgetali konji, se je čul iz komikove garderobe smeh in šum. Če je prišla k vratom kakšna igralka in vprašala, če sme vstopiti, ji je komik zaklical takoj iz sobe:

«Ne, ne, srček! Nisem napravljen!»

Po predstavi je komik skomigal z rameni, mahal z rokami in govoril: «Kam naj neki dam ta nestvor? Imam zasebno sobo in igralke prihajajo k meni. To ni slika in v predalček je ne morem skriti.»

«Prodajte jo,» mu je svetoval gledališki brivec, ko ga je demaskiral. «V predmestju živi stara ženica, ki kupuje bronaste stvari. Kar povprašajte po Smirnovi. Vsi jo dobro poznajo.»

Komik ga je ubogal. Dva dni nato je sedel zdravnik Koseljkov v svojem kabinetu, si s prstom podpiral čelo ter premišljeval o žolčnih kislinah. Nenadoma so se odprla vrata in v kabinet je planil Saša Smirnov, držal se je v nasmeh in vsa njegova podoba je žarela od sreče. V rokah je imel nekaj v časopisni papir zavitega.

«Doktor,» je spregovoril Saša težko sopihajoč. «Predstavite si moje veselje! Posrečilo se mi je z mamo najti par k vašemu naziemnemu okrasku. Mamica in jaz sva vsa srečna... Sem edinček svoje matere... Rešili ste mi življenje...»

Ves srečen se je tresel Saša od čustva hvaležnosti ter postavil kip na mizo pred zdravnika. Ta je začudeno odprl usta ter hotel nekaj spregovoriti, toda jezik mu je nenadoma odpovedal.

FIZKULTURA ZA NEDELJO

GRŠKI DON KIHOT V DEŽELI FJORDOV

Vtisi sovjetske fizkulturnice z evropskega prvenstva v Oslu

Evropska prvakinja v teku na 100 in 200 m, Sečenova, je po povratku v domovino z lahkoatletskega prvenstva v Oslu, napisala članek, iz katerega povzemamo:

Letos sem odšla z znanci na odmor. V vlaku sem slučajno prisostvovala razgovoru dveh meščank. Nehote sem prisluhnila njunemu pogovoru. Naravno se je sukal okoli modnih novosti. Prva, ki je imela na glavi pretopotni klobuk v obliki piramide, je zatrjevala, da v Evropi vse ženske nosijo podobna pokrivala.

Kmalu nato sem odpotovala s sovjetsko lahkoatletsko reprezentanco na evropsko prvenstvo v Oslo. V neki ulici me je ustavila

starejša ženska in me nagovorila v slabi ruščini: «Kroj vaše obleke mi je zelo všeč. Rada bi ga dobila. Moskovski kroj! Krasno.»

Še isti dan, se mi je na cesti približal mlad moški v spremstvu dveh Norvežank. V dobri ruščini se mi je predstavil za Michela, se opravičil in razložil vzrok, zakaj me je ustavil: «Moji spremljevalki sta stavili o tem, kakšne so ruske ženske. Prva je dejala, da so kostanjevih las ter da nimajo nič ženskega, druga, da so črne ali rdečelaske. Sedaj pa sta se prepričali, da sta obe stavo zgubili.»

Je to vse? sem vprašala.

«Ne», je odgovoril Michel, «stavo ste vi dobila. Prosim, kaj želite?»

«Ničesar. Izročite jima ti dve vstopnici za «Bislet».

Radost Norvežank je bila nepopisna. V tistih dneh je bilo enako težko priti v «Bislet», kot v «Dinamo», kadar so na sporedu najzanimivejše nogometne tekme.

Kadar smo se srečali z Angleži, so nas pozdravljali, ne da bi malo nagnili z glavo in ne da bi odprli usta: «Morning». Odzdravili smo jim kratko: «Zdravo».

Ko pa so Angleži videli, da dan za dnem osvajamo naslove evropskih prvakinj, so nas pričeli pozdravljati z nasmeškom na ustih: «Good morning». Me pa smo jim odzdravile: «Dober dan».

Med sportnimi reprezentancami je bil tudi pravi... general. Pravi pravcati general. General Botkaris. Ni tekel, ni skakal, ni metal kopja ne diska. Pripeljal je na evropsko prvenstvo tri grške lahkoatlete. Eden od njih je bil metalec diska Syllas. No, imel je prav toliko moči, da je zasedel eno zadnjih mest. Druga dva sta bila maratonca Kirlakides in Ragazos (njun prihod je bil objavljen s pravo ameriško reklamo). Ostala sta daleč za sovjetskim maratoncem Punjkom. A general je poskusil z zadnjim adutom in sklical novinarsko konferenco. Na njej pa so ga premagali norveški novinarji z vprašanji:

«Zakaj je grška vlada razpustila sindikate in športne organizacije? Zakaj so se vršile volitve v Grčiji s podpisovanjem? Zakaj v Grčiji dnevno ubijajo napredne aktiviste?» itd.

Kako so zopetni novinarji! Vse hočejo vedeti! Le kako bi se jih človek rešil! In general Botkaris je našel izhod iz neprijetne situacije. Napihnil se je in z polnim glasom končal: «V tem trenutku ne razpolagam s točnimi podatki. Na vprašanja vam bom odgovoril pismeno iz Pariza.»

S tem je Botkaris zaključil novinarsko konferenco in odšel.

Malo pred našim povratkom v domovino sem si šla ogledat poštno poslopje. Mala poštna dvorana je bila polna knjig, ki so jih trpali v vreče. Med poštarji sem spoznala Michela.

«Kakšne knjige so?» sem ga vprašala.

Michel je globoko vzdihnil.

«Ne sprašujte, utapljamo se v njih. Pošteni ljudje vračajo knjige Knuta Hamsuna. Na stotine in stotine nam jih pošiljajo vsak dan v znak protesta in prezira, ker je sodeloval z nemškimi fašisti. Prav te dni smo bili zopet obveščeni, da je na potu transport knjig z Balkana.»

Zdi se mi, da imam tudi jaz eno.

«Za božjo voljo». — je zastokal Michel. «Nikar nam je ne pošljite po pošti. Rajši jo sama prinesite. Z veseljem vas bomo pozdravili! Obljubite?»

Davisov pokal

V Washingtonu je bilo v prisotnosti zastopnikov 22 držav žrebanje parov za Davisov pokal. Žrebali so I. in II. kolo; izžrebani so bili naslednji pari:

I. kolo: Švedska-Češkoslovaška; Belgija-Luksemburg; Španija-Egipt; Grčija-Švica.

II. kolo: Poljska-Anglija; Južna Afrika-Holandija; Jugoslavija-Irska; Nova Zelandija-Norveška; Francija-Indija; Monaco-Danska.

Jugoslavijo bodo tudi letos zastopali v tekmovanju za Davisov pokal znani teniški igralci Mitič, Punčec in Palada, ki so odpotovali v Francijo in Egipt, kjer igrajo na mednarodnih turnirjih v Cannesu, Marseilleu, Monte Carlu, Kairu in Aleksandriji.

SPORTNI UTRINKI

Svetovno prvenstvo v hitrostnem drsanju za ženske v Dramenu pri Oslu je osvojila Norvežanka Christianssen. Na drugo mesto se je plasirala Norvežanka Margit Quisland.

Svetovni boksarski prvak muhe skupine Jackie Paterson je v Manchestru osvojil tudi prvenstvo bantam skupine. Premagal je Angleža Johnny Klnga v 7. kolu s knock-outom.

Češkoslovaška nogometna enajstorica «SK Pieštany» je na svojem gostovanju po Severni Afriki premagala v Alžirju «AF Liga» z 2:1, mestno reprezentanco pa s 3:1.

Reprezentantivni dvoboj v prosti rokoborbi med Francijo in Švedsko se je v Parizu končal z zmago Švedske 7:1.

Češkoslovaško boksarsko društvo «Praga» je na gostovanju po Švedskem doseglo neodločen rezultat 8:8 proti mestni reprezentanci Malmöja.

EVDOKIJA VASILJEVA

Krma in stročnice

Znameniti francoski filozof je nekoč rekel: «Jaz ti omenjam vedno iste stvari, zato ker delaš vedno enako in dokler ne spremeniš svojih nazorov, ti bom poudarjal vedno iste stvari». V našem časopisju je bilo že večkrat govora o krmi in o prehrani živine, toda problem prehrane naše živine je tako pereč, da ni nikdar odveč o njem razpravljati.

Živinoreja je osnova naprednemu gospodarstvu in napredek živinoreje je tesno povezan s prehrano živine. Brez dobre krme ni mogoč razvoj živinoreje, zato je potrebno, da storimo vse, kar je v naših močeh za rešitev tega problema.

Probleme krme v naših krajih je tesno povezan s pridelkom sena na travnikih. Če nas izda seno, je takoj vse pokonci. V resnici je glavna krma za našo živino seno na travnikih, toda primanjkljaj sena lahko nadoknadimo na drugi način. Naši kmetje še ne upoštevajo kisanja krme (ensilaže), umetnih travnikov s travnimi mešanicami, posebno pa se polaga premalo važnosti stročnicam, *detelji in lucerni.*

Detelja in lucerna sta krmilni rastlini prvovrstne kakovosti. Vsak naš kmet dobro pozna njihovo hranilno vrednost. Uspevajo povsod in, kar je najbolj važno, obe, posebno lucerna, sta prilično odporni proti suši. Lucerna seže s svojimi koreninami globoko v nižje sloje zemlje in izkorišča vlago in druge hranilne snovi, ki

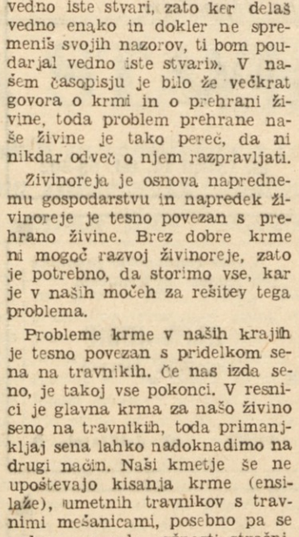

Slavni ruski učenjak Mičurin, oče znanosti o križanju in vzreji novih vrst rastlin

bi sicer ostale neizkoriščene. Z druge strani pa detelja in lucerna obogati zemljo z dragoceno hranilno snovjo, *dušikom.* Vsaka kulturna rastlina, ki pride na njivo, kjer je poprej rastla ena teh krmilnih rastlin, dobro izkoristi še ostale zaloge dušika, ki so jo zemlji preskrbele stročnice.

Travniška detelja (rdeča detelja — trifolium pratense, trifoj) je dveletna rastlina. Seže v dobri zemlji s svojimi koreninami do en meter globoko. Zelo dobro uspeva v rahli sveži zemlji, toda tudi v suhi. Seje se v mesecu marcu, v višjih predelih tudi v aprilu. Ker smo zaradi deževnega vremena to leto v delu zaostali, jo lahko sejemo tudi pozneje.

Deteljo sejemo na pravočasno, globoko preorano zemljo, sejemo pa jo tudi med posejano žito (ozimine), med ječmen in oves pa spomladi. Ne izplača se gojiti je več kot dve leti na istem zemljišču. Gnojimo ji pred setvijo s hlevskim gnojem. Od umetnih gnojil se zelo dobro obnese gnojenje s superfosfatom (3 stote na 1 ha). Na 1000 m² porabimo 2-8 kg semena. Po setvi se seme z lahkim branjanjem zabrana. Prvo leto dobimo manjši pridelek, drugo leto pa lahko pridelamo od 50 do 100 stotov krme, kar zavisi od podnebja, obdelave zemlje in gnojenja.

Od drugih vrst detelje je vredno omeniti inkarnatko (trifolium incarnatum), enoletno deteljo, ki pride v poštev zaradi zgodnje dozorelosti tudi za prehrano prašičev. Seje se jeseni med ozimino.

Lucerna (medicago sativa - erba spagna) je izvrstna za krmo ter je bolj zgodnja kot detelja. Ni tako nevarna živini (napenjanje), četudi jo pokladamo svežo. Uspeva dobro na vsem STOju. Ne ljubi kislih in težkih zelišč, kjer primanjkuje apna. V težki zemlji pridemo do dobrih pridelkov s peskanjem zemlje. Glede setve veljajo ista navodila kot za deteljo.

Dr. FRAN JURISEVIČ

Pogozdovanje v FLRJ

V okviru kampanje za pogozdovanje Slavonije in Baranje, ki se je pričela pretekli teden, je ljudstvo okraja Županja že prvi teden posadilo preko 200.000 hrastovih, jesenovih in gabrovih sadik. V tem okraju so uredili dve drevesnici, kjer bodo gojili tudi kanadski topol, ki v teh krajih dobro uspeva.

Nova Gorica

Ko bo Gorica ločena od jugoslovanskega podeželja, se bo pojavila neobhodna potreba po zgraditvi novega središča zanj, ker niti Solkan, niti Šempeter ne bosta zadostovala gospodarskim in kulturnim zahtevam goriškega okraja. Zemljepisne razmere pa dajejo prednost glede te zgraditve polju pri Solkanu, proti Ajdovici. Že v zgodovini je Solkan starejši od Gorice, ki se v zadnjih letih jasno pomika proti njemu na sever.

Na vsakem zemljevidu se opazi široko ravnino v obliki trikotnika vzhodno od Solkana (3 ali 4 QKm). Ta ravnina je malo naseljena: na sredi je skoraj prazna, tako izvzamemo opekarno. Ravno tu je mogoče zgraditi novo upravno, gospodarsko in kulturno središče goriškega okraja. Staro pokopališče, občinska last, je krasen trg, okoli katerega lahko v kratkem zrastejo poslopja nove Gorice: prvenstveno upravna in šolska, potem pa zadružna v obliki hotelov, prodajalen in skladišč. Ta poslopja naj odgovarjajo vsem zahtevam moderne tehnike in naj dajo ton ostalim zgradbam: od teh prvih poslopij bo odvisen nadaljni razvoj središča.

PIŠEJO NAM...

Trg ima možnost krasne zveze s soško in vipavsko dolino; s to naj ga veže nova cesta ob vodovodu, južno od Lesin, dolga kake 4 km., ki bi prišla na ajdovsko pri Ajševici: povsem ravna in le z malimi klanci. Ob tej cesti je mogoče izkopati odvodni kanal za panovško močvirje; meril bi le kaka 2 Km. Zveza s Šempetrom in Brdi je pa odvisna od razumevanja razmejitvene komisije z gospodarske potrebe novega goriškega okraja; če bi šla meja po Pevmici in ne po grebenu Sabotina, bi imeli krasno zvezo z Brdi preko Šentmavra in Sv. Valentina (ki jih že itak veže cesta) z novim mostom pri Solkanu. Briška cesta bi prišla na solkansko in se tod povezala z novim središčem, po ulici Ugo Foscolo pa s postajo. Isto velja za Šempeter; zveza je možna le, če ostane Jugoslaviji vsaj ulica S. Gabriele z ulico Torrente, tako da bi šla meja nekako za gradom, onstran Rdeče hiše. Drugače bo treba graditi in kopati po kostanjeviškem griču: kar bo stalo ogromnega dela in stroškov.

Vse to ljudje dobro vedo: zato se tudi sprašujejo, kako je moglo priti do tako nesmiselne francoske črte.

Od postaje bo možno podaljšati južno odvodno cesto gori do Streliške ulice; tako ne bo železnica ovirala prometa z novo Gorico in proti Ajdovščini, ker bo ta šel skozi železniški predor.

Okoli državnih in zadružnih zgradb, naj bi se dal zadovoljiv razmah zasebni pobudi, predvsem ob Soči tja do nove meje; vsaj del ravninskega toka Soče je Gorici potreben iz higijenskih ozirov; ta se pa začne komaj pri Solkanu. Upati je, da bo sporazum med Italijo in Jugoslavijo odpravil vsaj del nesmislov francoske črte.

Glede industrializacije središča je potrebno, da se razvije tu tekstilna industrija za Primorsko: tkanin Jugoslavija zelo potrebuje; Gorica pa ima tudi dobro zvezo s Trstom za dobavo surovin (bombaža, itd.). Sijajen uspeh bo v Gorici imela lesna industrija (trgovina z Italijo) ter sadjarska z briškim sadjem (notranja trgovina).

Rožna dolina in Šempeter ostaneta bolj osamljena in mirna: tu je mogoče zgraditi bolnice, zdravilišča, itd.

Dela bo za vse dovolj.

Dr. ZDRAVKO JELINČIČ

VEČLETNA PŠENICA

Sovjetski učenjak Nikolaj Cicin je znan po vsem svetu prav zaradi tega, ker mu je uspelo vzgojiti takozvano večletno pšenico. Kaj je napravil N. Cicin? Pirika spada v vrsto večletnih trav. Iz korenik pirike skljejo vsako leto nadzemeljske mladike trav. Na teh mladikah zraste tudi do deset tisoč semen pirike. Pirika je torej plodna rastlina. Pirika zaduši na poljih vse druge rastline. Naši kmetje to zelo dobro vedo, ter jo ne marajo, ker pirika zatre na njivi vse rastlinstvo. Piriki ne škodi niti suša, niti mraz in niti razne rastlinske bolezni. Pšenica je pa občutljiva za sušo, zimo in nalezljive bolezni. Obe rastlini pa spadata v družino trav. To pomeni, da sta sorodni in da je med njima mogoče križanje. Križanje imenujemo postopek, ko v času ovetenja posujemo prah pšeničnega sveta na cvet pirike ali pa obratno. Ker sta rastlini sorodni, sprejmeta prah in se tako oplodita. Po oploditvi dozori seme. To seme ni več niti pšenica, niti pirika, temveč nova rastlina, ki vsebuje lastnosti pšenice in pirike.

To je napravil Cicin, toda ne v enem dnevu, temveč po dolgih letih. Ker v praksi ne vemo, katere lastnosti se bodo združile, ali samo dobre, ali dobre in slabe, ali pa samo slabe, se mora križanje izvršiti na sto tisočih primerkov rastlin, dokler seme križanja ne doseže onih lastnosti, katere smo želeli doseči.

To seme nove pšenice je zasejal Cicin in v jeseni požel. Toda iz korenik (ki pri pšenici propada na strnišču) je drugega leta zraslo novo stebelce, na katerem je zraslo klasje. To se dogaja še dve leti. Zato jo imenujemo večletno. Koliko oranja in sejanja je s tem prihranjeno! Klas večletne pšenice ima do 80 zrnc, a navadne samo do 30. V enem letu je prva žetev žita, a druga seno, na jugu sta pa obe žetvi žita. Slama te pšenice je zelo dobra krma za živino. Ima goste korenike ter uničuje vse vrste plevela in zaradi tega pletev ni potrebna.

Prav zaradi tega je imelo gospodarstvo in znanost Sovjetske zveze ogromno korist, ko so pridelali seme te pšenice v velikih količinah za ogromna sovjetska polja.

Vesele velikonočne praznike

Vesele in prijetne velikonočne praznike želi svojim odjemalcem in prijateljem

MESARSKA ZADRUGA
za Trst in okolico

Prav prijetne velikonočne praznike želi svojim odjemalcem
trgovina čevljev «pri Sv. Krišpinu»
GORICA Raštel 35

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem
IVANKA VIŽIN
tobakarna in prodaja časopisov ter pisarniških potrebščin
GORICA Viale XXIV Maggio 20

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem
ČOTAR ANDREJ
trgovina čevljev
GORICA Raštel 34

Vesele velikonočne praznike želi cenj. odjemalcem
URŠIČ BENJAMIN - MINO
trgovina čevljev
GORICA Raštel 30

Vesele in prijetne velikonočne praznike želi cenj. odjemalcem
JOŠKO BANDELJ
cvetličar
GORICA na Travniku 6

Vesele velikonočne praznike želi svojim gostom
ZORA VIDA
gostilna «pri Čubeju»
GORICA ul. Duca d'Aosta

Vesele velikonočne praznike vošči
«VATOZADRUGA»
GORICA ul. Randaccio 15, tel. 276

Vesele velikonočne praznike želi svojim gostom
gostilna „PRI VIKTORIJI"
GORICA Riva Castello 10

Vesele velikonočne praznike praznike želi
stavbno podjetje
ERNEST MAKUC
GORICA ul. Ristori 7

Vesele in prijetne velikonočne praznike želi
ANTON ČERNIGOJ
strojno mizarstvo
GORICA ul. Duca d'Aosta 30

Vesele velikonočne praznike želi
JOSIP ŠTRUKELJ
mehanična delavnica
GORICA ul. Formica 46

Vesele velikonočne praznike želi trvdka
ELIJA ČUK
trgovina jestvin, kolonialnega blaga, likerjev, itd.
GORICA Stolni trg in Corso Verdi

Veselo Velikonoč želi vsem svojim odjemalcem
CIRIL BUDIHNA
trgovina koles in šivalnih strojev
GORICA na Šempetrski cesti

UIVOD
UVOZNI IN IZVOZNI ZAVOD z o. j.
TRST
UL. CICERONE 8
TELEFON 56-88 - 29-306
Trgujemo na debelo z vsakovrstnim blagom

Kmetje! Vrtnarji!
Ali še ne veste?
Da se nahaja v TRSTU vaša KMETIJSKA ZADRUGA, da ima svoj sedež v ulici MERCADANTE 4 (takoj za knjigarno Stcka), da dobite tam po zmernih cenah vse kar potrebujete v kmetijstvu, da vas zadruga brani pred navijanjem cen v svobodni trgovini, da je vaša korist in dolžnost, obrniti se za nakup vseh kmetijskih potrebščin na naslov:
Kmetijska nabavna in prodajna zadruga
z. z o. j.
TRST, UL. C. MERCADANTE ST. 4 — TELEF. 88-19

EMAJLIRANA POSODA, popust od 15 do 40%.
BOGATA IZBIRA POSODE iz aluminija in emajla. Pleksigras, varnostno steklo in luksuzni predmeti.
ZDRAVSTVENI PREDMETI, EMAJLIRANI ŠTEDILNIKI.
POTREBŠČINE, železni predmeti, lopate, krampi, grablje, vile, črna in pocinkana žica, žeblji, pločevina itd.
BAKRENE VZMETI IN PLATNO ZA POSTELJE, ŽEBLJI ZA ČEVLJARJE.
MIZARSKI KLEJ ZA TOPLO IN MRZLO LIMANJE.
Prispela bo nova pošiljka KOS «ORIGINAL MERKUR».
INTRA
Trst, ul. Roma 22 - tel. 8543

olivetti
Na Vašo razpolago je popolna tehnična organizacija za pregled, popravila in obnovitev raznih pisalnih, računskih in knjigovodskih strojev.
PODRUŽNICA V TRSTU
URADI - Piazza della Borsa, 11 - Telefon 5096
TRGOVINA - Piazza della Borsa, 13 - Tel. 6200

Vse za kmetovalca!
Pri tvrdki
EDVARD FURLANI
TRST
Ul. Milano 18, tel. 5169
dobite krmila za živino-žita-umetna gnojila-žveplo-modro galičo-stroje za obdelavo zemlje-orodje-vsakovrstna semena, itd.
Z ZNATNIM POPUSTOM ZA RAZPRODAJALCE

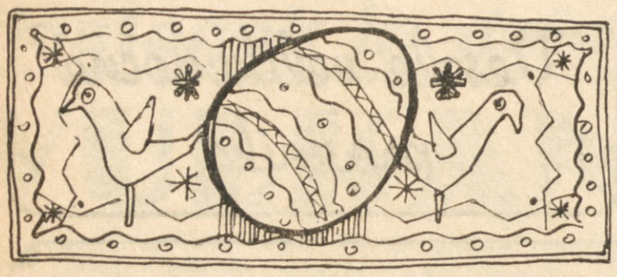

VESELE VELIKONOČNE PRAZNIKE

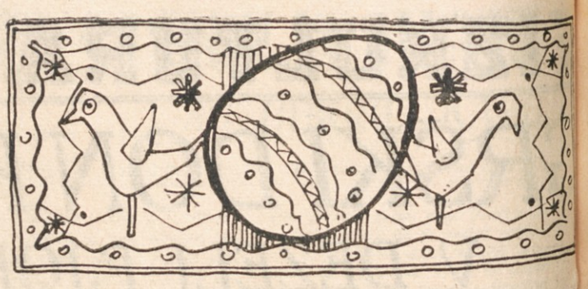

Vesele in prijetne praznike želi svojim gostom

SANCIN JOSIP
gostilna «pri Bujcu»

TRST
S. Giacomo in Monte 18

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem in prijateljem

VODOPIVEC RUDI
trgovina jestvin

TRST **ul. Commerciale**

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

STARC FRANC
trgovina sadja in zelenjave

TRST **ul. Rismondo 1**

Vesele velikonočne praznike želi svojim gostom

ŠAHAR ORESTE
gostilna

TRST **ul. Valdirivo 18**

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem in gostom

VRAN VIKTOR
trgovina in gostilna

TRST, ul. Marka 47

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

CERGOLJ MARIO
BUFFET

TRST, ul. Torrebianca 32

Vesele velikonočne pražnike želi svojim odjemalcem

DOVGAN VIKTOR
trgovina jestvin

TRST Campo S. Giacomo 3

Vesele velikonočne pražnike želi

Hotel «POŠTA»

TRST Trg. Oberdan

Srečne in vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem in prijateljem

P. PAVEL CEPAR
modna trgovina

TRST ul. Udine 36

Vesele praznike želi svojim odjemalcem

KREŠEVIČ MATIJA
prodaja kuriva

TRST, ul. Campanelle 26

Vesele in prijetne velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem in prijateljem

MARCEL NADLIŠEK (NADALD)
trgovina jestvin

TRST **Ul. Giuliani 13**

Zadovoljne praznike želi svojim odjemalcem

RIBARIČ IVAN
zaloga oglja in drv

TRST **ul. Crispi 14, tel. 93-502**

Vesele velikonočne praznike želi svojim gostom in prijateljem

FERLUGA NINI
gostilničar

TRST **ul. Valdirivo 32**

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

KERZI MARIO

TRST, Strada del Friuli 1

Vesele in zadovoljne praznike želi svojim odjemalcem

MILOVNIK ANDREJ
trgovina jestvin

TRST **ul. Udine 27**

Zadovoljne in vesele praznike želi svojim odjemalcem

CORETTI LEOPOLD
trgovina jestvin

TRST **ul. Costalunga 2**

Vesele praznike želi svojim odjemalcem

CESAR JOSIP
trgovina jestvin

TRST
ulica Molino a Vento 120

Vesele velikonočne praznike želi

GIOACHINO STERN
trgovec

TRST **ul. Crispi**

Vesele velikonočne praznike želi svojem odjemalcem

KLUN JOSIP
trgovina jestvin

TRST **ul. dell'Istria 9**

Vesele velikonočne praznike želita svojim odjemalcem

ŠČUKA in ŠUŠMEL
mlekarna

TRST **ul. Giulia 1**

Vesele velikonočne praznike želi svojim strankam in prijateljem

MOZETIČ
krojaštvo
za dame in gospode

TRST, Trg Garibaldi 11
tel. 90280

Vesele in prijetne velikonočne praznike želi svojim odjemalcem in prijateljem

MISLEJ JOŠKO
trgovina jestvin

TRST **ul. Piccardi 10**
Tel. 90466

Vesele velikonočne praznike želi

Tvrdka VATOVEC, nasl.

TRST ul. Torrebianca

Vesele velikonočne praznike želita svojim cenj. gostom in prijateljem

Miroslava in Ernest Žerial
gostilna-bar
«Pri belem konjičku»

ŠKEDENJ

Vesele in prijetne velikonočne praznike želi svojim gostom in prijateljem dobre kapljice

Restavracija - Bar «URBAN»

TRST Riva Nazario Sauro 12

Vesele velikonočne praznike želi

mirodilnica
Scheimer Teodor

BARKOVLJE
ul. Cerreto 2, tel. 64-61

Vesele velikonočne praznike želi

PUHALJ IVAN
mlekarna «Hrušica»

TRST ul. Valdirivo, 40

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

FONDA JOSIP
trgovina z zelenjavo

TRST **ul. S. Cilino 52**

Vesele velikonočne praznike želi svojim gostom in prijateljem

Alma in Renato Ghirardi
gostilna «Suman»

ŠKEDENJ, ul. Servola

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

FORNAZARO
mlekarna

ŠKEDENJ 96

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

SANCIN ALBIN
mirodilnica

ŠKEDENJ 106

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

ŽIVEC ALOJZIJ
krojač

ŠKEDENJ 156

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

RENKO ALOJZIJA
gostilna

ŠKEDENJ, Sancini 157

Vesele velikonočne praznike želi svojim gostom

gostilna „MAKS“

TRST **ul. Crispi**

Zadovoljne praznike želi svojim odjemalcem

REBULA LOVRENC
pekarna

TRST **ul. Udine 57**

Vesele velikonočne praznike želi

ZADRUGA PRODAJALCEV NETEKOČIH GORILNIH SNOVI

TRST ul. Mazzini 6

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem

Ind. Chem.
L. WAGNER & Com.
TRST
ul. F. Severo 29, tel. 51-34

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

GRUDEN EDVARD
trgovina jestvin

NABREŽINA

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

FONDA JOSIPINA
trgovina mesnih izdelkov

ŠKEDENJ 309

Vesele velikonočne praznike želi svojem odjemalcem

PRELOG JOSIP
trgovina jestvin

TRST **ul. dell'Istria 31**

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem in zadružnikom

ZADRUŽNI KONZORCIJ TRGOVCEV Z ŽIVILI ZA TRST IN OKOLICO
konzorcij z o. j.
TRST
ul. Torre Bianca 27a

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

BRAJNIČ MARIO

TRST, ulica Rojano 8

Vesele velikonočne praznike želi cenj. odjemalcem

BENČI V.

TRST Rojan 5

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

MILIČ
mesnica

BARKOVLJE 1

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. gostom in prijateljem

SUBAN MIRKO
gostilna na «Višavi»

TRST **Sv. Ivan**

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

BRAJKOVIČ IVAN
ogljar

TRST, ul. S. Lazzaro 21

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

ZAFRED MARIO
pekarna

TRST, Trg Belvedere 2

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem

BIDOVEC RUDI
trgovina jestvin

TRST, ul. Genova 13

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem

«FODERAMI»
A. Pertot

TRST, ul. Ginnastica 22

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

RAVBAR JOSIP
trgovina jestvin

TRST, ul. Campanelle 28

Vesele velikonočne praznike želi svojem odjemalcem

PRELOG FRANC
trgovina jestvin

TRST
Campo S. Giacomo 5

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem

DUJMOVIČ A.
trgovina jestvin
TRST, ul. Settefontane

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

ŠKRINJAR JOSIP
trgovina jestvin

ŠKEDENJ, Fališka 91

Vesele velikonočne praznike želi svojim odjemalcem

SANCIN SREČKO
trgovina jestvin

ŠKEDENJ, Panebianco 54

Vesele velikonočne praznike želi svojim cenj. odjemalcem

Tvrdka KERŽE

TRST Trg. Sv. Ivan - tel. 50-19

Obenem Vam nudi bogato izbiro kuhinjske posode v emajlu in aluminiju, porcelan, jedilni pribor v alpaku ter razne predmete, pripravne za darilo